

T. C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖÇTE KADIN DENEYİMİ: SULTANBEYLİ ÖRNEĞİ

Arzu BALIM

Tez Danışmanı

Doç. Dr. İsmail BARIŞ

İSTANBUL-2018

T. C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖÇTE KADIN DENEYİMİ: SULTANBEYLİ ÖRNEĞİ

Arzu BALIM

Tez Danışmanı
Doç. Dr. İsmail BARIŞ

İSTANBUL-2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı : Sosyal Hizmet
Program : Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı
Öğrenci No : 164205014
Öğrenci Adı Soyadı : Arzu BALIM

Göçte Kadın Deneyimi: SULTANBEYLİ ÖRNEĞİ isimli çalışma aşağıdaki jüri tarafından 25.10.2018 tarihinde yapılan sınavda Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Doç. Dr. Yusuf GENÇ
(Sakarya Üniversitesi)

İmza

Danışman : Doç. Dr. İsmail BARIŞ
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Abdulhakim BEKİ
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

ONAY

Bu tez, yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Türker Tekin ERGÜZEL
Enstitü Müdür V.

ÖZET

Bu çalışma göçte kadın deneyimini Suriyeli mülteci kadınlar açısından değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Göç-kadın ilişkisi temelinde değerlendirilmeler yapılarak çalışma yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanan bu çalışmada, göçte kadın deneyimini anlamaya yönelik araştırmacı tarafından oluşturulmuş yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma 32 Suriyeli mülteci kadınla yüz yüze görüşme yoluyla ses kaydı alınarak yapılmıştır. Ses kaydına izin verilmeyen durumlarda ise yazı ile görüşmeler alınmıştır. Bu görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular, içerik analizi yöntemiyle yorumlanarak alt temalar oluşturulmuş, kuramsal çerçevede tartışmaya sunulmuştur.

Araştırma kapsamında “göçte kadın deneyimi” bütüncül olarak değerlendirildiğinde, kadınların bu deneyimi erkeklerden farklı ve bağımsız olarak yaşadığı, değişimlerin daha çok roller, sorumluluk ve ilişkilerle alakalı olduğu sonucuna varılmıştır. Mülteci kadınların göç öncesi ve göç sonrası günlük yaşamları karşılaştırılarak göç deneyimleri hakkında bilgi edinilmiştir. Göçle birlikte artan sorumlulukların onlar açısından en büyük problem olduğu sonucuna varılmıştır.

Göçün aile içi ilişkilere olumsuz anlamda etki ettiği, çalışma şartlarının beraberinde getirdiği sorunlarla birlikte eşler arasında paylaşım ve iletişimin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Dil engeli ve önyargılar sebebiyle uyum sürecinde etkili olan komşuluk ilişkilerinin olmadığı ve bu durumun kadının uyum sürecini zorlaştırdığı şeklinde sonuçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Uyum Süreci, Kadın

ABSTRACT

This study aims to evaluate the female experience at migration by means of the Syrian immigrant women's perspective. It was carried out by assessments in the base of migration-women relationship. Prepared by qualitative research method in order to understand the female experience at migration the semi-structured interview form was used by the researcher. Research was fulfilled by interviewing 32 Syrian female migrants face to face, sound recording and writing. The obtained findings by the result of the interviews was assessed by content analysis method to make up the subthemes and submitted in the frame of theoretical discussion.

When the research appraised totally in the context of "the female experience at migration" it was deduced that apart from males; the females go through this experience distinctively and independently, the alteration are mainly in role, responsibility and relationship. The information was gained by the comparison of daily lives of the Syrian women's pre- and after immigration experience. It was concluded that the augmenting responsibility with the migration was their biggest problem.

The consequence was that the migration had a negative effect within the family, due to the working conditions the sharing and communication between the couples are reduced. Other outcome was that because of language handicaps and prejudices in the process of integration the relationship among neighbors was not efficient and this circumstance had obstructed the integration of the women.

Keyword: Migration, Refugee, Integration, Women

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması benim için çok zor ve bir o kadar da öğretici bir süreç oldu. Bu zor süreçte sabırla her halimi çeken, her daim destekleri ile hayatımı kolaylaştıran değerli eşime ve varlığına şükrettiğim, yaşam enerjim kızım Hüma Kuşu'na çok teşekkür ediyorum.

Lisans, yüksek lisans eğitimim boyunca ve tez yazım sürecinde her türlü desteği esirgemeyen, her aradığımda çözümleri ile birlikte beni karşılayan, insanlığı ile iyiki tanıdım dediğim değerli danışman Hocam Doç. Dr. İsmail Barış'a şükranlarımı sunuyorum.

Tez yazım sürecinde tüm yollar kapandı dediğim anlarda fikirleriyle yolumu açan Melike Boztilki Hocama, sosyolojik bakış açısıyla tez çalışmama katkı sağlayan kardeşim Sosyolog Kübra Kurt'a çok teşekkür ediyorum.

Yardımları ile çalışmama katkı sağlayan Mülteciler Derneği çalışanlarına, Sultanbeyli Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü Sayın Halil İbrahim Akıncı'ya, İdari Amir Sayın Fatih Gökyıldız'a, görüşme talebimi kabul eden ve vatanlarından ayrı kalan tüm mülteci kadınlara çok teşekkür ediyorum.

BEYAN

Bu çalışmanın kendi tez çalışmam olduğunu, planlamasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütun bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütun bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

25.10.2018

Arzu BALIM

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
BEYAN	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	viii
RESİMLER DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1 Göç	6
2.2 Göçle İlgili Kavramlar	8
2.3 Göç Kuramları.....	10
2.3.1 Temel Kuramlar	11
2.3.2 Ekonomik Temelli Kuramlar	13
2.3.3 Sosyo Kültürel Göç Kuramları.....	14
2.4 Göç Tipleri	15
2.5 Göç ve Kadın İlişkisi.....	15
2.6 Türkiye’de Göç Hareketleri	21
2.6.1 Türkiye’de İç Göç	22
2.6.2 Türkiye’den Yurtdışına Yapılan Göçler.....	23
2.6.3 Yurtdışından Türkiye’ye Yapılan Göçler.....	25
2.7 Suriye’den Kitlesele Göç	27
2.7.1 Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü	28
2.7.2 Göç İdaresi Verilerine göre Suriyeli Nüfus İstatistikleri	33
2.7.3 Mülteci Krizine Karşı Yerel Yönetimler-Sivil Toplum Kuruluşlarının İşbirliği	35
2.7.4 Sultanbeyli İlçesi ve Mültecilerin Durumu	38
2.7.5 Mülteciler Derneği Hakkında.....	40
2.7.5.1 Mülteciler Derneği Toplum Merkezi ve Hizmetleri	40

2.7.7 Mülteciler Derneği Toplum Merkezi Proje Ortakları	44
2.8 Mülteciler ve Sosyal Çalışma.....	45
3. GEREÇ VE YÖNTEM	48
3.1 Araştırmanın Amacı.....	48
3.2 Araştırmanın Önemi.....	48
3.3 Araştırmanın Sınırlılıkları	49
3.4 Araştırmanın Yöntemi.....	49
3.4.1 Araştırmanın Modeli	49
3.4.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi	50
3.4.3 Veri Toplama Araç ve Teknikleri	50
3.4.4 Veri Toplama Süreci	51
3.4.5 Verilerin Analizi	51
3.5 Araştırma Mekanı ve Konusunun Seçilme Sebepleri	52
4. BULGULAR	53
4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	53
4.2 Gelir Durumuna İlişkin Bulgular	55
4.3 Suriyeli Mülteci Kadınların Göç Öncesi ve Sonrası Gündelik Yaşamları.....	56
4.4 Göçün Aile Hayatı Üzerindeki Değişimleri.....	60
4.5 Göçün Suriyeli Mülteci Kadınların Rollerini Üzerindeki Değişimleri	64
4.6 Farklı Bir Ülkede Kadın Olma Deneyimini	68
4.7 Cinsiyet Bakımından Mülteci Olmanın Zorluk ve Sorumlulukları.....	73
4.8 Geleceğe Dair Beklenti ve Planlar	76
4.9 Toplu Görüşmede Suriyeli Mülteci Kadınların Sorulara Verdiği Cevaplar.....	79
4.10 Suriye’de ve Türkiye’de Kadın Olmak	80
5. TARTIŞMA	82
5. 1. Suriyeli Mülteci Kadınların Demografik Özelliklerinin Değerlendirilmesi	82
5. 2. Suriyeli Mülteci Kadınların Göç Öncesi ve Göç Sonrası Gündelik Yaşamlarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	83
5. 3 Göçün Aile Hayatı Üzerindeki Değişimlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	85
5. 4. Göçün Suriyeli Mülteci Kadınların Rollerini Üzerindeki Değişimlere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	86
5. 5 Farklı Bir Ülkede Kadın Olma Deneyimine İlişkin Bulguların Değerlendirmesi.....	87
5. 6 Cinsiyet Bakımından Mülteci Olmanın Zorluk ve Sorumluluklarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	88

5. 7 Geleceğe Dair Beklenti ve Planlara İlişkin Bulgular	89
5. 8 Toplu Görüşmede Suriyeli Mülteci Kadınların Sorulara Verdiği Cevaplara İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	90
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	91
6.1 Sonuç.....	91
6.2 Öneriler	94
7. KAYNAKLAR.....	97
EKLER	101
EK1: VERİ TOPLAMA ARACI	101
EK 2: ETİK KURUL BELGESİ.....	103
EK 3: ÖZGEÇMİŞ.....	104

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Türkiye'nin İşgücü Anlaşmaları	24
Tablo 2: Yakın Tarihte Anadolu'ya Göçler	26
Tablo 3: Türkiye'deki Kayıtlı Suriyeli Sayısı	33
Tablo 4: Yıllara göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	34
Tablo 5: İllere Göre Suriyeli Sayı ve Yüzdesi.....	35
Tablo 6: Hane Halkının Göç Etme Sebebi	39
Tablo 7: Sultanbeyli Suriyeli Nüfusu.....	39
Tablo 8: Cinsiyete Göre Dağılım	40
Tablo 9: Araştırmaya Katılan Kişilere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler.....	53
Tablo 10: Araştırmaya Katılan Kişilere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler.....	54
Tablo 11: Suriyeli Mülteci Kadınların Göç Öncesi ve Göç Sonrası Gündelik Yaşamları.....	56
Tablo 12: Göçün Aile Hayatı Üzerindeki Değişimleri.....	60
Tablo 13: Göçün Suriyeli Mülteci Kadınların Rollerini Üzerindeki Değişimleri	64
Tablo 14: İş Aramama Nedenleri	84

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1: Mülteciler Derneği Binası	41
---	----

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Simge	:	Açıklama
N	:	Kişi Sayısı
IOM	:	Uluslararası Göç Örgütü
BM	:	Birleşmiş Milletler
STK	:	Sivil Toplum Kuruluşları
HNO	:	Humanitarian Needs Overview
SUKOM	:	Sultanbeyli Koordinasyon Merkezi
UNHCR	:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
IBC	:	Uluslararası Mavi Hilal Yardım ve Kalkınma Vakfı
AFAD	:	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ORSAM	:	Ortadoğu Araştırmalar Merkezi
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
K	:	Katılımcı
ARK	:	Arkadaşları
AKT	:	Aktaran
SETA	:	Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
GİGM	:	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

1. GİRİŞ

Göç insanların ekonomik, siyasi, sosyal ve doğal afetler sebebiyle daha iyi bir yaşam sürmek için gerçekleştirdiği nüfus hareketleri olarak tanımlanır. Anadolu tarih boyunca göçlerle şekillenmiştir. İnsanlık tarihinin bizatihi kendisi bir göçler tarihidir. Göç bir ülkenin kuruluşunda önemli etkidir. Kavimler göçü Avrupa tarihini şekillendirirken, Avrupa'dan Amerika'ya göç edenler de kıtayı tamamen değiştirmişlerdir. İnsanlar tarih boyunca karşılaştıkları güçlüklerle mücadelede çeşitli yollar denemişlerdir ve göçü bir çözüm olarak, daha iyi bir yaşama kavuşma umudu olarak değerlendirmişlerdir.

Göçün başlangıcı, insanlık tarihi kadar eskilere dayansa da gerçek anlamda üzerinde durulan ve tartışılan göç olgusu 19. yüzyılda önem kazanmıştır. Bu yüzyılda dünyada da büyük değişiklikler yaşanmıştır. 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan sanayi devriminin beraberinde getirdiği makineleşme insanların şehir merkezlerine, sanayi kentlerine göç etmelerine sebep olmuştur.

Uluslararası göç teorileri göçün nedenlerine ve göç süreçlerine dair farklı değerlendirmeler geliştirmişlerdir. Göç hareketleri yaşanan dönemin siyasi, kültürel ve ekonomik değişimlerine göre şekillenmektedir. İlk başlarda ekonomik temelli açıklanan göçler, itme-çekme teorisine göre göç edilen yerin iticiliği ve göç alan yerin çekiciliği ilişkisi üzerinden odaklanmıştır.

Göçün nasıl ortaya çıktığını açıklamak için ileri sürülen teorilerden en temel ve yaygın olanı çekme-itme (pull-push) etkisi aslında serbest piyasanın işleyiş biçiminin özeti olan arz-talep mekanizmasının göçe uyarlanmış halidir. Neoklasik ekolün bu yaklaşımına göre arka planda kapitalizm işlerken, piyasa ücretlerinde ortaya çıkan oynamalar ve istihdam koşullarındaki dinamikleri ile yeni insan gücüne yönelik bir talep ortaya çıkararak doğal bir çekim hareketi yaratır (Akalin, 2016 s.91).

Göçün sosyal temellerine odaklanan teoriler de ülkelerin tarihsel bağlamına, ülkeler arası politik ilişkilere ve insanlar arası sosyal ilişkilere vurgu yapmaktadır. Bu teorilere göre göç, ülkeler arasındaki askeri, politik, ekonomik bağlantılar ve eşitsizlikler nedeniyle ortaya çıkabilmekte, öncü göçmenlerin köken ülkelerindeki

sosyal bağlamda meydana getirdiği değişimlerle ve yarattıkları göçmen ağları ile devam ettirilmektedir. Feminist göç teorisyenleri ise göçün toplumsal cinsiyet açısından değerlendirilmediğini ileri sürerek göç sürecinin belirlenmesinde toplumsal cinsiyetin en önemli etken olduğunun altını çizmişlerdir (Bretrell, 2003).

İlerleyen dönemlerde ise kapitalizmin etkisi olarak değerlendirilen az gelişmiş ülkelerden daha çok gelişmiş ülkelere doğru yaşanan göçler belirginleşmiştir. Bundan sonraki süreçte göç küreselleşmeyle birlikte anılmaya başlanmıştır. Küreselleşme tek bir mekan algısını geçerli kılarken dünya karmaşık hareketlilik ve ilişki ağları ile karakterize olmakta ve sınırlar yok olmaktadır. Bu süreçte göçün küreselleşmesi ise ulus devlet sınırları ve dışında artan insan hareketliliği pek çok araştırmada ön plana çıkmaktadır (Görer, 2014). Küreselleşme ile birlikte ulaşım ve teknolojiye hızlı değişim zaman ve mekan kavramlarını da etkilemiş ve her anlamda sınırların ortadan kalkması insanların yaşadıkları mekanları daha kolay terkedip başka yerlere göç etmelerine sebep olmuştur. Küreselleşmenin en çarpıcı özellikleri; yatırım, ticaret, kültürel ürünler, fikirler ve insanlar gibi farklı unsurların artan bir biçimde sınırlar arası dolaşımı ve çok farklı konumlardan kontrol edilen ulusaşırı ağların yaygınlaşmasıdır (Castles & J.Miller, 2008).

Göç küreselleşmeyle birlikte farklı bir kavramla birlikte bahsedilmeye başlanmıştır. Ulusaşırı (ulusötesi-transnationalism) alanlar kavramı göç çalışmalarına farklı bir boyut kazandırmıştır. Göç çalışmaları, 1980'lere kadar göçmenleri köksüzleşmiş, anavatanlarıyla tüm bağları koparmış kişiler olarak tanımlamaktadır. Giderek küreselleşen dünyada 1990'lı yıllardan itibaren göçmenlerin ilişki ağları üzerinde durulmuş ve yapılan çalışmalarda göçmenlerin ulusal sınırların ötesine geçen, sosyal, siyasi ve ekonomik bağları ve bunların etkileri üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bu kişilerin oluşturduğu ağlar, mallar, sermaye, bilgi ve düşünceler dünya ölçeğinde dolaşmaktadır (Danış, 2013).

Son yıllarda yaygınlık kazanan ulusaşırı alan kavramını kullanan Thomas Faist, göçü göçmenlerin göç sürecinde geliştirdikleri sosyal, siyasal, ekonomik ve ticari ağların ışığında mikro bir düzlemde anlamak gerektiğini savunmuştur. Özellikle verdiği Almanya-Türkiye ulusaşırı alan örneğinde, Türkiye'den giden göçmenlerin zaman içinde çeşitli ulusaşırı alanlar oluşturarak Almanya ve Türkiye'nin pek çok açıdan içiçe

geçtiğine vurgu yapmaktadır. Almanya-Türkiye ulusaşırı alanında ortaya çıkan siyasal, iktisadi ve kültürel gelişmeler, bu alanın hem öznelerini etkilemekte hemde her iki ülkenin insanını da yakından etkilemektedir. Göçler ekonomik temellerle başlayıp artık uluasıırı ağların oluşumu şekline dönüşmüştür (Faist, 2003, akt. Kaya).

Genel olarak göçün nasıl ortaya çıktığını ileri süren teoriler temelde itme-çekme teorisi çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye'deki göç hareketleri de genel olarak bu teori etrafında değerlendirilmiştir. Türkiye'nin göç hareketleri iç göçler, yurtdışına işgücü göçü ve Türkiye'ye yapılan kitlesel göçler çerçevesinde şekillenmiştir. 1945'lerden itibaren kırdan kente yapılan iç göçler kentin çekiciliği ve köyün iticiliği şeklinde gerçekleşmiştir. 1960'lardan sonra Türkiye'nin Almanya ile yaptığı işgücü anlaşması sonucunda Almanya'ya işçi göçü olarak göç süreci devam etmiştir.

Küreselleşmeyle birlikte sınırların ortadan kalkması teknoloji ve ulaşımındaki gelişmeler göçün niteliğini ve çeşitlerini değiştirmiştir. Son yıllarda göç hareketleri beyin göçü, emek göçü, gibi farklı başlıklarda bahsedilmeye başlasa da daha çok yurtdışından Türkiye'ye göç hareketleri nüfus mübadeleleri, coğrafi konumu itibari ile iç savaş ve çatışmalar sonucunda yapılan kitlesel göçler önem kazanmıştır. Kitlesel göç hareketleri 1922'lerde başlayan Bulgaristan göçü, Balkanlardan yapılan göçler, Irak'tan Bosna Hersek'ten, Makedonya'dan yapılan ve 2011 yılında başlayıp halen devam etmekte olan son zamanların en büyük kitlesel göçü olarak değerlendirilen Suriyeden gelen kitlesel göç hareketidir.

Türkiye 2011 yılından itibaren Suriye'den gelen kitlesel göçlere ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye diğer ülkelere göre daha duyarlı davranarak açık kapı politikası uygulamıştır. Suriye göçü Türkiye'deki dinamikleri değiştirmiş Türkiye'nin devlet olarak yeni politikalar geliştirmesine, kanunlar çıkarmasına sebep olmuştur. Çünkü misafirlikle başlayan süreç kalıcılığa doğru evrilmiş, mevcut uygulamalar yetersiz kalmaya başlamıştır. Artık sadece temel ihtiyaçların karşılanması dışında, ekomi ve toplumsal yapıyı etkilemiş, misafir ve ev sahibi toplumun uyum süreci ile ilgili sıkıntılar gündeme gelmiştir. Suriye göçünün önemli bir boyutu ise kamp bölgeleri dışında yaşayan kent mültecileridir. Kentlerdeki nüfus yoğunluğu ve mültecilerin kontrol altına alınamaması göç sürecinin yönetimini de zorlaştırmıştır.

Göç konusunun ekonomik temelli boyutunun dışında üzerinde durulan diğer önemli konu da kadın göçüdür. Kürselleşme ve değişen ekonomi politikaları kadınları da göçe zorlamıştır. Kadınlar da ailenin geçimini sağlamak ve daha iyi yaşam koşulları elde etmek için ya bireysel yada aileleri ile göç etmişlerdir. 1970'lere kadar kadınlar göç süreçleri içinde ayrı olarak ele alınmamış, erkeği takip eden bir konumda bahsedilmiştir. Göçle birlikte kadınların da erkekler gibi ev dışındaki işlerde çalışmaya oranının artmasıyla birlikte "göçün kadınlaşması" konusu gündeme gelmiştir. Kadınlar göç sürecinde daha görünür hale gelmiştir. Göç araştırmalarında kadınların erkeklerden farklı göç deneyimleri ve sorunları olabileceği tartışılmaya başlanmıştır. Bu farklılıklar ve sorunlar daha çok toplumsal cinsiyet roller bakımından yaşanmıştır. Kadınların daha çok eviçi emekle özdeşleşmiş olmaları çalışma şartlarının zorlaşmasına sebep olmuştur. Erkeklerden daha düşük saatlülü işler ve düşük maaşlı işler bulabilmişlerdir. Yaşlı bakımı, hizmet sektörü gibi kadına özgü işler yapmak zorunda kalmışlardır. Ekonomik temelli göçlerin yanında son yıllarda ülkelerinden savaş, çatışma ve şiddet yüzünden kaçarak başka ülkelere göç etmeye başlamışlardır. İş bulma amacıyla yapılan göçler her ne kadar zorunlu gibi görünse de aslında kişinin isteği ile gerçekleşmektedir. Savaş ve çatışma sebebiyle zorla yerinden edilmeyi gerçek anlamda zorunlu göç olarak bahsedebiliriz. Bu çalışma kapsamında kadınların zorunlu göç deneyimleri üzerinde durulacak, bu deneyimlerin kadınları hangi yönden etkilediği tartışılacaktır.

Bu çalışmanın konusu, göçte kadın deneyimini Suriyeli mülteci kadınlar bağlamında değerlendirmektir. Konu üzerine yapılan yurtiçi literatür taramalarında; Suriyeli mültecilerle ilgili yapılan çalışmaların çoğunun niceliksel çalışmalar olduğu görülmektedir. Nicel çalışmaların sayısı, yüzde ve katılımcıların demografik bilgilerinden oluşması, mültecilerin göç deneyimlerinde yaşadıkları sorunları, duygularını ve düşüncelerini tam yansıtmadığı düşüncesinden hareketle nitel bir çalışma planlanmıştır. Nitel çalışma yöntemi ile daha derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek göçte kadın deneyimini ayrıntılarıyla ortaya koymak ve kadının göç sürecinde daha görünür kılınma çabalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Suriyeli mültecilerle yapılan çalışmalarda tespit edilen diğer önemli nokta ise yapılan araştırmaların, araştırma yapılan yerle birlikte ilişkilendirilip, değerlendirilmemesi Türkiye'nin geneline yayılarak değerlendirmeler ve çıkarsamalar yapılmasıdır. Göç, göç edilen bölge ve o bölgenin kültür, toplumsal yapı ve ekonomik durum gibi faktörleri de göç deneyimini farklılaştırmaktadır. Sınır bölgelerdeki illerde veya kamplarda yaşayan Suriyeli

mültecilerle yapılan araştırmalarla İstanbul'daki yapılan araştırmalardan aynı sonuçları elde edilemez. Bu sebeple bu çalışma konuyu derinlemesine ortaya koymak bakımından sadece belirli bir yereli temsil etmektedir. İstanbul'un ekonomik sebeplerle yoğun iç göç alan, muhafazakar olarak tanınan bir ilçesi tercih edilmiştir. Ve Suriyeli mülteci kadınların bu bölgedeki yerel unsurlardan nasıl etkilendiği ve bu etkinin göç deneyimlerini nasıl farklılaştırdığını, yaşadığı zorlukları ve rol değişimlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Göç ve kadın ilişkisini erkeklerden bağımsız olarak değerlendirmek ve zorunlu göçte kadının deneyimini kendi bakış açısından anlatmasının altını çizmektir.

Araştırmanın amacına ulaşması için aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

- a. Kadın açısından göç deneyimi genel olarak ne gibi sorunları, ne gibi zorlukları içerir?
- b. Kadınlar erkeklerden farklı olarak nasıl bir göç deneyimi yaşarlar? Bu farklılık daha çok hangi noktalarda belirgindir? Cinsiyet bakımından mülteci olmanın zorlukları nelerdir?
- c. Göç kadınların rollerinde ne gibi değerişimlere sebep olur?
- d. Gündelik yaşam, aile içi ilişkiler, komşuluk ilişkileri, nasıl bir değerişime uğrar?
- e. Göç edilen yerdeki uyum sürecinde yaşanılan sıkıntılarla başetme stratejileri nelerdir?

Tezin birinci bölümünde; göç tanımı, göç kuramları ve göçle ilgili kavramlar yer almaktadır. Göçün genel çerçevesinin çizilmesinden sonra kadın ve göç ilişkisi yapılan araştırmalar ışığında irdelenmiş ve son kısımda ise Türkiye'de göç hareketleri başlığında Türkiye'nin yaşadığı göç sürecine ilişkin genel değerlendirilmeler yapılmıştır. İkinci bölümde; araştırmanın yöntemi ve takip edilen sürece yer verilmiştir. Bulgular bölümünde; görüşmelerden elde edilen bilgilere yer verilerek tartışma bölümünde bulgular referanslarla desteklenerek yorumlanmıştır. Sonuç bölümünde ise; elde edilen bulgulara dayanarak ulaşılan sonuçlar yazılmıştır. Araştırmacı tarafından tespit edilen eksiklikler ve yapılması gerekli konularda öneri kısmında yer almaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde genel olarak göç tanımı, göç kuramları, göçle ilgili kavramlar tanımlanmaktadır. Kadın göçü, kadının göç sürecindeki konumu ve zorunlu göçte kadınların deneyimleri irdelendikten sonra Türkiye'nin yaşadığı göç süreçleri ve Türkiye'ye olan göçler üzerinde durulmaktadır.

2.1 Göç

Göç kavramı tek bir tanımla ifade edilmemektedir. Hukuki, siyasi, ekonomik, sosyal, felsefi, psikolojik, coğrafi bir çok disiplinle ilişkilidir. Her disiplin kendi alanı içerisinde göç tanımı ortaya koymuştur. Göç tanımı yaparken tüm disiplinlerin penceresinden bakmak ve çok boyutlu değerlendirmek gerekir. Göçle ilgili tanımlar birçok kuram ve temellere dayandırılarak çeşitlilik göstermektedir.

Göç tartışmaları sanayi devrimi ve devrimin beraberinde getirdiği kentleşme olgusunun ekseninde kırdan kente göçlerin incelenmesi ile başlamıştır. Göç; insanların, sosyal, ekonomik, siyasi ve doğal nedenlerle gönüllü veya zorunlu olarak ülke içinde yada ülke dışında yer değiştirmesi ve her türlü nüfus hareketi olarak tanımlanabilir (Adıgüzel, 2016, s. 3). Nüfusla birlikte bahsedilen göç kavramı, genel anlamıyla nüfusun yer değiştirmesi olarak ifade edilir. Nüfus konusu çok eskilere dayanmasına rağmen nüfusun yer değiştirmesi anlamına gelen göç konusu ancak 19. yüzyılda bilimsel araştırmalara konu olmaya başlamıştır. Alman İngiliz kökenli coğrafyacı ve harita uzmanı olan Georg Ravenstein bu konuda ilk defa 1185 ve 1889'da Londra'da Royal Statistical Society'ye "Göç Yasaları" konulu ilk tebliği sunmakla tartışmaları hareketlendirmiştir. Ravenstein göçün insanoğlunun durumunu maddi açılardan düzeltmek isteğinden ileri geldiğini savunmaktadır (Unat, 2017, s. 52).

Nüfus hareketleri olarak tanımlanan göç temel iki kategoride değerlendirilir. Birincisi, mecburiyet ve gereklilikten dolayı yapılan göçlerdir. Bunlar, siyasi ve dini birtakım sebepleri içerir. İkinci grup ise nüfusun yoğunluğundan kaynaklanan iş olanaklarının eksikliği ile iş gücünün başka yerlere taşınmasıdır. Gerçekte göç hareketleri bu iki durumdan ibarettir (P.George, 1970, s. 39).

Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret (TDK Sözlük, 2014). Başka bir tanımda ise uluslararası göç, tüm göç yapılarını kapsayan hareket edenlerle kalanlar arasındaki çeşitli bağları özetleyen, çok boyutlu ekonomik, siyasi, kültürel ve demografik bir süreçtir (Faist, 2003, s. 30).

IOM'un tanımına göre ise; kişilerin geçici veya daimi olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden ve mutad olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları. Dolayısıyla, uluslararası bir sınırın geçilmesi söz konusudur.

“Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta ve uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir”. (Yalçın, 2004, s. 13)

Ekonomik değişimler, siyasi mücadeleler, yoğun çatışmalar yeni göç akımlarını geliştirirken, göç biçimleri tüm dünyada yeni formlarda varlığını sürdürmesine rağmen göç eğilimleri genel olarak şu şekilde tanımlanmaktadır.

1. **Göçün Küreselleşmesi:** Göç alan ülkeler ve göç veren ülkeler gittikçe çeşitlenmekte ve bu bölgeler her anlamda zenginleşmektedir.
2. **Göçün Hızlanması:** Uluslararası göç hareketleri her geçen gün büyümekte bu niceliksel artış hükümet politikalarının uygulanmasını güçleştirmektedir.
3. **Göçün Farklılaşması:** Göç sadece ekonomik nedenlerden oluşan işçi göçü şeklinde değil mülteci, sığınmacı gibi göç tipi olarak da gerçekleşmektedir.
4. **Göçün Kadımlaşması:** Kadınlar, tüm bölge ve göç çeşitlerinde olmasa da genel olarak önemli rol oynamakta özellikle 1960'lardan bu yana emek göçünde merkezi bir rol üstlenmektedir. Göçte kadınların görünürlülüğü giderek artmaktadır.
5. **Göçün Siyasallaşması:** Devletlerin iç politikaları bölgesel ilişkileri ve ulusal güvenlik politikaları uluslararası göçten etkilenmektedir (Castles & J.Miller, 2008, s. 13-14).

2.2 Göçle İlgili Kavramlar

Göçle ilgili tanımlar hukuklara göre çeşitlilik arz etmektedir. BM Mülteciler Sözleşmesi, (refugee) terimini kullanmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (14/2. Md.) de sığınmacı anlamında Asylum (asylum seeker) kelimesi kullanılmıştır. Asylum; sığınmak, barınak anlamına gelmektedir. Mültecilik hukuki bir statünün kazanılmasını, sığınmacı olmak ise kısa süreli barınma durumunu ifade etmektedir (Özkan, 2017, s. 72).

Göçmen: *Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin, “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklentilerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (Uluslararası Göç örgütü (IOM), 2009).*

Mülteci: Birleşmiş Milletler, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesine göre;

“Mülteci, ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle, zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen kişi veya dönmek istemeyen kişi olarak tanımlanır (BMMYK, 2005).

Türkiye ise Mülteciyi: *“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanmayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikametgah ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü olarak tanımlanmıştır (Göç İdaresi (GİGM), 2013).*

Şartlı Mülteci: *Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu*

ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir (GİGM, 2013).

Sığınmacı: *“Irkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı” ifade etmektedir (BMMYK, 2005) .*

Geçici Koruma: *Kitlesel akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Devletlerin geri gönderme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere belirli haklar sağlamayı hedefleyen pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur. Geçici korumanın üç temel unsuru, güvenli topraklara erişime izin verilmesi, geri gönderme yasağının uygulanması, temel ve acil insani ihtiyaçların karşılanmasıdır.*

Suriye vatandaşları, Suriyeli sığınmacılar ve tabiyeti olmayan şahıslar 4/4/2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yönetmeliği’nin 6458 sayılı kuralı uyarınca Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin geçici koruması altındadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) geçici koruma sistemi de dahil olmak üzere, Türkiye’deki sığınma prosedürlerinden sorumlu hükümet organıdır. Geçici Koruma Yönetmeliği, geçici korumadan faydalanan kişilerin sağlık, eğitim, sosyal destek, psikososyal destek ve iş piyasası hizmetlerine erişim de dahil olmak üzere bir takım hak, hizmet ve desteklerini saklı tutar. (GİGM, Göç ve Türkiye)

İkincil Koruma: Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilmeyen, ancak menşe ülkesine veya ikametgah ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkum olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelinde silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikametgah ülkesinin korumasından yararlanamayan kişiye, statü belirleme sonrasında verilen statüyü ifade eder (GİGM, 2015) .

Zorunlu Göç (Forced migration): Doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketlerini tanımlamak için kullanılan genel terim (İOM, 2009).

2.3 Göç Kuramları

Göç toplumsal olarak birçok alanı etkilediğinden dolayı göç üzerine yapılan araştırmalar da tek bir disiplin üzerinden açıklanamaz. Sosyoloji, siyaset bilimi, tarih, ekonomi, coğrafya, demografi, psikoloji ve hukuk gibi alanlar nüfus hareketlerinin farklı yönleri ile ilgilenmiş ve bu alana katkı sağlamıştır (Castles & J.Miller, 2008, s. 30). Göç kuramları ekonomik temelli açıklamalara dayanmakta ve kuramlara göre göç, her zaman daha iyi bir iş olanağı, daha iyi yaşam şartları olan bölgelere gitmektir (Buz, 2006). Göç olgusunu ve dinamiklerini ortaya çıktığı dönemin siyasi, kültürel belirleyicileri tarafından şekillenmekte ve göç teorilerinin de tarihsel olarak dünyadaki dönemsel ekonomik ve politika uygulamalarından etkilenmektedir (Güllüpnar, 2012) 20. yüzyıl göç çalışmalarına bakıldığında makro ve mikro düzeyde kuramsal yaklaşımlar öne çıkmıştır. Makro düzeydeki kuramlar daha çok göçün nedenlerini ve akımlarını açıklarken, mikro düzeydeki kuramlar ise göçmenlerin deneyimlerine odaklanmıştır (İçduyu, v.dğr., 2014).

2.3.1 Temel Kuramlar

2.3.1.1 Ravenstein Göç Kanunları (1885)

Göçün insanlık tarihi kadar eski olduğu ifade edilmesine rağmen bilimsel olarak uzun bir geçmişe dayanmamaktadır. Göçle ilgili bilinen ilk bilimsel çalışma, Ravenstein tarafından 1885 yılında yayınlanan “Göç Kanunları” adlı çalışmadır.

Ravenstein göç çalışması, göç olgusunun genel geçer kanunlarından oluşmaktadır. Ravenstein çalışmasını, 1871 ve 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı istatistiklerinin verileri üzerine kurmuş ve bu verilere dayanarak yedi göç kanunu tanımlamıştır. Bu çalışma göç alanındaki ilk çalışma olarak sonraki göç kuramlarına öncülük etmiştir.

- a) **Göç ve Mesafe:** Göçmenlerin büyük çoğunluğu sadece kısa mesafeli bir yere göç ederler. Bu durum da göç edilen yerde göç dalgaları oluşturur ve nüfus değişimlerine sebep olur. Göç dalgalarının yönü büyük endüstri ve ticaret merkezlerine doğrudur.
- b) **Göç ve Basamakları:** Sanayileşme ve ticari gelişmelerin etkisiyle yakın çevrelerdeki kişileri kentlere çekmektedir. Kırsal bölgedeki boşlukları ise uzak bölgelerden gelenlerle doldurulur. Uzak bölgeleden gelen göçmenlerin kendi yaşadıkları yerde yarattıkları seyrelme de, o bölgelere daha yakın yerlerden gelenlerle doldurulur. Tüm ülkeyi kapsayacak şekilde bir göç dalgası oluşur. Seyrelen ve boşalan yerlerin yakın bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulmasıyla oluşan dalgalardır.
- c) **Yayıma ve Emme Süreci:** Kentte gelişen ekonomi göçle birlikte ihtiyaç duyduğu içgücüne kavuşacak ve göçmenler de işe kavuşacaklardır. Amaç bakımından birlikte hareket edeceklerdir.
- d) **Göç Zincirleri:** Ravenstein’e göre göç zincirleme olarak gelişir. Göç alan yerler aynı zamanda da göç vermektedir.
- e) **Doğrudan Göç:** Göçmenlerin doğrudan endüstri ve ticaret merkezlerine doğru uzun mesafeli göç etmeleridir.
- f) **Kır Kent Yerleşimcileri Farkı:** Kentte yaşayan yerliler kırsalda yaşayanlara göre daha az göç etmektedir.

- g) **Kadın Erkek Farkı:** Kadınlar erkelere göre daha fazla göç eğilimi taşırlar (Ravestein'dan akt. Yalçın, 2004, s. 22).

2.3.1.2 Everett Lee Göç Kuramı (1969)

Ekonomik temelli göçlerin temelinde göç edilecek yerdeki çekici faktörler ve terk edilen yerdeki itici faktörler ön plandadır.

Everett Lee 1966 yılında yayınladığı “Bir Göç Teorisi” (A theory of migration) adlı makalesinde hem yaşanan yerde hem de göç edilecek yerde itici ve çekici faktörlerin olduğundan bahsederek daha çok göçün kendisine odaklanmıştır. Lee'ye göre göç sürecini başlatan dört temel faktör vardır:

- a) Yaşanan yerle ilgili faktörler
- b) Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler
- c) İşe karışan engeller
- d) Bireysel faktörler (Lee, 1969).

Kurama göre hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde itici ve çekici faktörler vardır. İtmeye ve çekmeye neden olan faktörler her göçmen için farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar cinsiyet, yaş, ırk vb. gibi demografik özellikler bakımından da önemlidir. İtme ve çekme faktörleri kişisel ve görelidir. Bu yüzden bu farklılıklar çok boyutlu sosyal gerçekliklere bağlıdır. Kuramdaki diğer önemli nokta yaşanan yer ile gidilecek yerdeki olumlu ve olumsuz faktörlerin ayrı ele alınması gerektiğidir (Çağlayan, 2006, s.73).

2.3.1.3 Petersen Göç Tipleri

İtme-çekme teorisini yeniden gözden geçiren Petersen itici ve çekici faktörlerin beş tip göç ortaya çıkardığını ileri sürmüştür:

- a) **İlkel Göçler:** Çevrenin itmesi sonucu ortaya çıkan göçler
- b) **Zorlama Göçler:** Yönetimi elinde bulunduran güç tarafından bir topluluğun zorla göç ettirilmesi (Nazi Almanyası gibi)

- c) **Yöneltmiş Göçler:** Göç etmesi istenen toplulukların tercih hakkına sahip olması
- d) **Serbest Göç:** Göç kararının tamamen bireylere bırakıldığı göçlerdir. Çalışmak için başka ülkeye giden işçiler gibi.
- e) **Kitlesel Göçler:** Teknolojik gelişmeler sonucunda demiryolu ağları ve taşıyıcı gemilerin ortaya çıkmasıyla değişik durumlarda bir bölgeden ya da ülkeden başka bir yere çok sayıda insanın göç etmesi anlamına gelir. (Yalçın, 2004, s. 35).

2.3.2 Ekonomik Temelli Kuramlar

Ekonomik temelli göç kuramları, emek piyasasındaki arz ve talep arasındaki farkın ülkelere veya bölgelere göre değişmesi esasına dayanır.

2. 3. 2. 1 Neo-Klasik Ekonomi Kuramı

Emek fazlası olan ülkeler düşük bir ücret piyasasına sahipken; kısıtlı bir emek piyasasına sahip ülkelerde ücretler daha yüksektir. Bu farklılıklar emek göçüne neden olmaktadır. Bu kuram makro ve mikro düzeydeki boyuta odaklanmaktadır. Makro Neo-klasik ekonomi kuramı, sermaye ve emeğin coğrafi olarak eşitsiz biçimde dağılmasına vurgu yaparken, mikro kuram ise maliyet ve kar hesabı yapan ve daha fazla kazanç elde etmek isteyen bireysel planlar yapar (Adıgüzel, 2016, s. 28).

2. 3. 2. 2 Yeni Ekonomi Kuramı

Göç etme kararı tek tek bireyler tarafından değil de, bir hane halkının tüm fertleri hatta bazen tüm topluluğun tümü yani birbirleri ile bağlantılı olan çok sayıda kişi tarafından alınmaktadır. Böylece hane halkının üyeleri ekonomik problemler karşısında yeni yollar bulmaktadır. Kimi yerli ekonomide iş bulmakta, kimi aynı ülkenin başka kesiminde çalışmakta, kimi de yurtdışında çalışma imkanı bulmaktadır. Hane halkı gelirini göç eden bireylerin yolladıkları paralar sayesinde dengelemektedir (Unat, 2017, s. 58).

2.3.2.3 İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

Sanayi toplumlarında istihdam açığı ve yeni işgücü talebi uluslararası emek göçüne sebep olmaktadır. Kuramın önde gelen isimlerinden Piore'ye göre işgücü piyasası iki sektöre bölünür. Birinci sektörde; işler yerli işçiler tarafından görülür ve bu işçiler nitelikli ve tüm haklara sahiptir. İkinci sektör ise vasıfsız, sosyal güvencesiz ve yoğun çalışan işçilerden oluşur. Yerli işçilerin rağbet etmediği ikinci sektördeki emek açığını göçmenler doldurmaktadır. Bu bölünmüş ikili yapı; bölünmüş iş gücü piyasasını meydana getirir. Bu durumda göç sürekli artmaktadır (Güllüpnar, 2012).

2.3.3 Sosyo Kültürel Göç Kuramları

2.3.3.1 Denge Kuramı

Modernleşme Okulu düşünürleri tarafından geliştirilen kurama göre göç, sanayileşmiş bölge ve ülkeler ile sanayileşmemiş bölge ve ülkeler arasındaki nüfus hareketleri ve işgücü transferi sağlayarak bir denge oluşması durumudur. Tekrarlanan bu göç süreci de bölgelerdeki nüfusu dengeleyecektir (Çakır, 2011, s. 136).

2.3.3.2 Merkez-Çevre (Dünya Sistemi) Kuramı

Bağımlılık Okulu düşünürleri tarafından geliştirilen kurama göre, göçün yönü gelişmemiş yada az gelişmiş ülkelere gelişmiş kapitalist batı ülkelere doğrudur. Bu ikili birbirilerine bağımlı durumdadır ve gelişmiş ülke az gelişmiş ülkeyi hammadde ve ucuz işgücü ile kendine çekerken ekonomilerini de kendine bağımlı hale getirmiştir (Çakır, 2011, s. 135).

2.3.3.3 Göçmen İlişkiler Ağı (Network Kuramı)

Network kuramına göre, önceden bir bölgeye göç edenler göç tecrübelerini kullanarak ayrıldıkları memleketleri ile göç ettikleri yeni mekanı birbirine bağlayan bir ağ oluştururlar. Yeni göç edecek olanlar da bu ağı kullanarak daha kolay göç süreci yaşar ve göç maliyetini ve risklerini de azaltmış olurlar (Adıgüzel, 2016, s. 31).

2.3.3.4 Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri teorisi dünya sistemleri teorisi gibi uluslararası ilişkilere politik ekonomiye, kolektif eyleme ve kurumsal faktörlere önem vermektedir. Göç sistemi kendi aralarında göçmen değişimi olan iki ya da daha fazla ülke arasında kurulmakta ve teori bölgesel göç hareketlerinin analizinde kullanılmaktadır. Uluslararası göç özellikle geçmişte sömürgeci olan devletlerle onların eski sömürgeleri arasında cereyan etmektedir. Sömürgecilik döneminde bu ülkelerle kurulan kültürel, idari, finansal, ulaşım ve iletişimi kapsayan bağlar bu süreci kolaylaştırmaktadır. Böylece ortaya kendine özgü ulusötesi piyasalar ve kültürel sistemler çıkmaktadır. Ülkelerarası ilişkiler devletler arasında olabileceği gibi kültürel bağlar, aile bağları ve sosyal ağlar üzerinden de olabilmektedir (Toksöz, 2006, s. 20).

2.4 Göç Tipleri

Göçün sosyal, siyasal, ekonomik, savaş ve doğal afetler gibi birçok nedeni bulunabilir. Bu nedenlere göre de göçler çeşitlere ayrılmaktadır. Kişiler ya da topluluklar kendi istekleri ile yaşadıkları toprakları terkedebilir, daha iyi yaşam şartları daha çok kazanç gibi. Bazen de siyasal sebeplerle savaşlar yüzünden de başka topraklara göç edebilirler. Thomas Faist göç kategorilerini beş başlıkta toplamıştır (Faist, 2003, s. 47).

Göç Tipleri		
Alan	Yerli	Uluslararası
Zaman	Geçici	Daimi
Akışın Boyutu	Bireysel /Grup	Kitlesele Göç
Sebepe	Gönüllü-Gönülsüz İşçi	Zorunlu Mülteci Kaçış
Yasal Durum	Yasadışı	Yasal

2.5 Göç ve Kadın İlişkisi

İkinci Dünya savaşını izleyen yıllarda önemli bir göç dalgası, emek göçü olarak nitelendirilmektedir. Akdeniz ülkelerinden Batı Avrupa ülkelerine doğru yaşanmıştır.

Savaşın yıkımı nedeniyle insan gücüne ihtiyaç duyan Batı Avrupa ülkelerinin madenlerde, fabrikalarda çalışacak işçilere talebi, çevrelerindeki yoksul ülkelere insanların göç etmesine yol açmıştır. Küreselleşme sürecinde ülkeler arasında artan eşitsizlik ve yoksulluk, az gelişmiş ülkelerin insanlarını daha iyi bir yaşam umuduyla gelişmiş ülkelere göç etmeye yöneltmiştir (Purkis, 2008, s. 8-37).

Küreselleşme ve neoliberal politikalar sonucu hem dünya genelinde hemde özellikle az gelişmiş ülkelerde yoksulluğun giderek artmasının yanında, toplumsal cinsiyet eşitsizliği sonucu kadınların bu olgulardan daha fazla etkilenmesi kadınlara özgü göç nedenlerini doğurmuştur. Kadınların karşılaştığı istihdamda toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık, eşit olmayan ücret, yetersiz eğitim, çocuk bakımı ve ev işleri sorumluluğu gibi nedenler kadınların giderek daha fazla yoksullaşmalarına, borçlanmalarına ve ekonomik güçlüklerle neden olmakta, bu da onlar için göçün dayanaklarını oluşturmaktadır. Kadınlar tüm bu sebeplerden dolayı çözüm olarak göç etmek zorunda kalmaktadır (Özbek & Köşk, 2018, s. 39-58).

Göç olgusunun en belirleyici dinamiklerinden birinin toplumsal cinsiyet kategorisi olduğu, göçün olumsuz sonuçlarından en çok etkilenen toplumsal cinsiyet grubunun kadınlar olduğu görülmektedir. Ataerki sistemi içinde zaten ezilmekte olan ve erkeğe oranla daha dezavantajlı koşullara sahip olan kadın, yer değiştirirken çok daha fazla risk almakta ve buna ek olarak yeni üretim koşulları ve işbölümü ile derinleşen bir cinsiyetçi niteliğe sahip olması, kadını göçten etkilenen en büyük risk grubu haline dönüştürmektedir (Çubukçu, 2013, s. 215-226).

Küreselleşmenin yarattığı ortam içinde, uluslararası göçün arttığını, göçmen grupları içerisinde, toplumsal cinsiyete bağlı olarak kadın göçmenlerin öncelikli risk grubunu oluşturduğunu, geleneksel cinsiyetçi roller ve bakış açısı temelinde, kadının göçten dezavantajlı konumunu sürdürdüğü görülmektedir (Gökbayrak, 2006).

Göçte kadın konusu, göçün kadınlaşması kavramı ile gündeme gelmiştir. Bu kavram Ravenstein'in kadınların erkeklerden daha çok göç etme eğiliminde buldukları ve Miller & Castles'in göçte kadınların görünürlülüğünün giderek artması olarak tanımladığı göçün kadınlaşması vurgusu göçte kadın çalışmalarına öncülük etmiş fikirlerdir.

Şeker ve Uçan'a (2015) göre göçün kadınlaşması, kadınların göç sürecinde görünür hale gelmesi ve toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak erkeklerden farklı deneyimleri olabileceği düşüncesini tetikleyen 1970'lerden sonra artan yoksulluk, gelir dağılımındaki adaletsizlik, az gelişmiş ülkelerde yaşanan çatışmalar gibi küresel ülkelerde uygulanan neo-liberal politikalar sonucu göç eden kadın sayısındaki artış olarak tanımlanmaktadır (Şeker & Uçan, 2016, s. 206).

1960'lı yıllar işçi dendiğinde çoğunlukla erkek olarak kabul edilen formel işçilerdi. Bu dönemde kadın dendiğinde söz konusu olanlarsa daha çok gerek emek piyasasında gerekse göç süreçlerindeki konumları bakımından bağımlı, pasif bir kategori olarak kabul edilen kadınlardı. 1970'li yıllarda kadınlar formel işçi olan erkeklerin eşleri olarak göç sürecine dahil olmuşlardır (Köksal, 1993, s. 111-112).

“Cinsiyet, Fakirliğin Azaltılması ve Göç” isimli yazısında Irena Omelaniuk fakirliğin azaltılması için cinsiyet ve göçün neden tartışılmadığını sormuştur. Dünyadaki yaklaşık 192 milyon göçmenden yarısı kadınlardan oluşmaktadır ve bunların birçoğu gelişmekte olan ülkelere göç etmişlerdir. Irena Omelaniuk 60'lı ve 70'li yıllardaki uluslararası göçün daha çok erkek egemenli fenomen olarak domine edildiğini ve kadın ile çocukların ikinci dalgayla 80'li ve 90'lı yıllarda aile birleşimi ile algılandığını dile getirmiştir. Ancak 1990'lı yıllarda ise kadınların gönüllü-gönülsüz veya aile ile yada bireysel olarak daha fazla göç ettiğini kaleme almıştır (Omelaniuk, 2015, s. 2-18).

Göçün kadın ve erkeği alt seviyedeki sosyo-ekonomik tabakadan orta sınıfa yükselmeye yardım edebileceği gibi aynı zamanda kadına kendi memleketinde bulamadığı eğitim, kariyer ve evlilik fırsatlarını da sunabilmektedir. Ama diğer taraftan da göç ile birlikte dönüşen tecrübelerin kadının aile ve toplumdaki statüsünü geliştirebileceği gibi dahada kötüleştirebilir. Birçok kadın göç süresince güçlenir ve geçici olsa bile eve döndüğünde gelecek nesillerdeki cinsiyet rollerini değiştirebilir.

Omelaniuk'e göre gelişmekte olan ülkelerdeki kadınlar bir şekilde küresel ekonomiye ihracat odaklı sanayileşmede entegre olmuştur. Göç üzerine tüm çalışmaların gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin eşitsizliği göçün anahtar unsurudur. Global ekonomide kadın göçlerinin artmasının sebebi gelişmiş ülkelerde düşük maaşlı iş kollarının oluşmasıdır. Demografik yapının değişmesiyle, sosyal hizmet, çocuk ve

yaşlı bakımı gibi alanların oluşmasıyla, kadının iş hayatında katılımının artmasıyla gelişmiş ülkeler geliştirmekte olan ülkelere bağımlı kalmıştır. İş alanlarının endüstriden hizmet sektörüne kaymasından dolayı ev işleri, sağlık, çocuk ve yaşlı bakımı gibi meslek sahalarını kadınlar hakimiyet altına almışlardır. Kadınlar “servants of globalization-küreselleşmenin hizmetçileri” olarak atfedilmiştir; çünkü birçoğu yüksek sosyal statülü ailelere hizmet etmektedirler ancak kendi ailelerin bakımını ise başka aile fertlerine yada kendi ülkelerindeki daha az nitelikli kadınlara devretmektedirler. (Omelaniuk, 2015, s. 2-18)

Bandita Sijipati, (2015) International Organization for Migration (IOM) için kaleme aldığı “Kadınların Asya’dan Pasifik’e İş Göçü: Fırsatlar ve Zorluklar” adlı makalesinde göçün hem kendi ailelerin hayatlarını geliştirme, sosyal ve ekonomik kırılmalardan kaçma ve güçlenme gibi fırsatları sunabileceğini aynı zamanda kadın için farklı tiplerde kırılmalara, ayrımcılığa ve risklere sevk edebileceğini yazmıştır. Kadın göçünün artışı önemli ölçüde toplumları etkilemiştir. Göçmen işçi kadınlar daha çok sağlık sektöründeki işlerde yüksek talepleri karşılamak için gitmişlerdir. Kadın göçünün etkisini finansal ve sosyal etki olarak ayırmıştır. Sosyal etki olarak kadınlar “breadwinner-ekmek kazanan” olarak ortaya çıkmışlardır. Diğer taraftan göçmen kadınların ülkelerindeki yokluğun etkileri de önemlidir. Aile birleşimi politikalarının olmadığı zamanlarda kadın göçmen işçiler “bulunmayan anne, vekil anne ve uluslararası anne” olarak tanımlanmışlardır ve onların evleri ise “uluslararası bölünmüş evler” olarak anılmıştır. Göçmen kadınlar gittikleri ülkelerde genelde ordaki yerli halkın yapmak istemedikleri yaşlı bakımı gibi işlerde çalışmışlardır (Sijipati, 2015).

Göç araştırmalarında kadın konusuna bakıldığında; göçte kadın araştırmalarına genellikle ekonomik temelli göç penceresinden bakılmış ve kadına göç kararını veren, göç hareketini başlatan erkek eşi takip eden bir rol yüklenmiştir. Kadın, göç araştırmalarında başlı başına ayrı bir konu olarak ele alınmamıştır. Ekonomik temelli göçlerde olduğu gibi zorunlu göçlerde de kadınların deneyimleri ile ilgili açıklamalar ortaya konmamıştır.

Göç açıklamalarına eklenerek bahsedilen kadınlar 1951 Cenevre Sözleşmesi mülteci sayılma şartlarında aranan niteliklerde belli bir toplumsal gruba üyelik şeklindeki ölçütü çerçevesinde değerlendirilmiştir. Kadına toplumsal olarak yüklenen

roller, ataerkillik açısından yaşadığı sıkıntıları (şiddet, zulüm) da kapsayan bir ölçütü içermemekte erkek eğilimli olarak kabul edilmektedir.

Varolan araştırmalar “Mülteci kadını” mağdur başlığı altında zayıf, güçsüz, istismara açık ve göç sürecini zorlaştıran olarak ele almıştır. Bu durum onların göç deneyimindeki güçlü yönlerinin gizlenmesine sebep olmuş ve kadın göç sürecinin sorunlu alanı olarak algılanmıştır. Mevcut çalışmalar göç nedenleri, göç sürecine katılım, göç deneyimleri, göçün etkileri, göç edenlerin tepkileri açısından kadınlar ve erkekler arasında önemli farklılıklar ortaya koymuştur. Aile içinde iş bölümü, gelenek ve görenekler tarafından yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri, göçte kadın erkek farkına sebep olmuş ve kadınların göçteki rolü bir eş, anne, genç kız olarak aile içindeki konumuna göre şekillenmiştir. Göç ettikleri yerle olan ilişkileri de yine bu yönde gelişme göstermiştir. Kadın ve göç konusundaki çalışmalar, hem yer değiştirmelerde hemde toplumsal değişim içeren göç sürecinde, sosyo-ekonomik sınıf, etnik ya da ulusal kimlik kadar cinsiyet kimliğinin de önemli rol oynadığına işaret etmektedir (İlkkaracan & İlkkaracan, 1998, s. 305-322).

Helma Lutz’a göre (2010) 19-20 yy. kitlesel göç tarihi olarak ilan edilebilir. Bu göç araştırma sonuçlarına göre ana görüş erkeklerin asıl aktör, kadınlar ise erkeklerin peşinden gittiğini belirtmiştir. Lutz, 1980 yılından itibaren Avrupa’ya yapılan göçlerde kadın göçmenlerin bağımlı ve kurban olarak tasvir etmiştir. William Thomas ve Florian Znaniecki’nin göç tarihinde klasik eseri olan “The Polish Peasant in Europe and America” adlı çalışmada kadın “womenandchildren: kadınveçocuk” birleşik olarak kullanılmıştır. Bu iki kodlu çerçeve yani gönüllü göçmen erkek, gönülsüz göçmen kadın ve çocuk çerçevesi kitlesel göçte kadının rolünü incelemeye gerek duyulmamıştır. Helma Lutz’a göre teorik ve ampirik olarak kadının uzun süre göçlerde yokluğunun dört muhtemel sebebi vardır:

1. Ravenstein’in eserine çok az ilgi vardı. 19-20 yy. göçlerde erkeğe odaklanması normal olarak algılandı. Çağdaşlarına göre Ravenstein’in çalışması genel içinde istisna idi.
2. Feminist araştırmacılara göre kadının göçlerde yokluğunun sebebi bu konuda araştırma yapan kadınların eksikliğidir.

3. Kadının yokluğu için kitlesel göç çalışmaları yapan Profesör Jørgen Carling “Kadınların erkekleri takip ettiği ya da kadınların erkek gibi davrandığına dair” farklı açıklamalarda bulunmuştur.
4. Sosyal bilimcilerin ve ekonomistlerin cinsiyet konusundaki farklı önyargısı bu konuda etkili olmuştur; erkeklerin yaptığı üretime dayalı para kazanmayı iş olarak tanımlanmıştır, ancak üretime dayalı olmayan bakım işleri iş olarak kabul edilmemiştir (Lutz, 2010).

Mirjana Morokvasić (2014) “Gendering Migration” adlı çalışmasında sosyal bilimlerde uzun süre uluslararası göçlerde genç ve ekonomik olan genç erkekler motivasyon olarak varsayılmıştır. Erkeğin göç tecrübesi kadının varlığı dahil olmak üzere geri kalan her şeyi gölgede bırakmıştır. Cinsiyet körlüğü olan bu görüşte kadınlar pasif ve erkeği takip eden konumdadır. Birçok toplumda erkekler göç için önyak olan kimse olarak kabul edilir; her ne kadar kadınların daha iyi iş bulma potansiyeli olsa bile yerel normlar bu durumu kısıtlamıştır (Morokvasic, 2014).

Kadınların göç deneyimlerinin konu edilmesi ikinci dalga feminist kadın hareketinin etkisiyle 1970’li yıllara kadar uzanır. Bu tarihten önce göç süreci araştırmacıları cinsiyet farklılıklarını önemsememiş, göçün asıl aktörünün aileyi kamusal alanda temsil eden ve gelir getiren erkek olduğu düşünülmüştür. Göç kuramları 1970’lerden itibaren özellikle istihdamla bağlantılıdır ve dünya savaşları sonrasında ülkelerin yeniden yapılanması için gereken işgücünü karşılamak amacıyla gerçekleşen göçü açıklamaya odaklanmıştır. Kadınların işgücüne katılım oranlarının artmasıyla birlikte cinsiyet rollerinin değişmesi ve küresel düzlemde kadınlaşmasıyla sonuçlanmıştır. Küreselleşme ve Neoliberal dönüşüm sürecinin körüklendiği gelir adaletsizliği ve yoksullaşma kadınların ailelerini ayakta tutmak için göç etmelerinin önemli bir nedeni olmuştur (Ulutaş & Kalfa, 2009, s. 13-28).

Kadınlar ve erkekler aynı oranda göç etmesine rağmen göç çalışmaları ve araştırmaları incelendiğinde göçte kadın boyutunun görmezden gelindiği gözlenmektedir. Birleşmiş milletler raporuna göre 2017’de dünya çapında uluslararası göçmenler içinde % 48.4’ünü kadınlar oluşturmaktadır. Kadın göçmenler %52 ile Avrupa’da en yüksek orana sahiptir. %51.5 ile kuzey Amerika, %51 ile okyanusya takip etmektedir (Bodur, 2018).

Türkiye’de kadın göçü çalışmalarına bakıldığında ise göç, kadın-erkek ayrımında çok az tartışılmıştır. Türkiye’deki iç göç literatüründe, kadınların göçe ilişkin deneyimleri 1980’li yıllardan başlayarak daha çok 1990’lı yıllarda yapılan “kırdan-kente göç” araştırmalarında, “aile”, “işgücü” ya da “sağlık” kapsamında ele alınmış; zorunlu göç literatüründe ise cinsiyet farklılıklarına bugüne dek yer verilmemiştir (İlkkaracan & İlkkaracan, 1998). Savaş süreçlerinde en çok kadın ve çocuklar etkilenmektedir. Toplumsal cinsiyet farklılıkları savaş sürecini ve göç sürecini etkileyen faktörlerdendir. Kadınlar toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık, sosyal ve kültürel önyargılardan kaynaklanan baskı ve zulüm, cinsel istismar, cinsel şiddet, aile içi şiddet gibi esas olarak kadın olmaktan kaynaklanan zulüm ve baskılardan kaçmak için ülkelerini terketmek ve başka ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır (Şen & Vural, 2014, s. 29-40).

Erkekler gibi kadınlarda göç etmekte ancak erkelerden farklı olarak özel korunmaya ihtiyaçları bulunmaktadır. Kadınlar bu süreçten erkeklere kıyasla çok daha olumsuz etkilenmektedir. Toplumsal cinsiyet farklılıkları savaş sürecinde kendini göstermektedir (Afad Raporu, 2014).

2.6 Türkiye’de Göç Hareketleri

Türkiye’nin göç hareketleri çok eski tarihlerden başlasa da bu çalışma kapsamında literatürde varolan göç kuramları çerçevesinde daha çok ekonomik temelli ve Cumhuriyet dönemi ile birlikte gerçekleşen göç hareketleri üzerinde durulacaktır.

Tarih boyunca Türkler için göç olgusu alışılmış bir durum olmuş ve göçle içiçe olmuşlardır. Orta Asya’dan başlayan bu göçler Anadolu’da noktalanmış gibi görünse de Osmanlı İmparatorluğu’nun genişlemesiyle birlikte devam etmiş ve 1960’larda başlayıp günümüze kadar devam eden işçi göçü ile göç süreci hep varolmuştur (Yalçın, 2004, s. 6)Nüfus mübadeleleri, gayri müslümlerin göçleri, 1950’lerden itibaren kırdan kente göçler, 1960’lardan sonra İran ve Irak savaşlarından kaçan sığınmacılar, 1980 ve 1990 yılları arasında ortaya çıkan terör olayları nedeniyle Türkiye’den Avrupa’ya iltica hareketleri ve son yıllardaki Suriye’den gelen göçler Türkiye’nin göçle her zaman içiçe olduğunun göstergesidir. Türkiye 1980’lere kadar transit bir ülke konumundan

1980'lerden sonra ulusal ve uluslararası gelişmeler sebebiyle de hedef ülke konumuna gelmiştir.

İlhan Tekeli Türkiye'nin göç sürecini bazı temel kategorilere ayırmıştır. İlk olarak Osmanlı'nın toprak kaybettiği yerlerden kitsel olarak Anadolu'ya olan balkanlaşma göçleri üzerinde durmuştur. İkinci sırada ise ikinci dünya savaşının bitmesiyle 1945ten başlayarak 1980'lere kadar devam eden dönemdeki kırdan kente göçleri kapsamaktadır. Üçüncü kategori ise 1975 'lerden itibaren kentlerarası göçlerdir (Tekeli, 2008, s. 41-46).

2.6.1 Türkiye'de İç Göç

İç göç, belli bir zaman aralığı içerisinde belli bir yerleşme alanında yaşayanların kendi istek ve arzularıyla yaşam yerlerini söz konusu yerleşme alanı dışına taşıyanların miktarı olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir tanıma göre iç göç; "bir ülke içinde bölge, kent, kasaba ve köy gibi yerlerin birinden diğerine yerleşme amacıyla yapılan hareket" şeklinde ifade edilmektedir (Keleş, 1998).

Türkiye'de iç göçler 1950'lere kadar köyün modernizasyon sürecinde Anadolu'ya göç edenlerin iskanı gibi konular üzerinde durmuş, 1950-1985 arası dönemde köyden kente olan göçler ve 1985 sonrası özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde büyük kentlere zorunlu göç akını yaşanmıştır (Akşit, 1998).

Türkiye'de ve büyük modernleşme geçirmiş Batı Avrupa ve onun uzantıları dışındaki birçok ülkede 20. yüzyıldan önce ve hatta 1950'lerden önce sorun, hızlı göç ve gecekondulaşma değil tam tersine köylülükten, aşiretten ve topraktan kopmama, yani göç etmeme durumu olmuştur. Bu sorun, kısmi olarak angarya emek göçü, dönemsel göç ve mevsimlik işçilik şeklinde bulunan çözümlerle 1950'lere kadar devam etmiş; 1950'ler ve 1960'lar boyunca sürekli göçe dönüşmüş, hızlanarak 1970'lerin ortalarında doruğa ulaşmış ve büyük şehirlerin etrafı imarsız ve plansız gecekondularla dolmuştur (Akşit, 1998, s. 22-37).

Türkiye’de iç göç, literatürde Cumhuriyet’in başlangıcından itibaren ele alınmıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarından 1950’li yıllara kadar göç hareketliliği neredeyse yok denecek kadar az yaşanmıştır. TÜİK’ten derlenen verilere göre; 1927-1950 yılları arasında ülke nüfusunun yaklaşık olarak %25’ini kent nüfusu geriye kalan %75’ini ise kırsal nüfus oluşturmaktadır. Ancak 1950’li yıllardan sonra batının yapmış olduğu yardımlarla sanayileşme hız kazanmıştır. Böylece kentlerde fabrikaların kurulması ve makineli tarıma geçiş ve kırsaldaki toprağın kötü bir şekilde paylaşılması kırsal nüfusu kentlere doğru itmiştir. Sağlık alanında yapılan ilaç yardımlarıyla ölüm oranı azalmış ve nüfus artışı hız kazanmıştır. Ayrıca kırsal nüfusun kent yaşamından haberdar olmasıyla kent yaşantısı daha cazip hale gelmiştir (Selim, 2017, s. 43-63).

2.6.2 Türkiye’den Yurtdışına Yapılan Göçler

Her ülkenin, her toplumun göçle tanışıklığı farklı şekilde olmuştur. İnsanlık tarihi kadar uzun olan göç kavramı ile Türk toplumu İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra tanışmıştır. Bu tanışıklık bireysel tercihlerden çok bir devlet politikası unsuru olarak ele alınmış, 1960 askeri müdahalesinden sonra başgösteren ekonomik sıkıntılar, işsizlik, döviz darlığı gibi etkenleri ortadan kaldırmak için düşünülen bir “demografik çözüm” olarak ortaya çıkmıştır. Artan İşgücü ihracı ile ilgili Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda “insan gücü, istihdam eğitim ve araştırma” bölümünde belirtilmiştir. (Unat, 2017, s. 2)

İstihdam politikasının bir başka yönü de işgücü fazlasının işgücü kıtlığı çeken Avrupa ülkelerine ihracıdır. Ancak Türkiye işgücü fazlalığı olan, fakat niteliği yüksek işgücü konusunda kıtlık çeken bir ülkedir. İşgücü ihracının niteliği yüksek işgücü halinde olması bu kıtlığı arttırabilir, bu sakıncanın önlenmesi için tedbirler alınması şarttır. (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963-1967, sayfa 456).

Türkiye kalkınma planlarına göre 1961’den başlayıp 1982’ye kadar birçok ülke ile işgücü anlaşmaları imzalamıştır. Bu anlaşmalar şu şekildedir;

Tablo 1: Türkiye'nin İşgücü Anlaşmaları

<i>ANLAŞMALAR</i>		<i>ÜLKELER</i>		<i>İMZA TARİHİ</i>
Türkiye - Federal Almanya İşgücü Anlaşması		ALMANYA		30.10.1961
Türkiye - Federal Almanya İstisna Akdi Anlaşması		ALMANYA		18.11.1991
Türkiye - Avustralya İşgücü Anlaşması		AVUSTRALYA		05.10.1967
Türkiye - Avusturya İşgücü Anlaşması		AVUSTURYA		15.05.1964
Türkiye - Belçika İşgücü Anlaşması		BELÇİKA		16.07.1964
Türkiye - Endonezya İşgücünün Geliştirilmesi Hakkında Mutabakat Zaptı		ENDONEZYA		29.06.2010
Türkiye - Fransa İşgücü Anlaşması		FRANSA		08.05.1965
Türkiye - Hollanda İşgücü Anlaşması		HOLLANDA		19.08.1964
Türkiye - İsveç İşgücü Anlaşması		İSVEÇ		10.03.1967
Türkiye - Katar İşgücü Anlaşması		KATAR		01.05.1986
Türkiye - Kuveyt İşgücü Değişimi Hakkında Anlaşma		KUVEYT		30.03.2008
Türkiye - KKTC İşgücü Anlaşması		KKTC		09.03.1987
Türkiye - Libya İşgücü Anlaşması		LİBYA		05.01.1975
Türkiye - Ürdün İşgücü Anlaşması		ÜRDÜN		08.07.1982

Kaynak: Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2014.

Türkiye'nin dış göç süreci göç veren göç alan şeklinde değerlendirilmelidir. 1960'lı yıllara kadar Türkiye'den yurtdışına yönelen göç daha çok gayri müslimlerin göç hareketlerini içermektedir. Bu göç, ekonomik göç olmaktan çok siyasi ve kültürel nedenlerden kaynaklanmaktadır (İçduyu&Sirkeci, 1999, s.249-268).

İkinci dünya savaşından sonra endüstri alanında gelişmeler gösteren Almanya, 1950'li yılların ortalarından itibaren işgücü açığıyla karşılaşmasından dolayı birçok ülke ile işgücü anlaşması imzalamıştır. Almanya 1961 yılından itibaren Türkiye'den işgücü almaya başlamıştır. Türk devleti de ülkedeki yoğun işsizliğe çözüm üretmek, işçilerin göndereceği dövizleri değerlendirmek ve teknik bilgileri Türk sanayiine kazandırmak amacıyla vatandaşlarını Almanya'ya göndermiştir. Almanya'ya göç 1960-1970 yıllarında da devam etmiş, 1970lerden sonra yavaşlamış ve 1980ler'den itibaren evlilik ve aile birleşimi ile olan göç ön plana çıkmıştır (Başkurt, 2009, s. 81-94).

1980 ve 1998 yıllarında Türkiye'de yaşanan ekonomik, sosyal ve politik değişimler Batı Avrupa'ya göçün niteliğini değiştirmiştir. Bu süreçten sonra göçler daha çok siyasi sebeplere dayanmaktadır. 12 Eylül Askeri Darbesi ve Kürt etnik hareketleri nedeniyle yapılan göçler ön plana çıkmıştır.

2.6.3 Yurtdışından Türkiye'ye Yapılan Göçler

Türkiye'ye göçlere bakılacak olursa olursak, ilk olarak Cumhuriyet Türkiye'si sınırları dışında kalmış Osmanlı topraklarında yaşayan müslümanların anayurda göçleri yer almaktadır. 1945'lerden 1980'lere kadar Bulgaristan'dan göçler ve sonrasında 1980'lerden 1990'ları kapsayan dönemde Afgan sığınmacıların gelişi ile gerçekleşen göçlerdir (İçduyu&Sirkeci, 1999, s.249-268).

1970'li yıllardan başlayarak, Afganistan'ın Rusya tarafından işgali; İran'daki rejim değişikliği, ardından Orta Doğu'da Saddam rejiminden kaynaklanan yasal çalkantı ve savaşlar ve son olarak da Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde komünist rejimlerin çöküşü Türkiye'yi düzensiz göç hareketleri için önemli bir varış noktası haline getirmiştir. Küreselleşmenin de etkisiyle Türkiye göç alan bir ülke haline gelmiştir. Sözü edilen bu göç olgusu Türkiye'de sığınmacı, mülteci, kaçak göçmen, transit göçmen ve hatta zaman zaman düzenli (yasal) göçmen statüsünde olan kişileri bir araya

getiren karmaşık bir göç rejiminin oluşmasına neden olmuştur (İçduyu ve ark., 2014, s.230). Türkiye baskılar ve işgaller sebebiyle birçok ülke tarafından sığınılacak ülke haline gelmiştir. Yakın tarihte Anadolu'ya yapılan göçler şu şekildedir;

Tablo 2: Yakın Tarihte Anadolu'ya Göçler

ÜLKE	GÖÇ NEDENİ	GÖÇÜLEN DEVRE	GÖÇEN NÜFUS
BULGARİSTAN		1923-1960	370.000
	Artan baskıları	1989	320.000
ROMANYA	1806-1812 Rus saldırısı	1826	200.000
	1877-1878 Rus saldırısı	1878-1880	90.000
	1930 sonrası baskılar	1933-1952	200.000
YUGOSLAVYA	1806-1812 Rus kışkırtması	1812-1826	30.000
	1826 Sırp baskısı	1826-1830	150.000
	1867 Sırp baskısı	1867-1870	150.000
	Devamlı baskılar	1908-1923	300.000
	Devamlı baskılar	1923-1930	350.000
	Devamlı baskılar	1946-1961	160.000
	Asimilasyon uygulaması	1962-1970	50.000
KIBRIS	1878 İngiliz egemenliği	1878-1880	15.000
	1923 Lozan Barışı	1923-1950	60.000
DOĞU TÜRKİSTAN	1876 Çin işgali ve baskılar	1917-1940	20.000
		1949-1953	7000
		1960-1980	1000
AFGANİSTAN	1979 Sovyet işgali	1982	4350
TOPLAM		1812-1989	2.477.350

(Göçmen Aileleri ve Göç Olayı Paneli 1991, Ankara)

Ancak son 20 yıldır Türkiye dış göç alan konuma gelmiştir. Türkiye kırsaldan kente iç göç, batıya yapılan işçi göçünden sonra, son yıllarda farklı bir göç deneyimi yaşamaktadır. Suriye’de patlak veren olaylardan sonra kitlesel olarak Türkiye sığınma tecrübesi yaşamıştır. Bu kitlesel sığınma akını Türkiye için ilk değildir (Kirişçi & Karaca, 2015, s. 297-298). Türkiye, coğrafi konumu itibariyle tarih boyunca kitlesel sığınma hareketleri de dahil olmak üzere geniş anlamda göç hareketlerinin önemli bir durağı olmuş ve milyonlarca göçmene kapılarını açmıştır. Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana kitlesel göç hareketleri şu şekilde özetlenebilir (GİGM, 2014, s. 9-11).

- a) 1922-1938 yılları arasında nüfus mübadelesiyle Yunanistan 384. 000 kişi
- b) 1923-1945 yılları arasında Balkan ülkelerinden 800. 000 kişi
- c) 1998 yılında Halepçe katliamından sonra Irak’tan 51. 542 kişi
- d) 1989 yılında Bulgaristan’dan 345. 000 kişi
- e) 1991 yılında 1. Körfez savaşından sonar Irak’tan 467. 489 kişi
- f) 1922-1998 yılları arasında Bosna’dan 20. 000 kişi
- g) 2001 yılında Makedonya’dan 10. 500 kişi
- h) Son olarak Türkiye 2011 yılından bu yana Suriyeden gelen sayıları 3 milyon 552 bin 303 kişiye ulaşan kitlesel göçü yaşamıştır

2.7 Suriye’den Kitlesel Göç

2010 yılında Tunus’ta başlayan ve giderek büyüyen toplumsal olaylar, Ortadoğu’daki birçok bölgeyi etkilemiştir. Tunus’taki kitlelerin özgürlük, demokrasi ve insan hakları talepleri Mısır, Libya, Bahreyn, Ürdün, Yemen ve Suriye gibi ülkelerin tamamına yayılmıştır. Arap Baharı olarak adlandırılan bu süreç, Suriye’de hali hazırda olan problemlerin dillendirilmesine ve protestoların patlak vermesine sebep olmuştur. Protestolar giderek çatışmalara dönüşerek iç savaşı kaçınılmaz hale getirmiş, devletin güvenlik güçleri sivil halka karşı sert tutumu artırarak devam ettirmiş, binlerce kişinin ölümüne ve sivil halkın göç etmesine sebep olmuştur (Kaya M. , 2017, s. 7).

Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriyeli mültecileri misafir eden Türkiye, Arap Baharından dolayı olarak etkilenmiştir. Suriyelilere karşı “açık kapı politikası” uygulayan Türkiye, dil, din ve ırk ayrımı yapmadan sınırdan giriş yapan tüm Suriyelileri kabul etmiştir. Suriye’de yaşanan çatışmalardan kısa süre sonra Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısında gerçekleşen ilk girişte 252 Suriye vatandaşı sınırdan içeri alınmış ve Hatay’da geçici konaklamaları sağlanmıştır (Özdemir, 2017, s. 115-136).

2.7.1 Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü

Türkiye Suriye’den gelenleri ilk başta misafir olarak kabul etmiş ve sayılarının giderek artması sonucu yeni yasal düzenlemelere gitmiştir. Türkiye coğrafi konumu itibari ile her zaman göç olayları ile karşı karşıya kalmıştır. Göçle birlikte yabancılarla ilgili hukuki işleri belirlemek amacıyla yasal düzenlemeler yapmıştır. 1934 İskan Kanunu 3. ve 7. maddeleri, 1950 Pasaport Kanunu ve yine 1950 Yabancıların Türkiye’de İkamet ve seyahatleri Hakkındaki kanunun belirli maddeleri Türkiye’nin göç politikalarına dair ilk düzenlemelerdir. Ancak Türkiye uluslararası göçle ilgili temel düzenlemeyi 1951’de imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre sözleşmesi ile yapmıştır. Türkiye taraf olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne (1951-1967) göre Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmemektedir ve sığınmacı ve mültecilerle ilgili sorumluluklarını bu sözleşme çerçevesinde yerine getirmektedir. (Kaya & Yılmaz, 2014).

Türkiye kavram kargaşası yaşadığı bu kitlesel göç hareketini yönetmek için yönergeler ve kanunlar düzenlemiştir. Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası göç hukukuna göre Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmemektedir. Türkiye, Avrupa dışından gelen sığınma taleplerini 2013 yılına kadar “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile düzenlemiştir (Çiçekşögüt, 2017, s. 10-11). 2013 yılında “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti’nde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin” yönerge yürürlüğe konmuştur. Ancak bu yönerge

kamuoyu ile paylaşılmamaktadır. 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmış ve yabancılarla ilgili tüm işlemler bu kanun çerçevesinde yürütülmüştür. Bu kanunun çerçevesinde *Madde 103'te;*

Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur." (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

2014 yılında ise Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesine dayandırılarak "Geçici Koruma Yönetmeliği" çıkartılmıştır. 91'inci maddeye göre;

Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşılaşılabilecek tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir (2014 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2014).

Suriyelilerin kaldığı kampların sorumlu kuruluşu olarak da Afet ve Acil Durum Yönetmeliği Başkanlığı (AFAD) belirlenmiş, çadır kentlerin kurulumu ise Kızılay tarafından yapılmaktadır. Sürecin yönetilmesi için "TC Başbakanlık Suriyeli Sığınmacılar Genel Koordinatörlüğü" oluşturulmuş ve 2012 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile "Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılar konusunda kamu kurumları arasındaki her türlü konunun koordinasyonu ile ilgilenmek üzere" Gaziantep'te görev yapan bir Koordinatör Vali atanmıştır (Erdoğan, 2018, s.12-15).

2.7.1.1 Geçici Koruma Yönetmeliğine göre Suriye’li Mültecilerin Hakları

Türkiye Suriye’den gelen mültecileri ilk başta misafir statüsünde kabul etmiş ve temel ihtiyaçlarının karşılanması ve güvenliklerinin sağlanmasında bir yasal uygulama gözetmemiştir. Ama savaşın giderek belirsizleşmesi ve sayının artmasıyla beraber bir dizi yasal düzenlemelere girmiştir. Bu yasal çerçevenin son hali ise Geçici Koruma Yönetmeliği’dir.

Geçici korumanın ilk örnekleri 1970’lerin ortasında Asya’dan iç savaş ve benzeri büyük çaplı şiddet sonucu yerinden edilmiş kişilere kalıcı çözümler bulana dek sağlanan koruma olarak ortaya çıkmıştır. 1990’lı yıllarda Kosova krizinin ardından, 1991 de eski Yugoslavya’da ortaya çıkan iç savaş sonrasında, 1992 ‘de Boşnak ve Hırvat nüfusunun %’de 95’i yaşadığı yerleri terketmek zorunda kalmıştır. Yeni bir uygulama olan Geçici Koruma, evrensel olmadığı için her ülke kendi şartları çerçevesinde statü ve haklar belirlemiştir (Kaya & Yılmaz, 2014, s. 34-35). Geçici korumanın Türkiye’deki örnekleri ise ilk olarak 1. Körfez savaşı sonrasında Türkiye’ye Kuzey Irak’tan gelen sığınmacılar için uygulanan politika geçici koruma politikasıdır (Çiçekli, 2009, s. 118). Sayıları 3.5 milyonu bulan Suriyeli mülteciler de yine geçici koruma kapsamında koruma altındadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 91. Maddesi’ne istinaden geçici korumaya ilişkin yönetmelik çalışmaları sonucu 13/10/2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı “Geçici Koruma Yönetmeliği” çıkartılmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği 7. Maddeye göre;

Geçici koruma; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır (GİGM, 2014).

Geçici koruma yönetmeliği 6. bölümde geçici korunanlara sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık hizmetleri, gümrük işlemleri ile ilgili hizmetler yer almaktadır.

2.7.1.2 Sağlık Hizmetleri

Geçici koruma altındaki tıbbi bakıma ihtiyaç duyan Suriyelilere yönelik hizmetlere ilişkin hususlar, Geçici Koruma Yönetmeliği madde 27’de tanımlanmaktadır. Maddeye göre; kamplarda ve kamp dışında ikamet eden geçici koruma altındaki tüm Suriyeliler Sağlık Bakanlığı’na bağlı kuruluşlar tarafından sunulan tıbbi hizmetlerden ücretsiz olarak yararlanma hakkına sahiptir. Ayrıca bazı illerde, Arapça konuşabilen personelleriyle hizmet sunan Göçmen Sağlığı Merkezleri yer almaktadır. (IOM, 2017, s. 29-30)

2.7.1.3 Eğitim Hizmetleri

Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre, yabancılar da dahil olmak üzere Türkiye’de yaşayan tüm çocuklar ilk ve ortaöğretim hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanma hakkına sahiptir. Geçici Koruma yönetmeliği madde 28’e göre; 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara okul öncesi eğitim, her yaş grubuna yönelik dil, mesleki eğitim, meslek edindirme, beceri ve hobi kursları, ortaöğretim, lise, önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleri de ilgili kurumların mevzuatlarına göre hizmet vermektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, madde 28).

2.7.1.4 İş Piyasasına Erişim Hizmetleri

Geçici koruma faydalanıcılarının 99 ile başlayan geçici koruma kimlik kartına sahip olması, en az 6 ay geçici koruma altında kayıtlı olması gerekmektedir. Başvurunun ikamet edilen ildeki makamlara yapılması ve daha önce çalışma izni almamış olması gerekmektedir. İşe almak isteyen kişi ya da kuruluşlar e-devlet üzerinden Çalışma Bakanlığı’na başvurarak gerçekleştirir. Eğer kişi bağımsız çalışma izni alacaksa ilgili makama bizzat kendisi başvurur. Mevsimlik ve tarım işi yapacak olanların izin almalarına gerek yoktur. Türk vatandaşları gibi gerekli makamlara başvurarak kendi işlerini kurabilirler. Herhangi bir işyerinde Geçici koruma statüsündeki kişilerin sayısı Türk çalışanların sayısının yüzde onu kadar olabilir (IOM, 2017, s. 25-26).

2.7.1.5 Sosyal Yardım ve Hizmetler

Geçici koruma faydalanıcılarının 99 ile başlayan geçici koruma kimlik kartına sahip olma ve en az 6 ay geçici koruma altında kayıtlı olma Suriyeli mülteciler Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu kapsamında yardımlardan faydalanmaktadır.

MADDE 30-(1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan ihtiyaç sahibi olanlar, 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 3'üncü maddesinde belirtilen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde anılan Kanun kapsamındaki sosyal yardımlardan yararlandırılabilir. Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan ihtiyaç sahibi olanların, sosyal hizmetlere erişimleri Bakanlık ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından belirlenen usul ve esaslara göre sağlanır.

2.7.1.6 Tercümanlık Hizmetleri

Dil engeli sebebiyle resmi işlerde Suriyeli mültecilere tercümanlık hizmeti de Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında verilmektedir.

MADDE 31-(1) Bu Yönetmelik kapsamındaki iş ve işlemlerde, yabancıyla tercüman olmaksızın istenilen düzeyde iletişim kurulamadığında tercümanlık hizmetleri ücretsiz olarak sağlanır. (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

2.7.1.7 Gümrük işlemleri

Geçici Koruma Yönetmeliği Madde 32'de Suriyeli mültecilerle ilgili gümrük işlemleri yer almaktadır.

MADDE 32-(1) Geçici koruma amacıyla ülkemize gelen yabancıların ve varsa aile üyelerinin yanlarında getirecekleri eşya ve taşıtlar ile ülkemizde buldukları süre içerisinde bu kişilere çeşitli yollarla gönderilebilecek eşyalara dair yürütülecek işlemlere ilişkin esaslar, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınarak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

2.7.2 Göç İdaresi Verilerine göre Suriyeli Nüfus İstatistikleri

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne göre Türkiye'de kayıtlı Suriyeli sayısı 18 Ekim 2018 itibarıyla toplam 3 milyon 585 bin 737 kişi olarak açıklanmıştır. Bu kişilerin 1 milyon 945 bin 951'i erkeklerden, 1 milyon 639 bin 787'si ise kadınlardan oluşuyor.

Tablo 3: Türkiye'deki Kayıtlı Suriyeli Sayısı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.945.951	1.639.787	3.585.738
0-4	288.852	269.570	558.422
5-9	246.854	231.673	478.527
10-14	192.172	176.479	368.651
15-18	160.089	127.906	287.995
19-24	318.637	224.333	542.970
25-29	197.036	141.445	338.481
30-34	162.878	121.061	283.939
35-39	113.901	90.000	203.901
40-44	76.233	69.236	145.469
45-49	57.530	53.967	111.497
50-54	46.496	44.704	91.200
55-59	31.149	31.251	62.400
60-64	22.375	23.131	45.506
65-69	14.543	14.667	29.210
70-74	8.075	8.921	16.996
75-79	4.547	5.525	10.072
80-84	2.563	3.333	5.896
85-89	1.326	1.688	3.014
90+	695	897	1.592

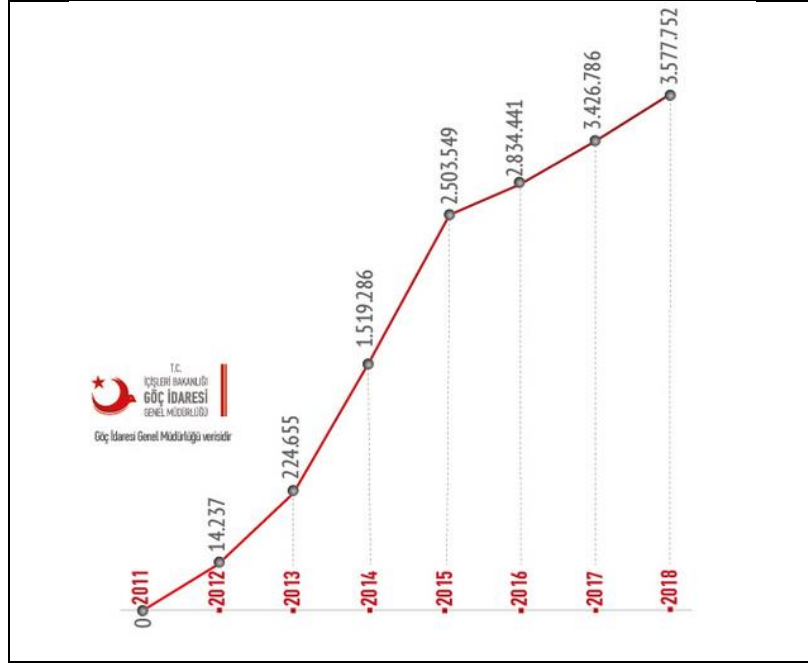
11.10.2018 itibarıyla

(Göç İdare Genel Müdürlüğü, Göç istatistikleri, 18.10.2018)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Geçici Koruma İstatistiklerine göre Yıllara göre Türkiye’de kayıtlı Suriyeli sayısı Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4: Yıllara göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

(Göç İdaresi Geçici Koruma İstatistikleri, 18.10.2018)

İllere göre Suriyeli sayısına baktığımızda yine Göç İdaresi en son güncellenen 18 Ekim 2018 tarihli verilerine göre Suriyelilerin en çok yaşadığı ve yoğunlukları tablo 5. de gösterilmiştir. En çok Suriyeli barındıran şehir 560 bin 881 kişi ile İstanbul’dur. Suriyeli nüfusunun en az olduğu il ise 32 kişi ile Bayburt, Bayburt’u 43 kişi ile Artvin, 50 kişi ile Tunceli izlemektedir.

Tablo 5: İllere Göre Suriyeli Sayı ve Yüzdesi

İL SIRA	ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİNDAĞILIMI 05.10.2018 (ALFABETİK)								
	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
	TOPLAM	3.564.919	80.810.525	4,41%		TOPLAM	3.564.919	80.810.525	4,41%
1	ADANA	226.733	2.216.475	10,23%	42	KAHRAMANMARAŞ	79.481	1.127.623	7,05%
2	ADİYAMAN	28.779	615.076	4,68%	43	KARABÜK	680	244.453	0,28%
3	AFYONKARAHİSAR	5.031	715.693	0,70%	44	KARAMAN	695	246.672	0,28%
4	AĞRI	949	536.285	0,18%	45	KARS	155	287.654	0,05%
5	AKSARAY	2.612	402.404	0,65%	46	KASTAMONU	1.199	372.373	0,32%
6	AMASYA	576	329.888	0,17%	47	KAYSERİ	75.903	1.376.722	5,51%
7	ANKARA	85.815	5.445.026	1,58%	48	KIRIKKALE	1.399	278.749	0,50%
8	ANTALYA	1.263	2.364.396	0,05%	49	KIRKLARELİ	2.533	356.050	0,71%
9	ARDAHAN	135	97.096	0,14%	50	KİRŞEHİR	1.173	234.529	0,50%
10	ARTVİN	43	166.143	0,03%	51	KİLİS	126.284	136.319	92,64%
11	AYDIN	7.142	1.080.839	0,66%	52	KOCAELİ	51.426	1.883.270	2,73%
12	BALIKESİR	4.051	1.204.824	0,34%	53	KONYA	99.293	2.180.149	4,55%
13	BARTIN	107	193.577	0,06%	54	KÜTAHYA	742	572.256	0,13%
14	BATMAN	21.675	585.252	3,70%	55	MALATYA	27.767	786.676	3,53%
15	BAYBURT	32	80.417	0,04%	56	MANİSA	12.839	1.413.041	0,91%
16	BİLECİK	550	221.693	0,25%	57	MARDİN	91.520	809.719	11,30%
17	BİNGÖL	883	273.354	0,32%	58	MERSİN	207.021	1.793.931	11,54%
18	BİTLİS	751	341.474	0,22%	59	MUĞLA	13.650	938.751	1,45%
19	BOLU	1.881	303.184	0,62%	60	MUŞ	1.335	404.544	0,33%
20	BURDUR	8.807	264.779	3,33%	61	NEVŞEHİR	9.267	292.365	3,17%
21	BURSA	157.298	2.936.803	5,36%	62	NİĞDE	4.137	352.727	1,17%
22	ÇANAKKALE	3.633	530.417	0,68%	63	ORDU	654	742.341	0,09%
23	ÇANKIRI	505	186.074	0,27%	64	OSMANIYE	47.905	527.724	9,08%
24	ÇORUM	2.413	528.422	0,46%	65	RİZE	814	331.041	0,25%
25	DENİZLİ	12.444	1.018.735	1,22%	66	SAKARYA	14.867	990.214	1,50%
26	DIYARBAKIR	33.153	1.699.901	1,95%	67	SAMSUN	4.870	1.312.990	0,37%
27	DÜZCE	1.491	377.610	0,39%	68	SIİRT	3.708	324.394	1,14%
28	EDİRNE	941	406.855	0,23%	69	SINOP	119	207.427	0,06%
29	ELAZIĞ	12.221	583.671	2,09%	70	SİVAS	3.815	621.301	0,61%
30	ERZİNCAN	110	231.511	0,05%	71	ŞANLIURFA	469.029	1.985.753	23,62%
31	ERZURUM	1.044	760.476	0,14%	72	ŞİRİNAK	15.153	503.236	3,01%
32	ESKİŞEHİR	3.981	860.620	0,46%	73	TEKİRDAĞ	11.010	1.005.463	1,10%
33	GAZİANTEP	402.388	2.005.515	20,06%	74	TOKAT	997	602.086	0,17%
34	GİRESUN	146	437.393	0,03%	75	TRABZON	2.878	786.326	0,37%
35	GÜMÜŞHANE	80	170.173	0,05%	76	TUNCELİ	50	82.498	0,06%
36	HAKKARİ	5.607	275.761	2,03%	77	UŞAK	2.225	364.971	0,61%
37	HATAY	438.668	1.575.226	27,85%	78	VAN	2.016	1.106.891	0,18%
38	İĞDIR	94	194.775	0,05%	79	YALOVA	3.136	251.203	1,25%
39	İSPARTA	7.258	433.830	1,67%	80	YOZGAT	3.903	418.650	0,93%
40	İSTANBUL	560.881	15.029.231	3,73%	81	ZONGULDAK	470	596.892	0,08%
41	İZMİR	139.463	4.279.677	3,26%					

(Göç İdaresi Göç İstatistikleri, 5.10.2018)

2.7.3 Mülteci Krizine Karşı Yerel Yönetimler-Sivil Toplum Kuruluşlarının İşbirliği

Suriye krizinin insani etkisi çok derinden yaşanmıştır. Nüfusun büyük bir bölümü önemli koruma riskine maruz kalmış, yüzbinlerce insan öldürülmüş ya da yaralanmıştır. 5,2 milyon kişi komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. 6,1 milyon insan Suriye içinde yer değiştirmiş, 13,1 milyon insan Suriyeli insani yardıma ihtiyaç

duymaktadır. Bunlardan 5,6'sı akut ihtiyaca sahiptir. Başka seçeneklerinin de olmayışı milyonları tüm yaşananlarla başatme kapasitesini zorlamaktadır. Sonuç olarak bu koruma riskleri çocuk işçiliği, erken evlilik gibi yüksek risk içeren durumlara maruz bırakmıştır (HNO,2018). Suriye iç savaşının bu kötü tablosu ile ülkeler hukuki ve maddi güçleri oranında mültecilere destek vermişlerdir. Türkiye yerinden edilen Suriye halkına açık kapı politikası uygulayarak acil ihtiyaçları noktasında hizmetler vererek en çok mülteci barındıran ülke konumuna gelmiştir. Savaşın devam etmesi ve her geçen gün Türkiye'ye sığınan Suriyeli sayısı beklenenin üstünde rakamlara ulaşmıştır. Giderek artan kitlesel göç karşısında sadece devletin destekleri yetersiz kalmış, yerli yabancı STK'lar, yerel yönetimler ve halk krizin aşılmasında birlikte hareket etmiştir. 2016 yılında Türkiye'de Suriyelilere destek veren 42 ulusal ve 14 uluslararası stk bulunmaktadır (Dagmedya.net, 2015).Sınır bölgelerin ve kampların dışında da Türkiye'de birçok il Suriyeli mülteci nüfusuna sahiptir. Göç İdaresi verilerine göre İstanbul iç göçte olduğu gibi mülteci konusunda da en yoğun nüfusun olduğu ildir. Otuz dokuz ilçeye sahip İstanbul'un tüm ilçelerinde Suriyeli mülteciler yaşamaktadır. Ancak mülteci yoğunluğu ilçelere göre değişiklik göstermektedir.

Mültecilerin ilçelere göre dağılımına bakıldığında; hem Avrupa hemde İstanbul genelinde en fazla Suriyeli mülteci barındıran ilk üç ilçe Küçükçekmece (38,278), Bağcılar (37, 643) ve Sultangazi'dir. (31,426) Anadolu yakasında en fazla Suriyeli mülteciye sahip ilçe ise 20,192 kişi ile Sultanbeyli'dir. Kendi nüfusunun % 6, 57'sine ulaşan sayıdaki bu mülteci sayısı ile Sultanbeyli mülteci sayısında 39 ilçe içinde 9, nüfusuna oranla bakıldığında ise 5. sırada yer almaktadır. Anadolu yakasında Sultanbeyli ile birlikte Ümraniye (14,858) ve Sancaktepe (12,072) dışındaki 11 ilçedeki Suriyeli mülteci sayısı ise 5 binin altındadır (Erdoğan, 2017).

İBB Şehir Planlama Müdürlüğü'nün yaptığı "Objektif ve subjektif kriterler üzerinden yaşam kalitesi" analizine göre İstanbul'un yaşam kalitesi en kötü durumlarda olan 6 ilçesinin Sultanbeyli, Sultangazi, Bağcılar, Esenler, Esenyurt ve Sancaktepe olduğu anlaşılmaktadır. Bu ilçeler mültecilerin en yoğun olduğu ilçelerdir. Mülteciler nispeten daha yoksul ve kaynakları az olan bölgelere tercih etmektedir (Erdoğan, 2017).

İstanbul'un ilçelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri ile bu ilçelerde bulunan mülteciler arasında genelde ters ilişki ortaya çıkmaktadır. Suriyeliler ve diğer mülteciler genelde daha yoksul semtlerde yaşamaktadırlar. Bunun hem yaşanan bölgedeki kira, gıda ve ulaşım maliyetinin düşük olması; hem de genelde yoksul bölge insanının mültecilerle dayanışmaya daha da açık olmalarından kaynaklandığı söylenebilir (Erdoğan, 2014).

Suriyeli mültecilerinin 2012-2013 yılından itibaren kamp dışındaki kent merkezlerine yönelmiş olmaları kent mültecilerini ortaya çıkarmıştır. Kent mültecileri, yerel yönetimleri birinci derecede etkilemiş ve mülteci krizinin aşılmasında sorumlu hale getirmiştir. Ancak belediyelerin mültecilerin kentte kalış süresi uzadıkça planlamadıkları hizmetleri vermek zorunda kalmışlardır. Belediyelerin aldığı bu inisiyatif belediyelerin kendi ekonomik yapıları için de problem teşkil etmektedir. “5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanuna” göre belediyelere sorumluluk bölgelerinde yaşayan vatandaş sayısına göre kaynak aktarılmaktadır. Bu doğrultuda mültecilere yapılan yardımlar belediyeler için bütçeye ek bir yük getirmektedir. Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin durumu değerlendirilirken unutulmaması gereken en önemli noktalardan biri, mültecilerin çok büyük bir bölümünün kentlerde yaşayan, kent mültecileri olduğu gerçeğidir. (Erdoğan, 2017).

İmkanlar dahilinde acil ihtiyaçlar karşılanmış ancak kalış süresi uzadıkça belediyelerde yardımlar konusunda yetersiz kalmıştır. Belediyelerin Suriyeli mültecilere verdiği hizmetler şu şekildedir; Esenyurt Belediyesi irtibat bürosu, Şişli Belediyesi göç ve yardım masası, Küçükçekmece Belediyesi bünyesinde arapça bilen personel bulundurması, Üsküdar Belediyesi Sosyal Hizmet birimine geçici kimlikle başvuran her mülteciye destek işlemleri başlatmaktadır. Eyüp belediyesi Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfı yiyecek, giyecek, ev eşyası yardımında bulunmaktadır. Zeytinburnu Belediyesi evde sağlık hizmetleri, Sancaktepe Belediyesi iş bulmalarına yardımcı olmak için kariyer merkezi açmıştır. Ayrıca Belediyeler çeşitli stklar ve hayırsever ve gönüllü vatandaşlarla ortak projeler yaparak desteklerde bulunmuşlardır (Kayalı & Woods, 2017).

2.7.4 Sultanbeyli İlçesi ve Mültecilerin Durumu

Suriyelilerle ilgili çalışmalar yürüten İstanbul'daki ilçe belediyelerden biri de Sultanbeyli Belediyesi'dir. Sultanbeyli Belediyesi mültecilere destek konusunda daha kapsamlı ve sistematik çalışmalar yürütmektedir. Göçle ilgili tanışıklığı kırdan kente yoğun iç göçle başlayan Sultanbeyli dış göçün de yoğun olduğu bölge haline gelmiştir. Tarihi geçmişine ve coğrafi konumuna bakılacak olursa 1957 yılında köy, 1989 yılında belde, 3 Haziran 1992 tarih ve 3806 sayılı kanunla ilçe olmuştur. İstanbul'un Anadolu yakasında yer alır. Yüz ölçümü 29,1 km²'dir. İstanbul'un en yüksek dağı olan 537 rakımlı Aydos Dağı ile Teferrüç Dağı arasındaki alanı doldurmakta olup Tem Karayolu ilçenin ortasından geçmektedir. İlçe kuzeyde, güneyde ve batıda Kartal İlçesi'ne bağlı Paşaköy, Sancaktepe ilçesine bağlı Samandıra ile doğuda Pendik İlçesine bağlı Kurtköy ile çevrilidir. Denizden yüksekliği 130 metredir 15 mahallesi bulunan ilçenin toplam nüfusu 329.985 olup bu nüfusun 169.44i'ini erkeler (%51), 160.544'ünü (%42. 65) kadınlar oluşturmaktadır (Sultanbeyli Web, 2018).

1980 sonrası dönemde kent yoksulları, gecekondu yapılaşması, varoş kesim ve ve seçimlerde siyasal islam ideolojisine yakın muhafazar tabanlı partilerin yüksek oy oranına ulaştığı ve bu partilerin kalesi olarak anılmaktadır. Ayrıca kaçak yapılaşmanın, toprak yağmasının ve kentteki rant savaşlarının simgesi haline gelmiş ve medyada bununla alakalı birçok habere de konu olmuştur (Işık & Pınarcıoğlu, 2015 , s. 191-195). Sultanbeyli'de yapılan sosyolojik araştırmalardan birini yapan Cihan Tuğal'a (2014) göre islamcı kesim derneklerin, ağların, siyasi partilerin ve kaçak yapılaşmanın yoğun olduğu bir ilçe olarak tanımlanmaktadır (Tuğal, 2014, s. 23).

Kent yoksulluğunun günümüzde de hakim olmayı sürdürdüğü Sultanbeyli ilçesi tüm gelişmelere rağmen kentsel yoksulluğun düşük eğitim ve gelirli ailelerin göç ettiği ve yaşadığı bölge olma özelliğini devam ettirmiştir. Sultanbeyli Belediyesi 2015-2019 stratejik plan verilerine göre; ilçeye göçlerin %90,3 ekonomik sebeplerle, %1,9 evlilik, %1,1 zorunlu göç oluşturmaktadır. Aileye gelir getiren kişinin büyük oranda erkek olduğu ve %82,4 düşük eğitim olduğu belirlenmiştir (Sultanbeyli Belediyesi, 2015, s.37).

Tablo 6: Hane Halkının Göç Etme Sebebi

Açıklama	Sultanbeyli Genel	0-1 Yıl	1-3 Yıl	4-6 Yıl	7-9 Yıl	10-12 Yıl	13-15 Yıl	16-19 Yıl	20+ Yıl	Doğduğundan Beri
Ekonomik	% 90,3	% 79,3	% 81,6	% 87,3	% 89,3	% 90,9	% 91,1	% 89,8	% 91,4	% 93,7
Evlilik	% 1,9	% 3,8	% 3,5	% 3,0	% 3,1	% 2,8	% 2,4	% 2,2	% 1,3	% 2,5
Zorunlu göç	% 1,1	% 4,6	% 1,5	% 0,6	% 0,8	% 0,7	% 0,7	% 1,5	% 1,1	% 0
Çocuğun Eğitimi	% 1,0	% 1,8	% 2,9	% 2,3	% 1,5	% 1,2	% 0,9	% 1,1	% 0,7	% 0
Kendi Eğitimi	% 0,7	% 0,5	% 1,0	% 1,1	% 0,7	% 0,6	% 0,8	% 0,8	% 0,6	% 0
Diğer	% 5,0	% 10,0	% 9,5	% 5,7	% 4,6	% 3,8	% 4,1	% 4,6	% 4,9	3,8
TOPLAM	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100

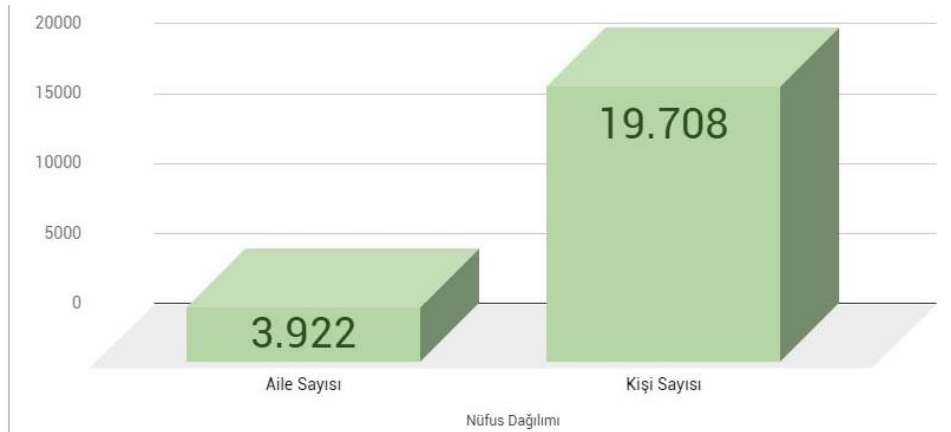
Kaynak: Sultanbeyli Sosyal Doku Çalışması- Hane Raporu, 2014

(Sultanbeyli Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan, 2015)

Tüm bu bilgilerden hareketle Sultanbeyli İlçesi sosyolojik birçok araştırmanın laboratuvarı olmuştur. Belde oluşu ile birlikte gündeme geldiği konularla dikkat çekmektedir. İç göçlere de ev sahipliği yapan Sultanbeyli ilçesi 2013 yılı itibari ile dış göçle de gündeme gelmiştir. Suriye’de yaşanan savaş sonucunda kitlesel olarak Türkiye’ye sığınan mülteciler sadece sınırlardaki kamplarda değil Türkiye’nin birçok iline dağılmışlardır. İstanbul en çok Suriyeli barındıran illerin başında gelmekte, İstanbul Anadolu Yakası Sultanbeyli ilçesi de en çok Suriyeli mülteci nüfusuna sahip ilçe konumundadır.

Mülteciler Derneği verilerine göre; Anadolu Yakası’nda en fazla mülteciye sahip ilçe 19.708 ile Sultanbeyli’dir. 39 ilçe içinde 9’ncu sırada kendi nüfusuna oranla bakıldığında ise beşinci sırada yer almaktadır

Tablo 7: Sultanbeyli Suriyeli Nüfusu

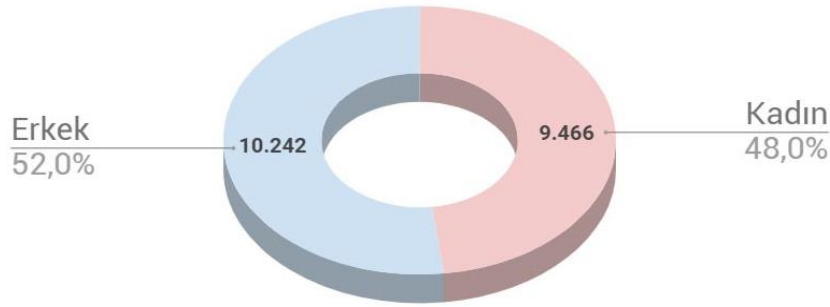

(Mülteciler Derneği İstatistikleri, 5.10. 2018)

Sultanbeyli'ye 2013'ten itibaren gelmeye başlayan Suriyelilerin asıl artışı 2014 ve 2015'te olmuştur. %82'si doğrudan Sultanbeyli'de ilk kayıtlarını yaptırmışlar ve %85'i Halep'ten gelmektedir. (Erdoğan, 2017a).

Sultanbeyli'de yaşayan Suriyelilerin cinsiyetlerine göre dağılımı. Grafiğe göre; Sultanbeyli'de yaşayan Suriyelilerdeki erkek sayısı kadın sayısından 776 kişi fazla

Tablo 8: Cinsiyete Göre Dağılım

(Mülteciler Derneği İstatistikleri,10.08. 2018)

2.7.5 Mülteciler Derneği Hakkında

Araştırmanın yapıldığı kurum Mülteciler ve sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2014 yılında ülkesinden ayrılmış ve uluslararası koruma ihtiyacı olan insanların sorunlarına çözüm aramak amacıyla kurulmuştur. Başta mültecilerin temel sorunları olmak üzere tüm yaşamsal ihtiyaçların giderilmesine destek olmak ve toplumla uyumlarının hızlı bir şekilde sağlanabilmesi için özel sektör kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları ile işbirliği halinde çalışmaktadır (Mülteciler.org, 2018).

2.7.5.1 Mülteciler Derneği Toplum Merkezi ve Hizmetleri

Mülteciler Toplum Merkezi; Sultanbeyli ilçesinde yaşayan mültecilerin sorunlarına çözüm aramak amacıyla Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği tarafından 2014 yılında açılmıştır. Toplum Merkezinde sağlık, barınma, eğitim, kültür, hukuk, tercümanlık ve istihdam alanlarında mültecilere ve

sığınmacılara ücretsiz destek verilmektedir. Mülteciler Toplum Merkezi 4460m²'si kapalı olmak üzere toplam 5090m² alana sahiptir. 630m²'lik bahçesi bulunan Mülteciler Toplum Merkezinin her katında farklı hizmetler sunulmaktadır.

Resim 1: Mülteciler Derneği Binası

(Mülteciler Derneği, 10.10.2018)

a. Mülteciler Sağlık Merkezi

Merkezin birinci katında Sağlık Bakanlığı'na bağlı güçlendirilmiş 2 nolu sağlık merkezi bulunmaktadır. Suriyeli Doktorlar tarafından mülteciler için sağlık hizmeti sunan Mülteciler sağlık Merkezi, göz, diş, kulak-burun-boğaz, Dahiliye, Çocuk hastalıkları, kadın hastalıkları, Ortopedi olmak üzere toplam 7 farklı poliklinik ile haftanın 6 günü hizmet vermektedir. Ayrıca eczane ve labratuarda bulunmaktadır. Sağlık merkezi günde 500 hastaya hizmet verebilecek kapasiteye sahiptir.

b. Rehabilitasyon ve Psikolojik Destek Programı

Toplum merkezinin ikinci katında Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi mültecileri hem doğuştan hem savaş sebebi ile engeli bulunan ve sosyal dışlanma, yerinden edilme gibi sorunlardan dolayı psikolojik desteğe gereksinim duyan tüm sığınmacı ve mültecilere ücretsiz hizmet vermektedir. Mülteciler Rehabilitasyon ve Psikolojik Destek Merkezi'nde 5 Fizyoterapist, 4 sosyal çalışmacı, 2 klinik psikolog 2 psikiyatr, 3 psikolog, 3 Arapça-Türkçe tercüman görev yapmaktadır. Erkek ve kadınlara

ayrı ayrı hizmet verilebilen merkezde fiziksel engeli olan kişiler için tekerlekli sandalye, tuvalet sandalyesi gibi yardımcı cihazlar ve sedye taşınmasına uygun asansör de bulunmaktadır. Merkeze gelemeyecek kişiler içinde 2 fizyoterapist, tercüman ve araçtan oluşan mobil ekip de hizmet vermektedir (Mülteciler Derneği Hizmet Rehberi, 2017).

c. Psikolojik ve Danışmanlık Birimi

Projede Sultanbeyli’de yaşayan Suriyeli mülteci çocukların okullaştırılması, okula devam takiplerinin yapılması, ihtiyaç duyulan alanlarda psiko-sosyal destek sağlanması, okullardaki öğretmen ve ebeveynlere çocukların psikososyal gelişimi ve akademik başarıları hakkında danışmanlık sağlanması ve başta Suriyeli mülteci çocukların sosyal uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır.

Bu birimde psikologların ve sosyal çalışmacıların kendilerine yönlendirilen psikolojik desteğe ihtiyaç duyan kişilere bireysel terapi ve grup terapisi hizmeti de verilmektedir. Dernek bünyesinde çalışan 2 klinik psikolog, 2 psikiyatr, 3 psikolog psiko-sosyal destek ekibini oluşturmaktadır (Mülteciler Derneği Hizmet Rehberi, 2017).

d. Mülteciler Türkçe Eğitim Merkezi

Üçüncü katta bulunan Türkçe Eğitim Merkezi 2015 yılında Sultanbeyli’deki Suriyeli mülteci çocuklara Türkçe öğretmek amacıyla kurulmuştur. 2015-2016 yılında 1000 suriyeli çocuğun Türkçe eğitimlerini desteklemiştir. 2016 yılından itibaren de yetişkinlere yönelik Türkçe dil kursları düzenlemeye başlayan merkez ilk yılda 450 yetişkin Suriyeli mülteciye Türkçe eğitimi vermiştir. Ayrıca üniversite çağındaki Suriyeli gençler için yabancı öğrenci sınavına (YÖS) hazırlık kursları düzenlenmektedir.

Yine aynı katta hem Türkçeyi pekiştirmek, sosyal uyumu kolaylaştırmak ve meslek öğretmek amacıyla ücretsiz atölyeler bulunmaktadır. Bu atölyelerden bazıları; dikiş atölyesi, bilgisayar atölyesi, müzik atölyesi, kuaför ve inşaat atölyeleridir (Mülteciler Derneği Hizmet Rehberi, 2017).

e. Koruma ve Himaye Birimi

Dördüncü katta ise koruma/himaye birimi, bireylerin hassasiyet seviyelerinin tespit edilerek risk oluşturabilecek durumların en aza indirilmesine ve kapasitelerinin

arttırılmasına yönelik bilgilendirme ve yönlendirmeler yapmaktadır. İş ve meslek danışmanlığı, sosyal destek birimi ve hukuki danışmanlık ücretsiz olarak verilmektedir.

f. Çocuk ve Gençlik Merkezi(ÇOGEM)

2017 yılında kurulan çocuk ve gençlik merkezi ilkokul ve ortaokul çağındaki veya eğitime erişemeyen okul dışı kalmış Suriyeli çocuklara Türkçe-Arapça dil desteği, yetiştirme desteği, spor aktiviteleri ve sanat atölyeleri eğitimleriyle destek vermektedir (Mülteciler Derneği Web Sayfası).

g. Çocuk Dostu Alan

Çocuk dostu alan Mülteciler Derneği çalışanları, hastanede randevusu olanlar, Türkçe, dikiş, inşaat, aşçılık vs. eğitimi alanlar veya herhangi sebeple Mülteciler Toplum Merkezi'ne gelen yararlanıcıların çocuklarını güvenli bir yere emanet edebilmeleri için kurulmuştur. Çocuk Dostu alan 3-10 yaş arası tüm çocuklara hitap etmektedir. Aileleri tarafından buraya bırakılan çocuklar etkinlik ve oyunlarla vakit geçirmekte ve uyku odasında da uyutulmaktadır (Mülteciler.org, 2018).

h. Mülteci Meclisleri

Sorunlara çözüm üretebilmek için yapılan tüm faaliyetlerde mültecilerin fikirlerine başvurularak mültecilerden oluşan meclislerle onları karar alma mekanizmalarına dahil etmeyi amaçlamaktadır. Projenin amacı, mültecilerin ortak dertlerine beraber çözüm önerileri geliştirebilecekleri mekanizmaları oluşturmak ve kendilerini ifade edebilecekleri kanallar açmaktır. Gençlik meclisi, çocuk meclisi, kadın meclisi ve erkek meclisi olarak her grubun kendine has ortaklıkları çerçevesinde tartışmaların yürütmesine hizmet etmektedir (Mülteciler.org, 2018).

i. Sosyal ve İnsani Yardım

Temel ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çeken ailelere, hiçbir yerden ekonomik destek almayan ya da evinde çalışabilecek kimsesi olmayan tüm mülteci ve sığınmacılara kıyafet, gıda, eşya ve kırtasiye yardımı gibi yardımlar yapmaktadır. Bunun yanında mültecilerin mevsimlik ihtiyaçlarına (soba, battaniye, kömür vs.) yönelik sosyal yardımlar da yapılmaktadır (Mülteciler.org, 2018).

Toplum merkezinin en üst katında Anadolu yakası Göç İdaresi'nin bürosu bulunmaktadır. Kayıt olmak isteyen Suriyeliler yine resmi işlemlerini de burdan halletmektedirler. Mültecilerin acil ve hayati ihtiyaçlarının karşılanmasından sonra diğer önemli noktada yerel halkla olan sosyal uyumdur. Bu amaçla dernek bünyesinde sosyal uyum etkinlikleri ve kültürel etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinlikler spor faaliyetleri, çocuk ve kadın atölyeleri, geziler, özel gün programları, sinema ve tiyatro gibi sosyal etkinlikler şeklinde hizmet vererek; mülteciler ve yerel halk arasındaki önyargıları engellemeyi uyum sürecini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Tam bir toplum merkezi özelliğini taşıyan kurum, mültecilerin zorlanmadan tüm hizmetleri birarada bulmaları açısından da kolaylık sağlamaktadır.

2.7.7 Mülteciler Derneği Toplum Merkezi Proje Ortakları

Mülteciler Toplum Merkezi, mültecilerin sorunlarına çözüm bulmak, toplumsal uyumlarına yardımcı olmak ve yaşamsal ihtiyaçlarının giderilmesinde özel sektör, yerli yabancı STK ve kamu kuruluşları ile ortak çalışmaktadır (Mülteciler Derneği Hizmet Rehberi, 2017).

2.7.7.1 Kamu İşbirlikçileri

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti konusunda ortak bir çalışma yürütülmektedir. Sultanbeyli Belediyesi-Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında sağlanan iş birliği ile Türk ailelere sağlanan bu destek imkanı geçici koruma kapsamında kimliği olan göçmenlere de sağlanmaya başlanmıştır. Ailede içinde yaşayan çocukların eğitim, sağlık, barınma ve ekonomik şartları incelenerek, ihtiyaç duyulan alanda tedbir uygulanmaktadır (Mülteciler Derneği Hizmet Rehberi, 2017).

2.7.7.2 Özel İşbirlikçiler

Sultanbeyli Mülteciler Toplum Merkezi'nin kurulması ve işletilmesi ile Türkçe Dil Eğitimleri, Mesleki Eğitimler, Hukuksal destek, Dezavantajlı Kadınlar ve çocuklar için Uyum Programları Almanya Federal Cumhuriyetinin himayesinde onursal üyeleri tarafından yürütülen Welthungerhilfe yardımları ile gerçekleştirilmektedir.

Sultanbeyli’de yaşayan 22000 mültecinin yaşadığı haneler ziyaret edilerek, mevcut haklarından ve kendilerine sunulan hizmetlerden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için bilgilendirme ve yönlendirme mekanizmasının işletilmesi; ziyaretler sırasında tespit edilen hassas vakaların etkin koruma prosedürleri işletilerek yönetilmesi, çocukların okullaşması, erken yaşta evlilik” ve “çocuk işçiliği” gibi hassas durumlarla ilgili olarak ailelerle farkındalık artırıcı atölye faaliyet hizmetleri de UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu) tarafından finanse edilmektedir (Mülteciler.org, 2018).

ZGemi şirketi Mülteciler Eğitim Merkezi’nde öğrenim gören öğrencilerin okul servis masraflarını karşılamaktadır. **Hanan Foundation** ise Mülteci çocuklar için sağlık, eğitim, kırtasiye malzemeleri ve kıyafet konusunda ve mültecilere eğitim veren 30 öğretmene maddi destek sağlamaktadır. **Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı (IBC)**, Mülteciler Derneği, İstanbul’un Sultanbeyli ilçesinde Kadın Destek Merkezi, Çok amaçlı toplum merkezi ve Çocuk karavanı projelerini başlatmıştır. Sultanbeyli Mülteciler Derneği Toplum Merkezinin 2. katında yer alan Rehabilitasyon ve Psikolojik Destek Merkezinin faaliyetleri Relief International desteği ile devam ettirilmektedir (Mülteciler.org, 2018).

Ayrıca birçok üniversite vakıf, dernek ve Kızılay ile de projeler gerçekleştirilerek mültecilere destek ve hizmetler verilmektedir. Sultanbeyli Belediyesi tarafından geliştirilen **SUKOM** yazılımı (Suriyeliler Koordinasyon Merkezi) Sultabeyli’de yaşayan Suriyeli mültecilerin geniş kapsamlı kayıtlarını alarak, takiplerini kolaylaştırmak, ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla yazılmıştır (Mülteciler.org, 2018).

2.8 Mülteciler ve Sosyal Çalışma

Göç olgusu, hukuki, siyasi, sosyal, ekonomik, psikolojik, coğrafi birçok yöne sahiptir ve birçok disiplinle ilişkilidir. Bu yüzden göç, her alanda tartışılan ve çözüm üretilmeye çalışan bir konudur ve multidisipliner bir yaklaşımı gerektirmektedir. Göçle ilgili disiplinlerden biri de sosyal çalışmadır.

Sosyal çalışma; yardıma muhtaç bireylere ve sosyal gruplara, düşük gelir, işsizlik, sağlıklı barınma koşulları nedeniyle mağdur olan veya bir azınlığa aidiyet nedeniyle ayrımcılığa maruz kalan, geçimsizliklerden dolayı ailenin dağılması, aile içi

şiddet, bireysel yaşam bunalımı kaynaklı ihtiyaçları karşılayamama gibi bireysel ve toplumsal sorunların çözümünde yararlanması gerekli bir haktır. Bireylerin, yaşam alanlarındaki özel sorunlarında, çocukların, gençlerin ve yaşlı insanların korunmasında, eğitiminde ve danışmada, temel olarak bütün bu yaş gruplarına hitap eden yön verici önlemler sunmaktır. Ayrıca yasal açıdan güvence altına alınmış hakların uygulamasında destek, yaşam öykülerinde var olan sorun durumlarında danışmanlık, aileyi tamamlayıcı veya çocukların ve gençlerin eğitiminde tamamlayıcı, kadınlara barınma için konukevi, evsizler için barınma yerlerinin sağlanmasında sosyal devlet yönetmelikleri esas alınarak kişiye özel çeşitli yardım sağlayıcıdır ve bireylere yardımlardan bağımsız bir yaşam biçimi kazandırmaktır (Bommes & Scherr, akt. Ataman, 2018). Kısaca, sosyal çalışma korunmaya muhtaç, özel gereksinimli kişilere yardım ve destek mesleğidir. Mülteciler de konumları itibari ile uluslararası korunma gereksinimine ihtiyaç duyan kişilerdir.

Göçmenlerle sosyal çalışma; bir ülkeye gelen göçmelerin yerleştirilmelerinden beslenme, barınma, sağlık, eğitim, vb. gibi bireysel ve ailesel her türlü sorunlarının çözülmesi ve bu yolla göçmenlerin yeni yerleştikleri topluma olabildiğince çabuk uyum sağlayabilmelerini amaçlayan sosyal çalışmaların tümüdür. Genel olarak göçmenlerin ve mültecilerin en çok karşılaştığı sorunların başında aile içi şiddet, yaşlı bakımı ve aile çatışmaları, alkolizm, konut ve işsizlik sorunu, madde bağımlılığı, çocuk istismarı, çocuk suçluluğu, çete aktivitelerine katılım, yaşlıların statü kaybı, sosyal destek hizmetlerine ihtiyacı, fiziksel ve zihinsel sağlık sorunları gelmektedir. (Şeker, 2012, s.121). Mülteciler için sosyal hizmetler, kendi kendilerine yetebilme, karşılaştıkları acil sorunları çözebilme ve aynı zamanda da emniyet duygusu inşa edebilme becerilerini geliştirmeye odaklanır. Kentsel bir ortamda gözlenebilen en temel sorunlar: ailenin dağılmasından, hayatın haz veren anlarının azalmasından, yerel yapıya adapte olamamaktan, mülteci olmaktan kaynaklanan önyargılar, sosyal ve kişisel sorunlardır. Kentsel şartlar, mültecilerin sorunlarının bireysel olarak incelenmesini neredeyse imkansız bir faaliyet haline getirir. Birçok mülteci sistemin içinde kaybolup gider (Kentsel Mülteciler için Sosyal Hizmetler, akt.Şeker, s.123).

Göç sürecinde sığınan ve sığınmacı kadınlara, göç kararını vermelerinden başlayarak yolculuk ve varılan ülkedeki koşullara uyumlarını içeren tüm süreçlerde sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal çalışmanın amacı ve rolü konusunda 3 yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar; Terapötik-yardım edici yaklaşımlar,

bakım-onarım ve özgürleştirici yaklaşımlardır. Danışman kuramlarına dayanan Tröpatik yaklaşımda müracaatçıya danışman tarafından kendini ve diğerleri ile özellikle yakın arkadaş ve akrabalarla olan ilişkilerini daha iyi anlaması ve durumuyla daha etkili bir yolla başa çıkması için yardım edilmesidir. Bakım ve onarım yaklaşımında ise kaynaklar ve olanaklar hakkında bilgi verilir. Özgürleştirici yaklaşımlar daha çok sosyal adalet ve sosyal refah sistemlerindeki eşitsizliklere odaklanır. Müracaatçılar kurban değil, güçleriyle değerlendirilir. İnsanların hayatlarının kontrolünü ele alması için bilgi ve becerilere odaklanır (Dominelli, akt.Buz, 2006). Mültecilerle sosyal çalışma uygulamaları da bu yaklaşım üzerinden yapılmaktadır.

Türkiye'nin maruz kaldığı Suriye kitlesel göçün beraberinde getirdiği sorunlar kamp bölgelerinde ve mültecilerin yoğun olduğu kentlerde farklılık göstermektedir. Kentlerdeki nüfus yoğunluğu, işsizlik, yoksulluk, barınma gibi temel sorunlar mültecileri de etkilemektedir. Mültecilerin üçüncü bir ülkeye gitme umuduyla kayıt yaptırmaması ihtiyaçların ve tehlikelerin tespitini de zorlaştırmaktadır.

Bu tez çalışmasını sosyal çalışma açısından değerlendirilecek olursa; araştırmanın yapıldığı Mülteciler Derneği Toplum Merkezi'nde etkili bir sosyal çalışma uygulamasından bahsedilebilir. Toplum Merkezinde her gereksinim grubuna hizmet verilmektedir. Toplam 14 sosyal çalışmacının bulunduğu merkezde engelli, çocuk ve genç, kadın mültecilerin ihtiyaçları noktasında çalışmalar yürütülmektedir. Kayıt yaptıran veya merkeze gelerek destek isteyen mültecilerin evleri ziyaret edilerek her türlü ihtiyaçları tespit edilmekte ve gerekli kurumlara yönlendirilmektedir. Yapılan ev ziyaretleri **SUKOM** yazılımı ile kayıt altına alınarak takibi yapılmaktadır. Engelli ve yaşlı bireyler için evde bakım hizmetleri, ev ziyaretleri kapsamında sosyal ekonomik destek hizmetleri, okula gidemeyen çocukların tespiti ve okullaştırılması, şiddet gören kadınlar için kadın sığınma evleri, savaş sebebiyle travma yaşayan çocukların psikolojik destek birimine yönlendirilmesi, sosyal dışlanmayı engellemek için yerel halka birlikte sosyal ve kültürel etkinlikler gibi hizmetler sosyal çalışma kapsamında yürütülmektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, savaşın mağduru kadınların zorunlu göç deneyimlerini, göç kararlarını, göç sürecinde ve sonrasında yaşadıkları zorluk ve değişimleri ortaya koymaya çalışılmaktadır. Göç ve kadın ilişkisini erkeklerden bağımsız olarak değerlendirmek ve zorunlu göçte kadının deneyimini kendi bakış açısından anlatma, erkeklerden farklı olarak neler yaşadığı, nasıl etkilendiklerinin altını çizmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki soruların cevapları aranmaktadır;

- a. Kadın açısından göç deneyimi ne gibi zorlukları içerir?
- b. Kadınlar erkeklerden farklı olarak nasıl bir göç deneyimi yaşarlar? Bu farklılık daha çok hangi noktalarda belirgindir? Cinsiyet bakımından mülteci olmanın zorlukları nelerdir?
- c. Göç kadınların rollerinde ne gibi değişimlere sebep olur?
- d. Gündelik yaşam, aile içi ilişkiler, komşuluk ilişkileri, nasıl bir değişime uğrar?
- e. Göç edilen yerdeki uyum sürecinde yaşanan sıkıntılarla başetme stratejileri nelerdir?

3.2 Araştırmanın Önemi

Genel olarak göçte kadın konusunu irdeleyen araştırmalara bakıldığında ekonomik temelli göç penceresinden ve erkek bakış açısından yapıldığını görmekteyiz. Kadınların erkelerden daha çok göç ettiği tespit edilse de göç araştırmalarında başlı başına bir konu olarak ele alınmamış, göçe karar veren erkeğe eklenmeli olarak bahsedilmiştir. Bu araştırmanın önemi; kadının göç deneyimini doğrudan kadınların kendi söylemlerinden değerlendirmek ve göçte kadının görünür kılma çabalarına katkı sağlamaktır.

3.3 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın en önemli sınırlılığı dil problemidir. Katılımcılarının çoğunluğunun Türkçe bilmemesinden dolayı görüşmelerde bir tercümandan yardım alınmıştır. Bu yüzden görüşmeler uzun sürmüş ve sorular tekrar tekrar sorulmuştur.

Diğer bir sınırlılık ise, görüşmecilerin çoğunluğunun Mülteciler Toplum Merkezinin hastane katında kalabalık ortamlarda yapılması, hastaların muayene sırasının gelmesiyle yarım kalan görüşmeler ve hastane ortamının mekan olarak görüşmeyi zorlaştırmasıdır. Çalışmanın amacı ile ilgili bilgi verilmesine rağmen resmi makamlardan (Göç İdaresi gibi) geldiği düşünülerek gelir, iş ve üçüncü bir ülkeye gitme planı ile ilgili sorulara kısa ve çekinceli cevaplar alınmıştır.

3.4 Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın yöntemi olan nitel yöntem kavramı üzerinde durulmaktadır. Sonraki süreçte verilerin toplanma süreci ve toplanan verilerin analizi konuları hakkında bilgi verilmektedir.

3.4.1 Araştırmanın Modeli

Bu tez çalışması kadınların erkeklerden bağımsız olarak göçten nasıl etkilendiğini, kadınların göç deneyimlerini ortaya koymaya çalıştığı için nitel bir araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Hedeflenen amaç bakımından derinlemesine bir görüşme gerektiğinden bu araştırma modeli tercih edilmiştir.

Nitel yöntemler, yorumsamacı veya anlatı geleneğinden gelişir ve insan deneyiminin daha derin anlamlarını kavramayı amaçlarlar. Bu türden anlamları yakalamanın en iyi yolu, nicel araştırmalarda olduğu gibi sayılar değil, sözcük ve imgelerdir. (Krysik & Finn, 2015, s. 189) Nitel araştırmalar sosyal ya da insanla ilgili bir problemi anlamaya çalışan, doğal bir ortamda yapılan, görüşülenlerin görüşlerine detaylı yer verilen, karmaşık olarak bütüncül resmi ortaya koymayı hedefleyen bir süreçtir (Creswell, 1994:1 Akt Buz,2006).

3.4.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Nitel araştırmalarda amaç, elde edilen bulguları evrene genellemek değil ana olgunun derinlemesine keşfedilmesidir. Bu yüzden nitel araştırmacı ana olguyu en iyi şekilde anlamak için, amaçlı ve maksatlı bir şekilde bireyleri ve araştırma mekanını seçer. Nitel araştırma için kullanılan araştırma terimi amaçlı örneklemdir (W.Creswell, 2017, s. 206).

Bu çalışmada konunun derinlemesine keşfedilmesi ve en iyi şekilde anlaşılması için amaçlı örnek yöntemine başvurulmuştur. Çalışmanın evrenini Suriye'deki iç savaş sebebiyle kamp bölgeleri dışında İstanbul'a gelen kadınlar oluşturmaktadır. Örneklemi ise, İstanbul ili Sultanbeyli ilçesinde bulunan 32 mülteci kadın oluşturmaktadır. Bu kişilerin dışında 10 kişi ile de toplu görüşmeler yapılarak sorulara toplu cevaplar alınmıştır.

3.4.3 Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Niteliksel yöntemle gerçekleştirilen bu çalışma, Fontana ve Frey'in belirttiği gibi (2000) "insanoğlunu anlamaya çalışmanın en güçlü yollarından birisi olarak tanımladığı yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. (Fontana & Frey, 2000). Yarı-yapılandırılmış görüşmeler nitel çözümlemelerde kullanılan bir görüşme şeklidir. Soruların standart olmadığı yarı yapılandırılmış görüşmelerde görüşmeci bir dizi konuya ve soruya sahiptir. Ancak bu konuların içerikleri ile ilgili her görüşülen kişiye farklı bir şekilde, farklı sıralarda sorulabilir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler katılımcıların görüş ve fikirlerinin daha kapsamlı bir şekilde ortaya konmasına ve değerlendirilmesine imkan sağlamaktadır. (Atan ve ark., 2017, s.57).

Araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm katılımcıların yaş, eğitim, meslek, medeni durum, çocuk sayısı, gelir ve yardım durumunu içeren demografik bilgileri içermektedir. İkinci bölümde ise katılımcılara göç öncesi gündelik yaşam, göçe karar verme aşamaları, göç sürecinde yaşananlar ve göç sonrası deneyimlerini ortaya koyan sorular yönlendirilmiştir.

3.4.4 Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama kısmı aşamalı bir çok süreci barındırmaktadır. Görüşmelere başlamadan önce soruların hedeflenen konuyu içerip içermediğini anlamak için belirli kişide test edilmiş ve eksiklikler tespit edilerek ek sorular ve düzenlemelere gidilmiştir. Görüşmelerin tamamı yüzyüze gerçekleşmiştir. Görüşmecilerin Türkçe bilmemesi sebebiyle kadın tercüman ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeye başlamadan önce araştırmanın amacı ile ilgili bilgi verilerek katılımcının terettüd ve çekincemeleri giderilmiştir. Katılımcının izni alınarak telefon aracılığıyla ses kaydı alınmış, ses kaydını kabul etmeyenlerin cevapları ise not alınarak kaydedilmiştir. En uzun görüşme 55 dakika, en kısa görüşme 35 dakika sürmüştür. Tüm görüşmeler 5 tam gün Sultanbeyli ilçesi Mülteciler Toplum Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir.

3.4.5 Verilerin Analizi

Nitel veri analizi, araştırma sorularına cevap bulabilmek için metin ve görsellerin nasıl anlamlandırılacağını kavramayı gerektirir. Nitel veri analizi takip edilmesi gereken bir dizi aşamadan oluşmaktadır. Verilerin hazırlanması ve düzenlenmesi, verilerin kodlanarak alt temalara indirgenerek bütüncül bir yapı oluşturulması, en sonunda da şekiller, tablolar ve bir tartışma şeklinde sunulmasını ifade etmektedir (Creswell s. 180).

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, demografik bilgiler nicel veriler aracılığıyla tanımlanırken, nitel veriler aracılığı ile de göç deneyimi hakkındaki bilgiler sağlamıştır. Veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenip yorumlanmıştır. İçerik analizi yazılı olarak toplanan verilerin belirli bir sıra ve kurallar gözetilerek çözümlenme sürecini tanımlamaktadır. Aşağıdaki adımlar takip edilerek süreç tamamlanmıştır; Tüm ses kayıtları yazıya dökülerek (transkripsiyon) genel bir anlam çıkarılmıştır.

- a) Yazılı metne dönüştürülen döküman dikkatlice tekrardan okunarak belirli kodlara ayrılmıştır. Kodlar, bir metnin bir parçasını tanımlamak için kullanılan etiketlerdir (Creswell, 2017, s315).
- b) Metin genel kodlara ayrıldıktan sonra benzer ve çakışan kodlar belirlenerek daha az sayıda kod elde edilmiştir.
- c) Bu aşamada, az sayıya indirgenen kodlar alt temalara ayrılarak verilerin işlenip yorumlanma süreci tamamlanmıştır.

Katılımcıların demografik bilgilerinin sayı ve yüzde oranları SSPS 17.0 programı ile yapılmıştır.

3.5 Araştırma Mekanı ve Konusunun Seçilme Sebepleri

Bu tez çalışmasının konusu, son zamanlarda özellikle akademik yazında göç araştırmalarına duyulan ilgi, göçte kadınların daha çok görünür kılınma çabaları ve BM'nin II. Dünya savaşı'ndan sonra yaşanan en büyük kitlesel göç olarak nitelendirdiği Suriye göçünün gündemin en önemli konusu olması nedeniyle seçilmiştir. Türkiye bu kitlesel göç akınından komşu ülkeler arasında en çok etkilenen ülke olmuştur.

Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı bu büyük kitlesel göç akını, savaşın devam etmesi ve Suriyeli mültecilerin Türkiye'de kalma sürelerinin uzaması birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Özellikle kamp dışında şehir merkezlerinde yaşayan mültecilerin temel hizmetlere ulaşması önemli bir konu haline gelmiştir. Bu konuda birçok kamu ve sivil toplum kuruluşları projeler hayata geçirmiş ve kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarının belirlenmesinde, etkili bir şekilde koordine edilmesinde kilit rol oynamışlardır. Kızılay'ın Şanlıurfa'da kurduğu toplum merkezi de bu konuda en güzel örnektir.

Toplum merkezleri bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumun sorunlarla başedebilmeleri ve bireylerin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelebilmesi amacıyla; koruyucu, önleyici, geliştirici, eğitici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, birarada ve en kolay ulaşılabilir biçimde sunabilecek sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Genç, 2009, s. 60-69).

Türkiye'de mültecilere bu şekilde hizmet veren İstanbul'da tek olma özelliğine sahip İstanbul Sultanbeyli ilçesinde bulunan Mülteciler Derneği Toplum Merkezidir. İstanbul'un kırdan kente ekonomik sebeplerle göç aldığı, düşük gelir ve eğitim seviyesinde ailelerin yoğunlukta olduğu, kent yoksulluğu kavramı ile tanınan Sultanbeyli ilçesinde, mültecilere her konuda hizmet veren, yerli-yabancı stklar tarafından finanse edilen ve kurumsal kimliğe ve donanımlı insan kaynağına sahip bir merkezin bulunması araştırmacı tarafından merak uyandırmıştır. Tüm bu sebepler mekan ve araştırma konusunun seçilmesinde önemli rol oynamıştır.

4. BULGULAR

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Görüşme yapılan katılımcıların temel bilgileri yaş, eğitim, meslek, medeni durum, çocuk sayısı, ailedeki kişi sayısı ve ne zaman göç ettikleri ve hangi yollardan geldiklerine ilişkin bilgiler Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9: Araştırmaya Katılan Kişilere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

Yaş Aralığı	Sayı (N)	Yüzde (%)
18-25 yaş	11	34,4
26-35 yaş	9	28,1
36-45 yaş	10	31,3
46-55 yaş	2	6,3
Total	32	100,0
Eğitim Durumu		
Okuma -yazma yok	2	6,3
Okuma yazma biliyor	3	9,4
ilkokul	3	9,4
7. sınıf	1	3,1
8. sınıf	3	9,4
9. sınıf	7	21,9
Lise	6	18,8
Üniversite	7	21,9
Total	32	100,0
Meslek		
Ev hanımı	24	75,0
Öğretmen	3	9,4
Kuaför	1	3,1
Hemşire	1	3,1
Terzi	2	6,3
Tercüman	1	3,1
Total	32	100,0
Medeni Durum		
Evli	27	84,4
Bekar	1	3,1
Eşi vefat etmiş	2	6,3
Boşanmış	2	6,3
Total	32	100,0

Tabloya göre araştırmaya katılan kişilere ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir. Katılımcıların yaş aralığına bakıldığında, % 34.4'nün 18-25 yaş, %28. 1'nin 26-35 yaş, %31. 3'nün 36-45 yaş, %6. 3'nün 46-55 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında, %21.9'u üniversite mezunu, %18.8'i lise, %21.9'u 9. Sınıf, %9. 4'ü 8. Sınıf, %3.1'i 7. Sınıf, %9.4'ü okuma yazma biliyor ve ilkokul, %6.3'ü ise okuma yazma bilmediği belirlenmiştir.

Katılımcıların Suriye'de iken yaptıkları mesleklere bakıldığında, %75'i ev hanımı, %9. 4'ü öğretmen, %3.1'i kuaför ve hemşire, %6.3'ü terzi, %3.1'i de tercüman olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların medeni durumuna bakıldığında, %84.4'ü evli, %3.1'i bekar, %6.3'nün eşi vefat etmiş, %6.3'ü de boşanmiş olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 10: Araştırmaya Katılan Kişilere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

Çocuk Sayısı	Sayı (N)	Yüzde (%)
Yok	2	6,3
1çocuk	5	15,6
2çocuk	10	31,3
3çocuk	2	6,3
4çocuk	5	15,6
5 çocuk	6	18,8
6çocuk	1	3,1
7çocuk	1	3,1
Total	32	100,0
Ailede kişi sayısı		
1-4 kişi	13	40,6
5-10 kişi	17	53,1
11-14 kişi	2	6,3
Total	32	100,0
Kalış Süresi		
1 yıl	6	18,8
2 yıl	10	31,3

3 yıl	5	15,6
4 yıl	10	31,3
5 yıl	1	3,1
Total	32	100,0
Hangi yollarla geldikleri		
Kaçarak	24	75,0
Resmi yollardan	8	25,0
Total	32	100,0

Tabloda araştırmaya katılan kişilere ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir.

Katılımcıların çocuk sayısına baktığımızda, %6.3'nün çocuğu yok, %15.6'sının 1 çocuğu, %31.2'sinin 2 çocuğu, %6.3'nün 3 çocuğu, %15.6'sının 4 çocuğu, %18.8'nin 5 çocuğu, %3.1'nin 6 çocuğu, %3.1'nin de 7 çocuğu olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların ailede yaşayan kişi sayısına bakıldığında, %40.6'sının 1-4 kişi, %53.1'nin 5-10 kişi, %6.3'ünün 11-14 kişi aralığında olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların kaç yıldır Türkiye'de olduğuna bakıldığında, %18.8'nin 1 yıl, %31.3'nün 2 yıl, %15.6'sının 3 yıl, %31.3'nün 4 yıl, %3.1'nin ise 5 yıldır Türkiye'de oldukları belirlenmiştir. Katılımcıların hangi yollardan göç ettiklerine bakıldığında, %75.0'nin kaçarak, %25.0'nin ise resmi yollardan göç ettikleri görülmüştür.

4.2 Gelir Durumuna İlişkin Bulgular

Suriyeli mülteci kadınların gelir durumuna ilişkin bilgilere bakıldığında, görüşmelerde net bir cevap alınamamıştır. Bu durumun sebebi ise resmi makamlardan geldiğini düşünerek alınan maaşlar sayısal olarak ifade edilmemiştir. Sadece aldıkları yardımların azlığı ve maaşların çok düşük olduğu şeklinde bilgi verilmiştir. Yapılan yardımların ve bulunan işlerin devamsızlığı her ay değişen gelir tablosunu oluşturmuştur. Gelir sorusuna genellikle “eşim çok az maaş alıyor ve evimiz kira bu yüzden yetmiyor” şeklinde cevap vermişlerdir. Evin gelir kaynağını çoğunlukla erkekler sağlamaktadır. Görüşme yapılan kadınların sadece ikisi eşlerinin rahatsız olmasından dolayı çalışmak zorunda kalmışlardır. Suriye'deki yaygın meslek terziçilik olduğu için Türkiye'de de tekstil atölyelerinde iş olanağı bulmuşlardır. Alınan maaşların asgari ücretin de altında olduğu anlaşılmıştır.

Mültecilere devletin sağladığı yardımlar açısından bakılacak olursa, *geçici koruma kapsamındaki haklardan yararlanabilmesi için 99 ile başlayan geçici koruma kimlik kartına sahip olmaları ve en az 6 ay geçici koruma altında kayıtlı olmaları gerekmektedir* (IOM, 2017). Geçici kimlik kartları ile belediyelere başvuran mülteciler, sosyal ekonomik destek (SED) kapsamında yararlanabilmektedir. Kızılay 3 çocuklu ailelere aylık her çocuk için 120 tl ödeme yapmaktadır. 3 çocuklu aillerin çoğunluğu bu yardımlardan faydalanmakta olduklarını belirtmişlerdir. BMMYK, özellikle kent ortamlarında olup artan giderlerden dolayı durumları daha da hassaslaşan mülteciler için kış desteği sağlamaktadır. Yardımlar başvuru şeklinde değil BMMYK ‘nin ortakları aracılığı ile belirlenerek yardım alınacak kayıtlı kişiler bizzat bilgilendirilmektedir (IOM, 2017).

4. 3 Suriyeli Mülteci Kadınların Göç Öncesi ve Sonrası Gündelik Yaşamları

Tablo 11: Suriyeli Mülteci Kadınların Göç Öncesi ve Göç Sonrası Gündelik Yaşamları

Alt Temalar	Katılımcı (K)
Ev içi Sorumluluk	K2, K3, K7, K23, K9, K20, K29
Eğitim veya çalışma hayatı	
Komşuluk ve akraba ilişkileri	
Dil kursları veya diğer etkinlikler	

Çalışmanın bu bölümünde katılımcıların, göç öncesi bir günün nasıl geçtiğini, neler yaptıklarını, akraba ve komşuluk ilişkilerini çalışma veya okul hayatları ve göç sonrasında bu maddelerin yanısıra Türkçe kursu, meslek edindirme kursları veya atölye çalışmalarına katılıp katılmadıklarına ilişkin bilgilere dair sorulara verdikleri cevaplar yer almaktadır. Bu amaç doğrultusunda katılımcılara *Suriye’de bir gününüz nasıl geçirdi? Burda bir gününüz nasıl geçiyor*” soruları yöneltilmiştir. Suriyeli mülteci kadınların verdiği cevaplar sonucunda alt temalar oluşturulmuş ve Tablo’da yer almaktadır. Aşağıda benzer görüşlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

“Suriye’de iken evde ev işleri, çocukların bakımı gibi rutin işler ile ilgilenirdim. Komşuluk ilişkilerimiz çok iyi idi, onlarla gezer sohbet ederdik. Orda kadınlar genelde evdeler. Burda da aynı sayılır evdeyiz ve ev işleri ile meşgul oluyoruz. Ama burda komşuluk ilişkileri yok. Türk komşularımızla iletişim kurmuyoruz. Ne

onlar ne de biz bunun için bir girişimde bulunmadık. Başka yerlerde akrabalar var Suriye'den onlarla arasına görüşüyoruz. Türkçe kursu ve başka kurslara gitmiyorum o zaman çocuklarıma kim bakacak?”(K2)

K2, Suriye’de ve göç sonrası yaşamında günlük ev işleri, çocuk bakımı, gibi ev hanımlarının yaptığı işlerle meşgul olduğunu belirtmişlerdir. Göç öncesi ve göç sonrası yaşamları arasındaki tek farkın komşuluk ilişkileri olduğunu ve Türk komşularıyla iletişim kurmak için bir girişimlerinin olmadığı ifadelerinden tespit edilmiştir. Sosyal ağları yine Suriye’den komşularla görüşerek sağlamaktadırlar.

“Suriyede iken öğrenci idim, okula giderdim. Okul dışında ailem ve akrabalarım ile vakit geçirirdim. Üniversite okumak ve meslek sahibi olma hayallerim vardı. Bekardım ve annem kadar çok sorumluluklarım yoktu. Dışarı çıkmama çok karışmazlardı ama ben yalnız çıkmazdım. Türkiye’ye gelince oradan bir tanıdığımızın oğlu ile evlendim. Burda günlerim evde çocuklarla ev işleri ile geçiyor. Türk komşulardan görüştüğüm kimse yok. Başka şehirlerde ailemden kimseler var ara sıra onlarla görüşüyoruz. Herhangi bir kurs ve bu dernekte atölyeye katılmıyorum. Çocuklarımı emanet edeceğim birileri yok. Kreşler en az 100 liradan başlıyor” (K3).

Göç öncesinde öğrenci olan, sorumluluk alanının sadece öğrencilik ve anneye destek olmak olan K3, göç sonrası eğitim hayatının bittiğini, evlilikten başka seçenek kalmadığını ifade etmiştir. Evlilikle birlikte onun da diğer evli kadınlar gibi günlük ev işleri ile meşgul olduğu görülmüştür. Sosyalleşme anlamında Türk komşuları ile görüşmemekte ve herhangi ev dışı bir etkinliğe katılmamaktadır.

“Suriye’de iken evde çocuklarla fakirlikle ve bitmek bilmeyen ihtiyaçlarla boğuşuyorduk. Sonra savaş başladı, savaşla mücadele eder olduk ve buraya gelmekten başka çaremiz yoktu. Orda da çalışmıyordum burda da çalışmıyorum. Bizim orda kadının çalışması ayıptır. Kadın isterse çalışır, zor durumda kalırsa. Erkek ona bakmakla yükümlüdür. Kur’an-ı Kerim böyle emreder. Kadın evde işleri yapar, eşinde dışardaki işleri yapmakla görevlidir. Bu yüzden dışardaki işleri hep erkekler yapar. Günlerimiz sıkıntılarla geçiyor. Çocukların bitmek

bilmeyen isteklerine cevap verememek, alamamak beni hergün kahrediyor. Ev sahibimiz çok iyi ve onların çok desteğini gördük. Onu Allah gönderdi bize. Ev sahibimiz dışında görüştüğümüz Türk komşularımız yok.” (K7)

K7, göç öncesi ve sonrası günlük yaşamına dair soruya fakirlikle mücadeleye devam ediyoruz, orda da maddi anlamda durumumuz kötü idi burda da değişen birşey olmadı şeklinde cevaplamıştır. Tüm maddi sıkıntılara rağmen çalışmamasını dini ve örfi referanslara atıf yaparak açıklamıştır. Göç sonrası zor günlerinin tek güzel yanının Türk komşularının maddi manevi destekleri olduğu ifadelerinden tespit edilmiştir.

“Dünyanın en mutlu kadınları bence Suriye’de yaşıyor. Gez, toz, kahve iç. Öğlene kadar ev işleri yapar, öğleden sonrada gezerdik. Suriye’deki kadınlar rahatlarına çok düşkündür. Çalışmalar bile kendi istedikleri için çalışırlar ve öğlen 2-3 gibi çalışma saatleri biter. Burdaki kadınlar gibi tüm gün çalışıp birde evdeki tüm işleri yapmazlar. Burda da çocuklarla evdeyim. Herhangi bir kurs veya atölyeye katılmıyorum. Akrabalar, Türk komşular çok onlarla görüşüyorum. Anneler ve yengemler burda yaşıyor. Eşim Türkmen olduğu için Türkçe biliyorum ve komşuluk ilişkilerim daha iyi diğer Suriyeli kadınlara göre. Bazen eve gündelik işler alıyorum tütün sarma işi gibi.” (K23)

K23, Suriyeli kadınların çoğunluğunun ev hanımı olduğunu, bu durumdan memnun ve mutlu olduğunu dile getirmiştir. Kendi ülkelerinde çalışmayan Suriyeli kadının göç sonrasında da çalışmasının zorluğundan bahsederek, Türkiye’de kadın olmanın zor olduğunu belirtmiştir. Türkmen biri ile evli olması yani Türkçe biliyor olması onun sosyal ilişkiler kurmada avantajlı olduğunu ve göç sürecini kolaylaştırdığını görmekteyiz. Yine de çalışma tecrübesi olmayan K23, şartlar gereği günlük işler yapma zorunda kalmaktadır.

“Evde çocuklarla, ev işleri, komşuluk ilişkileri güzeldi yani. Ben çalışmıyordum orda da çalışan kadın sayısı az. Evde olmak daha rahat. Burda kadınlar çok çalışıyor. Değişen bir şey olmadı aslında burda da aynı sorumluluklarım devam ediyor. Türk komşularla görüşmüyorum. Herhangi bir kurs yada atölyeye gitmiyorum”. (K9)

“Suriyede çok güzel bir hayatımız vardı. Ben evde çocuklarla ilgilenir, rutin ev işleri yapardım. Arta kalan zamanlarda akraba ve komşularla görüşürdük. Ben çalışmıyordum. Orda kadınlar isterlerse çalışırlar daha çok öğretmenlik, eczacılık, sağlık sektörü gibi mesleklerde çalışırlar. Burda ki gibi her işte çalışmazlar. Burda da aynı sayılır, evde ev işleri vs. Bir ev hanımı ne yaparsa onu yapıyorum. Herhangi bir kursa katılmıyorum, Fatih’te akrabalarımız var arasına onlarla görüşüyoruz. Türk komşularımız yok. Zaten onlar görüşmekten uzak duruyor ve onların haklarına ortak olduğumuzu düşünüyorlar.” (K20)

K20 ve K9, görüşülen diğer katılımcıların çoğunluğu gibi göç öncesi ve göç sonrası yaşamları aynen devam etmektedir. Türk komşuları ile görüşmemekte ve dil eğitimi, meslek edindirme kursları gibi uyum süreçlerini kolaylaştıracak faaliyetlere katılmamaktadır.

“Ben orda iken hem çalışıyor hem de evi işleri ve çocuklarla ilgileniyordum. Hiç boş vaktim olmazdı. Düzenli bir hayatım vardı. Suriye’de çalışma saatleri kısa olduğu için çocuklarıma eşime ve evime ayıracak zaman kalırdı. Ben 2 gibi gelirdim eve. Bu yüzden tüm çocuklarıma okula başlamadan önce Arapça ve İngilizceyi öğrettim ve öyle yolladım okula. Burda insanlar sadece çalışıyor ve para kazanıyorlar. Başka hiçbirşey yapmıyorlar. Ben sabah 9, 30’ta geliyorum derneğe akşama kadar burdayım. Atölye ve kurslara katılıyorum. Sabah namazına kalktığım için erken yatıyorum erken uyanıyorum. Kimse ile görüşmüyorum. Çünkü benim kafam çok farklı diğer Suriyelilerle, bu yüzden onlarla anlaşamıyorum. Buraya köy insanları ve cahil kesim geldi. Eğitilmiş ve dil bilenler Avrupa’ya gitti. Akrabalardan kimse yok burda diğerleri ile de görüşmüyorum zaten”. (K29)

Suriye’de iken öğretmenlik yapan K29, göç öncesinde kısa mesai saatlerinden dolayı hem ev işleri hem de ailesinin sorumluluğu ile ilgilendiğini, ancak diplomasının orda kalmasından dolayı çalışmadığını belirtmiştir. Suriye’deki yaşamında öğrenme ve kendini geliştirme sürecini göç sonrası yaşamına da taşıdığı görülmüştür. Diğer katılımcılardan farklı olarak hem Türk komşuları ile hemde Suriye’den gelenlerle

iletişim kurmadığını ifade ederek buna sebep olarak kafa yapısının farklı olduğu açıklamasını getirmiştir.

Katılımcılara yöneltilen sorulardan alınan ortak cevaplara bakıldığında; Suriyeli mülteci kadınların göçten önceki yaşamlarında genellikle evde ev içi işleri yaptıkları, çocukları ile ilgilendikleri ve çalışan kadınların ise kısa mesai saatlerinden sonra gündelik yaşamlarını çalışmayan kadınların günlük rutin işlerine benzer şekilde tamamladıkları sonucuna varılmıştır. Göçten sonra ise, aynı şekilde evde ve aynı işleri yaptıkları, Suriye’deki gibi çalışmadıkları ama komşuluk ilişkilerinin olmadığı tek başlarına vakit geçirdikleri sonucu çıkmıştır. Türkiye’de görüştüğü kişilerin sadece Suriye’den gelen akraba ve komşuları olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan alınan cevaplar genel olarak birbirine benzemekte, sadece Suriye’de iken çalışanların burdaki yaşamlarında farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu farklılıklar ise, az maaşlı da olsa iş bulabilmek, daha kolay uyum sağlamak ve resmi işleri halletmede kolaylık sağlamak amacı ile Türkçe kurslarına ve atölyelere ve meslek edinme kurslarına katılmak (dikiş, bilgisayar, kuaförlük) şeklindedir.

4.4 Göçün Aile Hayatı Üzerindeki Değişimleri

Tablo 12: Göçün Aile Hayatı Üzerindeki Değişimleri

Alt temalar	Katılımcı (K)
Eşler arası ilişkiler	K1, K7, K15, K16, K19, K27, K28, K30, K32
Çocuklarla olan ilişkiler	
Ailedeki bireylerin statüleri	
Maddi problemler	

Suriyeli mülteci kadınların eşleri ile olan ilişkileri, çocukları ile olan ilişkileri, aile bireylerinin statüleri, maddi sorunlar gibi aile içi durumlardaki genel değişimleri içeren “*Göçle birlikte yaşamınızda neler değişti?*” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre alt temalar oluşturulmuş ve bu alt temalara ait bulgular tablo’da sunulmuştur. Katılımcıların verdiği ortak cevaplara dair bulgular aşağıda yer almaktadır.

“Orda bir çevremiz, akraba ve komşularımız vardı ve birlikte çok iyi vakitler geçirirdik. çocuklara bakar ev işlerini yapardım, eşimde hayvanlarla uğraşırđı. Göçle birlikte tüm bunlar değişti. Komşu yok, akraba yok, görüştüğümüz kimse yok ve eşim az paraya uzun saatler çalışıyor ve bize vakit ayıramıyor. Çocuklarla ilgilenecek vakit kalmıyor çünkü eşim geldiğinde onlar çoğu zaman uyumuş oluyor. Ben burda kendimi çok yalnız hissediyorum. Eşim ve çocuklarla olan ilişkim değişmedi ama sosyal anlamda bir ilişkimiz yok, komşuluk ilişkileri yok.”(K1)

K1, insan hayatı için önemli olan komşuluk ve akrabalık destek ağlarını göç sonrasında kaybettiklerini, eşinin uzun saatler çalıştığı için ailecek bağlarının zayıfladığını ifade etmiştir. Bu durum da onun için yalnızlık hissi ile başetmesine sebep olmuştur.

“Çok şey değişti. Orda da zordu belki hayatımız ama orda vatanımızda idik. Eşimin ve oğulumun mezarlarını orda bırakıp geldim, burda eşim yok, para yok, imkan yok, herşey çok zor. Diğer oğlum hapiste ve yaşıyor mu? öldü mü? Haber alamıyoruz. Zihinsel engelli bir kızım var ve sinir krizi geçirdiği zaman evdeki herşeyi yakıp yıkmaya çalışıyor. Yüzde 70 engelli ama burda doktor yüzde 30 verdi. Bu yüzden para alamıyoruz. Tüm bu sıkıntılarla boğuşurken başka vatandayız. Daha ne diyebilirimki. Savaş hayatımızı değiştirdi, vatanımızdan, sevdiklerimizden kopardı bizi. Ve bir gün sonra ne olacak, bundan sonra nasıl bir gelecek bekliyor bizi bilmiyoruz.”(K7)

Eşini ve oğlunu savaşta kaybeden ve bu acıların yoksullukla, mülteci olmakla daha da zorlaştığını ifade eden K7, savaşın hayatlarını tamamen değiştirdiğini ve nezaman biteceğinin belirsizlizliğini yaşadıklarını belirtmiştir.

“Eşim orda kendi işini yapıyordu. Burda işçi olarak çalışıyor ve çok yoruluyor. Uzun saatler çalıştığı için eve geç geliyor ve hemen uyuyor. Çocuklar kreşe gitmiyor, arkadaş, oyun ortamı da yok. Ben ve çocuklar akşama kadar onun gelmesini bekliyoruz. Ama yorgun geldiği içinde doğru dürüst konuşamadan uykuya dalıyor. Orda kendi işimizi yapıyor ve istediğimiz gibi hareket ediyorduk.

Tüm bunlara rağmen çok az para alıyor ve para yetmiyor. Çok sıkıntı yaşadık ilk geldiğimizde ama alışıyor insan. Burda en çok üzüldüğüm şey de ailemden uzaktayım onlarla görüşemiyoruz ve özliyorum. Gurbet, mültecilik, yalnızlık çok zor. ” (K15)

“Göçle birlikte eşim işsiz, evden, vatanımızdan ayrı herbirimiz farklı bir şehire dağıldık. Hayat çok zor ve kiralar yüksek hayat pahalı ve aldığım maaş çok az. Çocuklarımla olan ilişkim çok değişmedi ama eşim çalışmadığı için ben çalıştığım için bu problem oluyor ve onunla olan ilişkiye kötü olarak yansıyor tabiki. Bazı Türkler bize kötü davranıyor. Bir şey sorduğumuzda başından savıyor, doğru dürüst cevap vermiyorlar. Geçenlerde çocuğum okuldan dönerken sen nerelisin diye sormuşlar, oda Suriyeliyim deyince taşla başını yarmışlar. Arapça öğretmenliği yapıyorum bir arap okulunda ama çok az para veriyorlar. Siz ne kadar donanımlı olursanız olun mülteci sıfatı varsa isminizin başında herkes sizi her türlü şarta boyun eğer diye düşünüyor ve bunu kullanıyor. Ama herşeye rağmen Türk halkına teşekkür ederiz bize yaptığı yardımlardan dolayı.”(K16)

K15 ve K16, göçün en çok maddi anlamda hayatlarını etkilediğini, çalışma şartlarının aile içi ilişkilerini etkilediği ve Türk halkının misafirperverliğine rağmen mülteci olmanın çok zor olduğu ifadelerinden tespit edilmiştir.

“Burda hayat çok zor. Herşey orda kaldı komşularımız, akrabalarımız, hatıralarımız herşey. Gurbette yalnız olmak zor. Eşim uzun saatler çalışıyor. Orda çalışma saatleri çok kısıydı. Burda hem uzun hem çok az para veriliyor. Hadi hadi çalış diyorlar hep. Orda iken çocuklarla ilgilenir benim çocuklarla boğuştuğumu görünce yardım eder bazen de yemek yapardı. Şimdi hali kalmıyor geliyor ve uyuyor. O kadar yorgun geliyorki kavga edip stresini bize yansıtacak hali bile kalmıyor. Türk komşularımız bizi sevmiyor çünkü onların haklarına ortak olduğumuzu düşünüyorlar. Buraya geldikten sonra aile olarak daha çok birbirimize bağlandık ve destek oluyoruz. Çünkü yalnız ve tek başınayız. Türk komşularımızla iletişimimiz yok.”(K19)

“Burda çok uzun çalışma saatleri var. Çalıştığın sadece yeme ve içmeye gidiyor, başka hiçbirşey yapamıyorsun. Hayat çok pahalı. Ev kiralari çok yüksek. Orda iken kızınca ailemin yanına gidiyorum derdik ama burda birbirimizden başka kimsemiz yok birbirimize daha da bağlandık. En büyük sıkıntı dil problemi. Erkekler uzun saatler çalışınca dışardaki tüm işler bize kalıyor ve dil bilmediğimiz için zorlanıyoruz. Ben evimin yakınındaki türkçe kursunda dil problemini aşmaya çalışıyorum. En büyük şansım Türk komşularım çok iyi, onlarla gidip geliyoruz. Suriyeli ailelerin çoğunluğu Türklerle komşuluk yapmıyor. Türk komşularım sayesinde maddi manevi sıkıntıları kolay atlattık. Ben burayı çok seviyorum.” (K27)

Geride bırakılan akraba, komşular ve hatıralar, onları burda bekleyen işsizlik, hayat pahalılığı, sosyal destek ağlarının olmayışı ile gelen yalnızlık tüm hayatlarını değiştirmiştir. Yerel halkla iletişimsizliği ve Suriyeliler hakkındaki önyargılar da onları etkilemektedir.

“Orda eşim çalışırdı bize bakardı. Buraya geldik kardeşimin eline bakıyoruz. Evimiz kira ve herşey çok pahalı. Evde bile sessiz yürüyoruz. Ev sahibimiz hafta sonları ses yapmak yasak dedi. Evimizde bile rahat edemiyoruz. Herşey pahalı ve hayat çok zor burda. Çocuklarıma tutundum, hayata devam ediyorum.”(K28)

“Herşey değişti bizim için. Çocuklar eğitime devam edemiyor. Buraya geldikten sonra eşimle boşandık. Maddi sıkıntılar, sağlık problemleri, eşim buraya geldikten sonra hiçbirşeye tahammül edemez oldu ve boşandık. Şimdi başka birisi ile evlendi ve çocuklarını bana karşı dolduruyor. Ve bize hiç yardım etmiyor” (K30)

K30 değişen hayatları aile içi ilişkilerinin yanında en çok çocuklarının eğitimlerine devam edememelerinin onu üzdüğü sonucuna varılmıştır.

“Bizim orda çalışma saatleri 9-3 arası idi. Burda çok uzun saatler çalışılıyor ve hayat çok pahalı. Orda iken hepimiz okurduk şimdi burda çalışmak zorundayız. Birbirimizi hiç göremiyoruz, sosyal hayatımız yok. Ama aile ilişkilerimizde değişen bir şey olmadı. Sadece daha az çalışma saatleri olsa birbirimizi daha

çok görsek isterim. Çünkü başka ülkedesin ve biribirimizden başka kimsemiz yok.” (K32)

Katılımcıların verdiği cevaplardan alınan bulgulara göre, göçün aile yaşamındaki değişimleri daha çok eşin çalışma yaşamı ve maddi durumla ilişkili olduğu görülmüştür. Çalışma saatlerinin Suriye’ye göre daha uzun olması ve aile fertlerinin birarada vakit geçirememesi, stresli, yorgun ve sinirli tavırların aile içi ilişkileri etkilediği ifade edilmiştir. Çocukların babalarıyla vakit geçirememesi ve annenin tek başına onlarla ilgilenmesi de Suriyeli kadınlar için problem oluşturduğu tespit edilmiştir. Maaşların az olması, kiraların yüksek olması, yardımların azlığı veya düzensizliği, aile yaşamlarını etkileyen diğer sorunlardır. Sosyal ilişkilerin de olmayışı ile birlikte yalnızlık hissinin onları üzdüğü de görülmüştür.

Katılımcılardan bazılarının yaşamları farklı şekilde etkilenmektedir. Eşin vefatı durumunda kadın dil problemi yüzünden ve zaten orda da çalışmadığından iş bulamamakta, kardeşi yada aileden başka birinin eline bakmaktadır. (K28) Eşinin rahatsızlığından dolayı çalışmayan kadın ise eşinin statü kaybından yaşadığı duygusal durumu ailesine ve kendisine yansıttığı için problem yaşadıklarını belirtmiştir. (K16)

4.5 Göçün Suriyeli Mülteci Kadınların Rollerini Üzerindeki Değişimleri

Tablo 13: Göçün Suriyeli Mülteci Kadınların Rollerini Üzerindeki Değişimleri

Alt Temalar	Katılımcı (K)
Anne olmak	K1, K2, K3, K6, K7, K8, K9, K13, K14, K17, K21, K22, K29, K32
Eş olmak	
Kadın olmak	

Çalışmanın bu bölümünde Suriyeli mülteci kadınların göçle birlikte anne olma, eş olma ve kadın/birey olma bakımından nasıl bir değişim yaşadıklarına ilişkin bilgilere dair sorulara verdikleri cevaplar yer almaktadır. Bu amaç doğrultusunda katılımcılara “Göçle birlikte kadın olarak rollerinizde bir değişim yaşadınız mı?” Sorusu yöneltilmiştir. Suriyeli mülteci kadınların verdiği cevaplar doğrultusunda alt temalar oluşturulmuş ve bu alt temalara ait bulgular Tablo’da sunulmuştur. Katılımcıların verdiği ortak ve farklı cevaplara dair bulgular aşağıda yer almaktadır.

“Ordada burda da çoğu Şey aynı ama burda görevler bakımından sorumluluğum arttı. Ben orda sadece ev işi işlerine bakıyordum, dışardaki tüm işleri eşim hallediyordu. Burda eşim uzun saatler çalıştığı için tüm işler bana kaldı. Çocuklarla çok zor oluyor”. (K1)

“Kadın olarak rollerimde değişim oldu. Orda evde idik, eşlerimiz çalışıyor tüm ihtiyaçlarımızı alıyordu. Şimdi ise onlar uzun saatler çalışıyor ve tüm dışarı işlerini biz yapıyoruz. Dil bilmiyor olmamız işimizi dışarda daha da zorlaştırıyor. Eşimle olan ilişkimde değişen olmadı sadece çok geç ve yorgun geldiği için bize çok vakit ayıramıyor. Çocukları terbiye işi zorlaştı orda iken gözümüzün önünde idi kontrol edebiliyorduk”. (K2)

Suriyeli kadınlar göç sonrasında da çalışmamaktadır. Göçün kadınların üzerindeki etkisi eşlerinin artan sorumluluğu ile alakalıdır. Ev işleri dışında kamusal alanda da görünür olmaya alışan Suriyeli kadınlar bu durumu iş yaşamı gibi değerlendirdiği görölmüştür.

“Göç benim eğitim hayatımı bitirdi. Tüm okuduklarım boşa gitti. Bu yüzden çok üzgünüm. Buraya geldim ve evlenmekten başka çarem yoktu. Orda iken genç hayalleri olan bir genç kız , burda başka bir ölkede evli bir kadın olarak hayat devam etmek çok zor benim için”(K3)

“Suriyede iken okulumu bitirip çalışmak istiyordum. Buraya geldim hayallerim yarım kaldı ve eşim çalışmama müsaade etmiyor. Orda kadınlar çalışır, özellikle eğitim sağlık alanında. Bu konuda kısıtlama yok. Ama benim eşim müsaade etmeyenlerden.” (K6)

“Orda iken okuyordum buraya gelince hem çalışmak hem de güçlü olmak zorunda kaldım. Orda sadece okula giderdim ve asosyaldım. Burda işle birlikte her konuda geliştim ama eğitimim yarım kaldı. Lise diploması geçmiyor burda. Antep'e gidip orda onaylatmanız gerekiyor. Orda geçici bir Suriye devleti kuruldu orda geçiyor. Bende çalışıyorum gidemiyorum. Psikoloji eğitimi almak istiyorum. ”(K32)

Göçün diğeri boyutu ise göç öncesi evli olmayan ve okula devam eden kızların göçle birlikte hayatları tamamen değişmesidir. Eğitimleri yarım kalmış ve evli bir kadın olarak hayat devam etmek zorunda kalmışlardır. Evli ve eklenen sorumluluklarla göç deneyimini yaşamak da onlar için ayrıca göç sürecini zorlaştırmıştır.

“Orda evde idim, eşdim, çocuklarım yanıbaşında idim. Şimdi hem anneyim, hem baba, hem babanne hemde çocuğum. Geride evlatlar ve eş bırakıp başka bir ülkede yaşamaya çalışmak nasıldır siz hesaplayın. ”(K7)

Göçle birlikte yaşanan kayıplar ve kadının ailedeki birçok rolü üstelenmesine sebep olmuştur. Kadın hem baba hem anne hemde kadın olmayı birarda yaşamak zorunda kalmıştır.

“Göçle birlikte hayatımda çok şey değişmedi orda da ailemleym evdeyim burda da aynı şekilde devam ediyorum. Değişen tek şey orda anne değildim burda iki tane kızın annesi oldum ve onlar için yaşıyor oldum”. (K8)

“Kadın olarak değişen çok şey oldu. Orda iken alışveriş yapmaz çocukları okula götürüp getirmezdik. Burda tüm bunları biz yapıyoruz. Sorumluluklarımız arttı. Orda kadın olmak çok kolaydı ama burda sanki ikimizde çalışıyor gibiyiz. Hayat müşterek oldu artık eşit gibiyiz”. (K9)

“Benim rollerimde değişim olmadı. Orda da evde idim burdada evdeyim ama eşim 2 gibi gelirdi arabası ile giderdi çok kolaydı herşey. Şimdi çok uzun saatler çalışıyor yorgun geliyor ve bize ayıracak vakit olmuyor. İster istemez bu durumu davranışlarına ve bize yansıtıyor. Bu durum bir kadın olarak beni üzüyor ve çaresiz bırakıyor. Çok değişen bir şey olmadı aslında sadece sorumluluklar arttı. Suriye halkı genel olarak tembel ve bu tembellik yüzünden fakir hayatına mahkumlar”(K14)

“Orda iken okuma hayallerim vardı ve savaş başlayınca okula devam edemeyeceğimi anlayınca evlenmeye karar verdim ve tüm hayallerimi geride bırakarak buraya geldik. Orda ailem yanımda idi. Gurbette kadın olmak çok zor.

Burda tüm sorumluluklar üzerimde ve eşim uzun saatler çalıştığı için yanımda yok. Ülkemde kadın olmaktan memnundum ve hayat daha anlaşılırdı. Burda herşey birbirine karıştı. Ben değiştim ve doğal olarak eşim de değişti ve ona ihtiyaç duyduğumda benim yanımda yok”(. K17)

“Çok şey değişmedi, burda da evdeyim sadece dil sıkıntısı problem oluyor. İşlerimizin uzun saatler çalışmasından dolayı dışardaki tüm işler bize kalıyor ve dil bilmeyince daha da zorlaşıyor. Orda iken ev işi dışında bir iş yapmazdık. Başka ülkede bu işleri yapmak bayağı zor oluyor bizler için.” (K21)

“Orda sadece 4-5 saat çalışılırdı. Burda eşim 14-15 saat çalışıyor eve yorgun geç geliyor. Orda iken yapmadığımız işler bizlere kalıyor. Alışkın olmadığımız için zorlanıyoruz. Çünkü yeteri kadar Türkçe bilmiyoruz. Orda çocuktum, okula gitme hayallerim vardı. Burda kadın oldum, anne oldum ve okul hayatım bitti. Erken evlendiğim için çok pişmanın ama başka çarem yoktu.” (K13)

Çoğunluğun dil bilmiyor olmaları da mülteci kadınların hayatını zorlaştıran etkenlerden bir olduğu görülmüştür. Göçle birlikte evdışı yükünün artması ve dil engeli yüzünden iletişim kurulamamasına ve işlerin zorlaşmasına sebep olmaktadır.

“Burda da aynen devam evdeyim. Aslında imkan olsa çalışsam eve katkım olsa, üretememek beni üzüyor. Biz orda kadınlar çok iş yapmazdık burda hem erkek hem kadın olduk. Suriye’de şımartılmış gibi hissediyordum. Orda biz kadınlar güzel olmayı önemserdik, süslenirdik. Burda kadınlar odun kıran, kömür çıkaran gördüm ve çok üzüldüm. Bence kadın, kadınsı olmalı ve kadın gibi davranmalı. Kendine dönüp bakacak vakti yok, hep çalışıyor ve hemen uyuyor. Üzülüyorum burdaki kadınlara”. (K22)

“Ben ilk başta ev tutarken zorlandım. Yalnız olduğum için kimse ev vermiyor. Suriyeli kadınların kötü bir imajı var. Zannediliyorki kocalarını ellerinden alacaklar.”(K29)

Göçün Suriyeli mülteci kadınların rolleri üzerindeki değişimlerine ilişkin bulgularda kadınların çoğunluğunun çalışmayan, ev hanımı kadınlardan oluştuğunu görmekteyiz. Alınan cevaplara göre, Suriye’de kadınların eğitilmiş olmalarına rağmen isterlerse çalıştıklarını, sadece ev içi sorumluluklarının olduğunu ve tüm dışarı işlerini erkeklerin yaptıklarını, göçle birlikte erkelerin uzun saatler çalıştıkları için evdışı sorumlulukların kadınların üzerine kaldığı tespit edilmiştir. Alışveriş, resmi işler, çocukların okul ya da kreşe götürülüp getirilmesinin dil problemi ile daha da zorlaştığını ve çocukların terbiye edilmesi gibi sorumlulukların da kadınların işi olduğu cevaplarını vermişlerdir.

Suriye’de iken çalışanların ise, göçle birlikte diploma ve dil problemi yüzünden çalışamadıkları ya da daha düşük statüdeki işlerde çalıştıklarını ve üretmemenin verdiği işe yaramazlık hissi ve eğitim aldığı alanda çalışmanın verdiği ezilmişlik hissi ifadelerinden tespit edilmiştir.

Suriye’de eğitim hayatına devam eden ancak göçle birlikte eğitim hayatı biten katılımcılar ise, Türkiye’ye geldikten sonra evlenmekten başka çareleri olmadığını ve eğitim hayatlarının bittiğini, artık genç bir kızken burda “eş oldum, anne oldum” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

4.6 Farklı Bir Ülkede Kadın Olma Deneyimini

Bu bölümde farklı bir ülkede ve toplumda kadın olma deneyimlerini ve o toplumun kadına yaklaşımının nasıl olduğunun anlaşılması için Suriyeli mülteci kadınlara, “*Farklı bir toplumda kadın olarak yaşamak nasıl bir deneyim*” ve “*Türk toplumunun bir kadın olarak size yaklaşımı nasıl değerlendirirsiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. Aşağıda katılımcıların verdiği farklı ve ortak cevaplara dair bulgulara yer verilmiştir.

“Farklı bir ülkede kadın ya da erkek olmak değil de mesele mülteci olmak. Burda kadın olarak kötü bir davranışla karşılaşmadık. Bize karşı saygılılar, ama biz farklı bir ülkede hep çekiniyoruz. Bu yüzden komşularımızla eşlerinden kıskanmasınlar diye görüşmeye çekiniyoruz. Buraya gelenlerin çoğu zaten eşleri ile geldi, eşlerini kaybedenlerin çoğu kamplarda veya ailesinden bir erkekle birlikte kalıyor. Bu sebeple burdaki kadınlar için çok da tehlike oluşturmuyor.”

Ama biz gene de hep bu konuda tedirginiz. Sanki biz onların eşlerini alacakmışız imajı var üzerimizde.”(K2)

“Burda kadın olmak zor çünkü kadınlar çok yorucu ve uzun saatler çalışıyor, yani şartları çok ağır. Ben bakıyorum onlara kadın olduklarını unutuyor. Sanki sadece çalışmak için var gibiler. Biz orda çok rahattık. Çalışsak bile saat üçte işimiz biter ve kendimize vakit ayırırdık. Burda kadın olarak çok sıkıntı yaşamadım aslında genel olarak saygılılar. Bizler orda da evdeydik burda da evdeyiz ve çalışmıyoruz ama tüm dışarı işleri bize bakıyor. Mecburen yapmak zorunda kalıyoruz. Burda herkes için hayat şartları çok zor zaten.”(K5)

Suriyeli mülteci kadınlar farklı bir ülkede ve toplumda kadın olmayı değişen rollerle ve yüklenen sorumluluklarla ilişkilendirdikleri görülmüştür. Türkiye’de kadınların çok çalıştığını ifade ederek Suriyeli kadınların ne kadar rahat olduklarını dile getirmişlerdir. Göç edilen toplumun yaşam şartlarının zorluğu dolaylı da olsa mülteci kadını etkilemektedir.

Başka bir ülkede kadın olmaktan ötesi mülteci olmak zor. Yarım kalan bir sürü şeyle burda yeni bir yaşam kurmaya çalışıyorsunuz. Herkesten, evinizden uzakta. Orda genç hayalleri olan bir kızdım burda evliyim, mutluyum ama sorumluluklarım var. Eşimin müsadese olmadan dışarı çıkmıyorum, buraya da kardeşimle geldim. Burda kadın olarak kötü bir davranışa maruz kalmadım. Genel olarak saygılılar. Ama bizlerin üzerinde hep bir kötü düşünce var. Onlar sözle dile getirmeseler dahi biz bunu hissediyoruz. Kimse çıkıp da siz bizim eşlerimize, erkeklerimize göz koymayın demiyor ama der gibi bakıyorlar. Buranın kadınları topluma çok yakın ve çok çalışıyorlar. Erkelerden daha çok çalışıyorlar. Bizim orda kadın isterse çalışır mecbur olursa. Kadın süstür. (K6)

Göç öncesinde bekar olan K6, göç ettikten sonra evlendiğini, hiçbir yere tek başına gitmediğini belirtmiştir. Kadın olarak kötü bir muameleye maruz kalmadığını ifade etse de önyargılardan dolayı yalnız çıkmaktan çekindiği de bir gerçektir.

“Burda evdeyim mecbur olmadıkça dışarda değilim kadın olmaktan daha çok mülteci olmak zor. Eşim hasta olduğu için resmi işler, hastane işleri bana kalıyor bu açıdan işim zorlaşıyor. Orda sadece evde kadındık ve dışarda her işi eşler yapardı. Burda iş bize düştü. Tüm hissettiklerimize rağmen Türk toplumundan kadın olarak kötü, saygısız bir davranış görmedik gayet saygılılar.”(K8)

“Suriye’de kadınlar genelde evdedir. Buraya geldik yine evdeyiz ama değişen sorumluluklarımızın artması. Dışarı işleri bizlere kaldı çünkü eşlerimiz uzun saatler çalışıyor ve eve geç geliyor. Dışarda kötü bir muamele görmedim ama insan çekiniyor. Onlar bize bir şey demese de biz burda mülteciyiz ve bakışlardan bile bazen çekiniyor anlamlar çıkarıyoruz”. (K9)

“Kadın olarak farklılık bilmiyorum. Zaten 2 ay oldu buraya geldim. Ama başka ülkede yaşamak, mülteci olmak çok zor. Orda iken dışarı çıkardım ama burda dışarı çıkmaya korkuyorum. Çok kimse ile de görüşmediğim için onlar bize nasıl bakar bilemiyorum.” (K12)

“Çok kimse ile görüşmediğimiz için çok sıkıntı yada kötü muamele görmedim. Farklı bir toplumda kadın olmaktan ziyade mülteci olmak çok zor. Bizim oralarda eşler, abiler babalar çalışır. Bizler mecbur kalmadıkça çalışmayız. Burda kadınlar çok çalışıyor. Sanki kadın gibi değiller”. (K13)

“Kadın olarak kötü bir davranışla karşılaşmadım. Kadın olmak tek başına mücadele etmek hele de mülteci sıfatıyla çok zor ama başka çaremiz yok. Bazı Türkler bize kötü davranıyor. Bir şey sorduğumuzda başından savıyor, doğru dürüst cevap vermiyorlar. Geçenlerde çocuğum okuldan dönerken sen nerelisin diye sormuşlar. Orda Suriyeliyim deyince taşla başını yarmışlar”. (K16)

“Eşim çok uzun saatler çalışıyor ve eve çok yorgun ve geç geliyor. Dışardaki tüm işler bize kalıyor. Kadın olarak çok zorlanıyoruz. Belediye, hastahane, tüm dışarı işleri hep bizde.”(K19)

“Başka bir ülkede kadın olmak benim için farketmedi. Evde olduğum için çok kimse ile ilişki içinde değilim. Herhangi kötü bir davranış ve sözle karşılaşmadım.”(K20)

“Farklı bir ülkede kadın olmanın farkını çok yaşamadım açıkçası, bu durum birazda sizle alakalı, nasılsanız orda da öylesinizdir. Evet şartlar değişiyor, zaman zaman siz de değişiyorsunuz. Ama sizi siz yapan şeyler değişmiyor. Burda yabancı gibi hissetmiyorum, entegre olmuş durumdayım aslında. Kendi ülkemde gibiyim.” (K22)

“Burda farklı hissetmedim ya da kötü bir muamele görmedim. Çok da dışarı çıkmıyorum. Bu derneğe sağlık için geliyoruz zaten. Kadını güçlü kılan eşidir ve benim de eşim yok ama çocuklarım için güçlü durmaya çalışıyorum. Kendi ülkenizde hiç çalışmamışsınız ve göç ettiğiniz ülkede nasıl çalışırsınız. Bu benim için çok zor. Eşim yanımda olsaydı ben de kadın olarak daha rahat olurdu. Dul olduğum için herkesin bana ima etmeye çalıştığını düşündüğüm şeylerin hissi olmazdı kafamda. Kimse size bir şey demese de siz hem mülteci hem kadın hemde dul bir kadınsanız her toplum her ülke sizin için zordur.”(K28)

“Farklı bir ülkede kadın olmak tabiki zor. Suriyede kadın isterse çalışır ama burda kadınlar mecbur kalıyor çalışmaya. Mülteci olmak başlı başına problem zaten. Suriye’de kadına daha çok değer veriliyordu. Suriyeli kadınlar çok bakımlıydı. Burda kadınlar kendilerine bakmıyor ve sadece çalışıyorlar. Kuran’da kadın süstür, ev işi yapmak zorunda bile değildir. Eğer erkek ondan süslenmesini bakımlı olmasını isterse o zaman eve ona yardımcı olacak birini almalı ya da kendi yardım etmeli. Tük kadınları, kadın olduklarını unutmuş gibiler ve sürekli çalışıyorlar. Burda erkekler çok sakın, kadının çantasını bile taşıyan gördüm. İstedilerini yaşıyorlar, sevmek yok, erkek sevilmeden nasıl yaşar. Şunu unutuyorlar eşi üzmenin Alllah’ı üzme olduğunu.” (K29)

“Burda kadın olmak zor tabiki. Çünkü burda hayat zor ve çalışmak zorundasınız. Suriye’de kadınlar çalışmak zorunda değiller. O sorumluluk hep erkektedir. Ama burda mecbursunuz. Dil bilmediğim için herşey iki katı daha

zorlaştı. Boşandığım için burdaki akrabalarım beni dışladı. Türkler daha iyi davranıyor. Kötü bir davranış ya da söz işitmedim. Genelde saygılılar. Hayat şartları zorlaştıkça kadın olarak deneyimleriniz de bir o kadar zorlaşıyor ya da değişiyor.” (K30)

“Kadın başka ülkede daha güçlü olmak zorunda. Güç zeka eğitim para demek. Okumayan kadın da güçlü olmalı. Biz burda okuyamıyoruz ama güçlü olmayı öğrendik. Burda ne kadar güçlü ve çalışırsan çalış adın mülteci. Herşeye daha çok dikkat etmelisin. Özellikle hal ve hareketlerine. Çünkü sen bir vatanın resmisin, hem kendine hem de Suriyeli kadınlara laf getirmemelisin. Burda herhangi bir kötü bir davranışa maruz kalmadık genel olarak saygılılar. Ama ben açığım diye Suriyeli kendi insanımız beni yadırgıyor ve dışlıyor.”(K32)

Suriyeli Mülteci kadınlar farklı bir ülkede kadın olma deneyimine ilişkin soruya kadın olmaktan ziyade mülteci olmanın zorluklarına vurgu yaparak cevap vermişlerdir. Kadınlık deneyiminin daha çok aile ile birlikte eş, baba, abi ve oğul gibi erkek bireylerin varlığı ile değerlendirmişlerdir. Eşleri vefat etmiş veya tek olarak göç etmiş kadınların bu deneyimi daha olumsuz anlamda yaşadıkları sonucu çıkmıştır. Suriyeli kadınlar, Türk kadınlarından davranış olarak maruz kalmasalar dahi “Suriyeli kadınların Türk kadınlarının eşlerini ellerinden alacak imajının” psikolojik baskısına maruz kaldıkları ifadelerinden anlaşılmiştir.

Genel olarak tüm sorularda vurgu yapıldığı gibi, Suriye’ye göre sorumluluklarının iki kat arttığından ve hayat şartlarının zorluğundan dolayı kadın olmanın burda zor olduğunu, Türk kadınlarının çok çalıştıkları için kadın olduklarını unuttukları şeklinde cevaplar alınmıştır. Suriye’de “kadın süstür” ifadesinin altı her soruda çizilmiştir. Ayrıca Suriyeli erkelerin bazılarının tutucu davranışları onları izole ettiğinden dolayı da kadınlık deneyimini farklı yaşadıklarını ifade eden cevaplar alınmıştır. (K6)

Farklı cevaplara bakıldığında, kendini bir vatanın resmi, temsili gördüğü için burda o baskıyla tüm tavır ve davranışlarına dikkat etmek zorunda olduğunu ifade eden bulgular da mevcuttur. Farklı ülkede kadın olma deneyiminin ve türk toplumunun kadına

bakış açısına dair soruya Suriyeli mülteci kadınlar yaşadıkları sınıtlardan bahsettikten sonra kadın olarak kötü bir muamele görmedik ve söz işitmedik genel olarak saygılılar diyerek türk toplumunu bakış açısından ziyade erkek bakış açısına vurgu yaparak cevap vermişlerdir.

4.7 Cinsiyet Bakımından Mülteci Olmanın Zorluk ve Sorumlulukları

Araştırmanın bu bölümünde cinsiyet bakımından mülteci olmanın zorlukları ve sorumlulukları, ailedeki eş, baba oğul yada erkek kardeşlerin bu sorumlulukları ve zorlukları kadınlardan farklı olarak nasıl deneyimlediklerine ilişkin olarak katılımcılara “Sorumluluk ve zorluk bakımından mülteci olmayı nasıl değerlendirirsiniz?” sorusu yöneltmiştir. Katılımcıların verdiği farklı ve ortak cevaplara ilişkin bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

“Mülteci olmak da cinsiyet bir şey değiştirmez. Evet erkek için daha zor para kazanmak. aileye bakmak zorunda ama kadın olarak bizler de burda yalnızız akrabalarımız yok, görüştüğümüz komşu yok. Farklı açılardan her ikisi içinde zor bir durum”. (K1)

“Mülteci olmak zor bunun kadını ya “da erkeği yok aslında. Sadece sorumluluk bakımından onların işleri daha da zor. Biz orda iken çalışmıyorduk burda da çalışmıyoruz değişen bir şey olmadı. Ama artık ordaki gibi birlikte olamıyor ve yalnızlık hissi ile boğuşuyoruz”(K2)

Mülteci olmak onlar için farketmemekte, ancak onların sorumluluklarını arttırdığı için zor olmaktadır. Erkekler daha çok etkilense de kadınlar da manevi destek görmeden tek başına evde göç sürecinin zorluğunu yaşamaktadır.

“Erkekler için çalışma şartları zor ve aileler ile birarda vakit geçirmek çok zor. Bir de dışarda hep bir söylem var; neden savaşmadınız da kaçtınız. Erkekler bu sözlerin ezikliğini hep yaşıyorlar. Ama biz kime karşı savaşacaktık ve hangi güçle. Bize zulmeden yine kendi devletimizdi.”(K5)

“Mülteci olmak bakımından farketmiyor ama kadın olarak daha zor. Erkekler bir şekilde işlerini yürütüyor. Ama bizi kadınız ve dışarda her bakımdan tehlikelere açığız ve sürekli temkinli davranmak zorunda kalıyoruz. Kendi ülkemizde sadece ev işlerini yapan bizler burda erkeklerimizin yaptığı işleri de yapıyoruz. Bizim açımızdan alışması zor bir durum. Tüm bunları yaşarken yalnız ve destek olan kimsemiz yok. Türk komşularla görüşmüyoruz. Bir kadın için özellikle ev hanımı için bir komşu akrabadan daha önemlidir.”(K9)

K9, kadınlar için mülteci olmanın daha zor olduğunu, bu zorluğun da toplum tarafından kadına yüklenen rollerle alakalı olduğunu altını çizmiştir. İstismara açık olmak ve her zaman temkinli davranmak zorunda oldukları gerçeğine ulaşmıştır.

“Türklerin bize davranışı, Suriyelilerin Suriyeli ile olan ilişkilerinden daha iyi. Kötü bir davranış görmedik ya da kötü söz işitmedik. Kadın olmak daha kolay çünkü evdeyiz. Ama erkekler çok uzun saatler çalışıyor ve çok yoruluyorlar. Bu durumda çok vakit geçiremeyince kadın olarak yalnız hissediyorum”. (K11)

“Mülteci kadın olmak ve savaşta kadın olmak çok acı bir şey. Erkek içinde zor onlar da çok uzun çalışıyorlar. İş bulamazsa ailesine bakamayacak olmak tüm bunlar onların burdaki sorumluklarını her açıdan arttırıyor.”(K12)

Erkekler için çalışma şartları bakımından zorluklar mevcut iken kadınlar için ise kimse ile görüşmemenin verdiği yalnızlık hissi sözkonusudur.

“Burda kadın olmak çok zor. Eşim çalışmadığı için tüm sorumluluk bana ait ve yetişemiyorum. Orda çalışıyordum ama saatler kısa olduğu için kendime ve aileme vakit ayırabiliyordum. Burda Türk kadınları gibi sadece çalışıyorum. Kadın olduğumu umutuyorsun burda.”(K16)

Eşi çalışmadığı için çalışmak ve evin geçim yükünü üstlenmek zorunda kalan K16, Suriye gibi geleneksel toplumlarda erkeklerin çalışmıyor olması da göçle birlikte çalışan kadın için ayrıca bir sorun olduğu görülmüştür. Hem erkek hem kadın hem de

anne rolünü yüklenen kadın, aslında kadın olduğunu unuttuğu ifadelerinden tespit edilmiştir.

“Erkek için de kadın içinde çok zor. Ama bizim insanımız çok şikayet ediyor. Bize kucak açtılar yardım ettiler çok şükür sağız ve güvendeyiz. Bu zorluklar da geçecek.”(K18)

K18, mülteci olmanın aslında cinsiyet açısından farklılık göstermediğini, hem kadının hem de erkeğin bu süreçte daha iyimser düşünerek şükretmesi gerektiğini belirterek, şikayet yerine Türk halkına teşekkür etmek gerektiğini belirtmiştir.

“Mülteci olmak yetiyor zaten erkek ya da kadın olmak farketmiyor ama biz orada çalışmazdık burda da çalışmıyoruz o bakımdan tüm sorumluluk erkeklere kalıyor. Uzun saatler çalışıyorlar. Orda çok kısa saatler çalışırlardı rahattık.”(K20)

“Mülteci konusunda ayrımcılık yapamam. Eşim orda kendi işini yapıyordu ama burda ise işçi olarak çalışıyor. Bir erkek için bu zor bir durum”. (K22)

“Erkekler için sorumluluk bakımından daha zor tabiki ama Suriye ile kıyasladığımızda bizimde sorumluluğumuz arttı. Tüm dışarı işlerini bizler yapmaya başladık ve erkeklerle eşit olduk.”(K27)

“Eşimden boşandığım için tek başına olmak çok zor. Burdaki çoğu kişiler eşleri ile geldiler ve onlar için hayat daha kolay. Ordaki gibi eşleri işe gidiyor onlar yine evdeler. Benim 12 yaşındaki çocuğum çalışıyor ve ben buna çok üzülüyorum. Yani her iki cins içinde mülteci olmak ayrı zor. (K30)

Mülteci olmanın yada kadın olmanın zorluğu aslında yanlarında duran eş, baba, oğul gibi erkek bireylerin varlığı ile alakalı olduğu görülmüştür. Suriyede’ki ataerkil yapı ve kadına yüklenen roller bu noktada devreye girmektedir.

“Bence erkek olmak daha zor. Neden savaşmadın ülkeni terkettin diye erkeklere sürekli laf söylüyorlar, bunu yanında bir de iş, ailenin sorumluluğu. Ne için savaş ettiğini bile bilmiyorsun ama burdaki insanlar bunu anlamıyor ve

erkekleri suçluyorlar. Bizim onların işlerine ortak olduğumuzu düşünüyorlar”.
(K32)

Suriyeli mülteci kadınlar cinsiyet bakımından mülteci olmanın kadın ya da erkek için farketmediğini, her ikisi için de zor olduğunu, ancak erkeklerin çalışmak, iş bulmak ve ailesine bakmakla yükümlü olduğu için daha da zorlandığını belirtmişlerdir. Ayrıca erkeklerin Suriye’ye göre daha uzun saatler çalışması, daha yorucu ve az maaşla çalışması da erkekler için şartları daha da zorlaştırmaktadır. Erkekler için diğer bir zorluğun ise, göç edilen toplumun “vatanınız için neden savaşmadınız da kaçtınız” söylemlerinin onlar üzerinde baskı kurmasıdır. (K5, K32)

4.8 Geleceğe Dair Beklenti ve Planlar

Çalışmanın bu kısmında Suriyeli mülteci kadınlara hayalleri ve beklentilerini, üçüncü bir ülkeye gitmek isteyip istemediklerini, bundan sonra neler planlayıp hayal ettikleri ile ilgili olarak *"Gelecekle ilgili hayal ve beklentileriniz nelerdir?"* sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

“Üçüncü bir ülkeye gitmek istemiyorum. Kalacaksak burda kalalım ama ne olursa olsun herkesin vatani birgün dönmek ümidini hep taşıyorum. Okulumu bitirmeden evlenmek istemiyordum. Yüksek lisans ve doktora yapmak istiyordum ve okul olmayınca evlendim. Tek isteğim burda eğitimime devam edebilmek. Evli olduğum için burs alamıyorum. Kimlik çıkarırsam belki eğitimime devam edebilirim”. (K3)

K3, üçüncü bir ülkeye gitmek istemediğini, tek hayalinin savaşla birlikte yarım kalan eğitim hayatını devam ettirebilmek olduğu görülmüştür.

“Başka ülkeye gitmek istemiyorum. Burda din, kültür birçok şey aynı. Eğer gideceksek burdan savaş bitsin eski hayatımıza dönelim. ” K10)

“Tek istediğim çocuklarımın okula gidebilmesi. Burda en azından canları güvende. Üçüncü bir ülkeye gitmek istemiyorum. Savaş bitse ve ülkemize geri dönsek istiyorum. Bu hayalle yaşıyorum”. (K11)

Katılımcıların çoğunluğu üçüncü bir ülke planlarının olmadığını, hem güvenlik hemde ortak dine sahip olmanın Türkiye’yi tercih etmelerinde önemli sebepler olarak belirttikleri görülmüştür. Savaşın ne zaman biteceğini bilmeseler de ülkelerine geri dönme hayallerinin hep varolduğu sonucuna varılmıştır.

“Üçüncü bir ülkeye gitmek istemiyorum. Burası müslüman bir ülke ve bende müslümanım. Sadece savaş bitse ve ülkemize dönsem umuduyla yaşıyorum. Şuan hayalini kurduğum en büyük şey çocuklarımın eğitim alması. Büyük oğlum 13 yaşında ama adını yazmayı bilmiyor. 3 yıl okula gitti ama savaştan dolayı devam edemedi, TV bile görmedi ve bildiğini de unuttu.” (K12)

“Savaş biterse ülkemize dönmek isterim. Ama bitmezse üçüncü bir ülke düşünmüyorum. En azından aynı dine sahibiz başka ülkelerde burdan daha rahat edeceğimizi düşünmüyorum. Sadece bizlere daha çok maddi yardım olsa, sağlık hizmetleri bedava olsa çok iyi olurdu”. (K13)

“Üçüncü bir ülke düşünmüyoruz. Savaş bitse ülkemize dönsek isterim bu hayale tutunuyorum. Eşim daha kısa saatler çalışsa ve biraz daha çok maaş olsa çok iyi olur.” (K14)

Türkiye’nin güvenli olması ortak yönlerin önemine vurgu yaparken, kaldıkları süre içinde Türkiye’deki hayat şartlarının iyileşmesini ve daha fazla yardım yapılmasının da beklentisi içindeler.

“Başka bir ülke düşünmüyoruz. Burası ile çok ortak yönümüz var en azından dinimiz aynı. Benim tek istediğim çocuklarımın güvenli ve sağlıklı bir yaşam sürmesi başka bir isteğim yok. ?” (K15)

“Burayı seviyorum ve üçüncü bir ülkeye gitmek istemiyorum. Geleceğe dair beklentileri, hayalleri çok da düşünmedim açıkçası. Şu anı yaşıyor ve kurtarıyoruz daha çok.” (K21)

“Keşke savaş bitse ülkemize dönsek ama 3. bir ülke istemem. Dinimi yaşayamayacağım bir ülkeye gitmek istemem. Burası bizim için en iyi yer

ülkemizden sonra. Suriye’de ne erkeğin ne de kadının hakkı var. Devlet halkına değer verseydi bizi kurşunlarla öldürmezdi. Terör olsa da olmasa da biz onun halkıydık. Herkes evsiz kaldı.” (K22)

“Üçüncü bir ülkeye gitmek istemiyorum. Kalıcaksak burda kalalım isterim. Eşimin uzun saatler çalışması bizi zorluyor. Başka ile gitmek istesek mutlaka izin alamız gerekiyor. Eskiden bu yoktu şimdi izin vermiyorlar. Suriye’den Sultanbeyli’de kimsemiz yok onları görmek istesek istediğimiz zaman gidemiyoruz. Bu konuda daha esnek olursa seviniriz.” (K25)

“Burda sürekli çalışma var. Tatiller yok, hasta olsan işe gitmesen işini kaybediyorsun. İstikrarlı bir hayatımız olsun, ruhsal olarak rahat olayım, çocuklarım okula gitsin. Heryerde ve herkesin kurabileceği hayaller işte.” (K26)

“Suriye’de savaş var ve ne zaman gideceğimiz belli değil. O yüzden kalacaksam burda kalmayı isterim. Dernek verdiği parayı biraz artırsa çok iyi olur bizim için. Bizim orda kadınların çalışması iyi bir meslek yoksa ayıptır. O yüzden orda çalışmıyordum burda da çalışmıyorum. Ama sırf çocuklarımın ihtiyaçlarını karşılamak için bile erkek olmak isterdim.” (K28)

“Avrupalara gitmek istiyorum çünkü burda hayat çok zor. Oralarda mültecilerin daha çok hakkı var. Ev veriyorlar, birçok hizmet ücretsiz. Burda insanlar iyi olabilir ama ben hiç rastlamadım. Önceden eski eşyalarını atıyor ama şimdi Suriyelilere satıyorlar. Lübnan’da savaş çıktı biz herşeyimizi onlarla paylaştık.” (K29)

“Başka ülkeye dönmek istemiyorum. Aslında Suriye’ye de dönsek değişen olmayacak. Orada da tek kalacağım burda da tekim zaten. Okadar rahat olsa ki kafam uykumda bile hiçbirşey düşünmeden uyuyayım istiyorum. Tüm insanlardan ayrı bir yerde tek başıma yaşamak istiyorum. İnsanlar beni çok yordu.” (K30)

Tek başına yaşamına devam eden K30, onun için değişen birşey olmayacağını, orda da burda da kalsam insanlardan uzak yaşamıma devam etsem diyerek savaşın beraberinde getirdiği yalnızlığı ve duygu durumunu ifade ettiği görölmüştür.

“Üçüncü bir ülkeye gitmek istemiyoruz burda olmaktan memnunuz. Hayat çok pahalı ve çalışma saatleri çok uzun. Ama bu halimize de şükür en azından ailede birçok kişi çalışıyor. Seni misafir eden milletten başka beklentin olamaz. Bizler misafiriz ve ev sahibinin dediği olur. Çok fazla şikayet hakkımız yok ancak teşekkür edebiliriz”. (K32)

Suriyeli mülteci kadınlar geleceğe dair beklenti ve planları sorulduğunda devam eden savaşa rağmen birgün Suriye’ye dönmek hayali ile yaşadıklarını, bu süre içinde üçüncü bir ülkeye gitme ismediklerini, şartlar zor olsa da “*biz müslümanız müslüman bir ülkede yaşamak isteriz*” şeklinde cevaplamışlardır. Onlar için öncelikli olanın çocuklarının güvende olması ve savaştan dolayı yarım kalan eğitimlerine devam etmeleri, hayat şartlarının daha iyiye gitmesi ve yardımların az da olsa devamlı olmasını bekledikleri sonucuna varılmıştır.

Farklı bir bulguda ise, Avrupa’da mülteci statüsünde olacağı için resmi olarak haklarının bulunduğunu ve şartlarının daha iyi olacağı beklentisi olduğu cevabı da verilmiştir.

4.9 Toplu Görüşmede Suriyeli Mülteci Kadınların Sorulara Verdiği Cevaplar

Araştırmanın yapıldığı Mülteciler Derneği Toplum Merkezi bünyesinde bulunan Türkçe kursuna devam eden ve Suriye’de iken çalışan, çoğu öğretmen olan 10 mülteci kadınla tek tek görüşme yapmak yerine toplu görüşme talepleri üzerine sorulara toplu cevaplar alınarak yapılmıştır. Toplu alınan cevaplara dair bulgular aşağıda yer almaktadır.

Bizim sorunlarımızın çoğu ortak. Yolculuk izni alamıyoruz. Avrupada’ki akrabalarımızı ziyarete gidemiyoruz. Mesela benim kızım Almanya’da doğum yapacak gidemiyorum. Çocuklarımızın çoğu yurtdışında ama göremiyoruz. Eğer gidersek geri geldiğimizde kimliğimiz yanıyor. Ancak kaçak yollarla gidebiliyoruz oda çok zor. Buraya hapsedik. Bazen keşke gelmeseydik diyoruz.

Biz sığınacak yer aradık, hem müslüman ülke hem de sınıra daha yakın diye burayı tercih ettik. Suriyeli mülteciyiz diye herşeyden mahrum mu kalacağız? Biz orda memurduk ve devlet memurları kaçarsa bir daha ülkeye geri gelemiyor. Çoğumuzun diploması orda kaldı, bazılarımızın diplomasını yaktılar. Burda öğretmenlik yapmak istiyoruz ancak diplomamız olmadığı için iş bulamıyoruz. İş bulsak da az maaşa çalıştırıyorlar. İki tane çocuğum var üniversite mezunu ama terzilik yapıyorlar burda. Kiralar çok fazla ve eşin yoksa burda hayat çok zor. Bazılarımızın eşi yaşlı ve hasta o zaman da kadın çalışmak zorunda. Tüm bunlar yetmiyormuş gibi evimize hırsız girdi ve benim pasaportumu çaldı. Bu derneği Alman STK'lar maddi olarak destekliyor ama nerde bu paralar bize yardım edilmiyor. Kızılay'a başvurduk oradan da yardım alamadık. Almanya'ya gitsek dil ücretsiz, ev veriyorlar. Ama müslüman ülke diye buraya geldik. Türkiye bize kapılarını açtı çok teşekkür ediyoruz. Ama mültecilere yardımlar sadaka verir gibi değil de mültecilik hakları olarak verilse daha iyi olmaz mı? Yeni düzenlemeye göre hangi ilde yaşıyorsan orda kalmalısın başka ile gideceksen izin almak zorundasın. Ne akrabalarımız ne de biz bulunduğumuz yerden çıkamıyoruz. Uçak bileti, otobüs bileti bile vermiyorlar yasak diye.

4.10 Suriye'de ve Türkiye'de Kadın Olmak

Toplu görüşme yapılan Suriyeli mülteci kadınlar Suriye'de ve Türkiye'de kadın olmayı kıyaslayarak, Suriyeli kadınların daha değerli olduğunu ve burda kadınların sorumluluklarından dolayı kadın olduklarını unuttuklarını ifade etmiştir.

Biz orda hanımlar gibi yaşadık. Eşlerimiz her işi yapardı. Arabamız vardı ve istediğimiz yere giderdik. Kadın evinde mukaddesdir ve herşey ona hizmet eder. Sizlerden bin kat daha hayat şartları kolaydı orda. Burdaki kadınların çok çalışmaktan dolayı yorgunlukları var. Çok çalışıp çok yoruyor kendini. Kadın olduğunu unutacak kadar çok. Suriye'de kadınlar isterse çalışır. Çok mecbur kalmadıkça çalışmaz. Ve öyle her işte çalışmazlar daha çok öğretmenlik, eczacılık ve eğitim gerektiren işlerde çalışırlar. Çocuklarımıza bakmakla yükümlüydük, kadın asla yorulmamalı, orda öyle bakılırdı.

Türkiye'ye ilk geldiğimizde ev buluyorduk şimdi evde bulamıyoruz. Türk kadını hep kendi halinde, başkaları umurunda değil, başkalarının dertleri ile ilgilenmiyorlar. Kadın süsdür Suriye'de ama evde boş oturmak için değil. Topluma fayda sağlamak için her türlü eğitim, sanatla ilgilenebilir, para da kazanabilir ama asıl görevi evinde eşi ve çocukları ile ilgilenmektir. Buraya geldiğimizde Türkiye ile ilgili hayallerimiz yıkıldı. Ev kiralari sırf biz geldik diye arttı. Daha çok yardım edilir diye düşünüyordum ama olmadı. Kadın olarak erkeklerden kötü bir muamele yaşamadık, genelde hep saygılılar. Sorunlarımız genel olarak maddi sıkıntılar. Türk halkı haklı, bizim onların işlerine, gelirlerine ortak olduğumuzu düşünüyorlar. Ama bu geçici bir durum. En kısa zamanda biz de başımızın çaresine bakacağız. İnşallah ülkemize döneceğiz. Bizde böyle olsun istemedik ama başka çaremiz yoktu. Biz müslümandık ve burdan başka bizi anlayan başka ülke olamazdı. Tıpkı Peygamber Efendimiz gibi biz de buraya hicret ettik.

5. TARTIŞMA

Suriyeli mülteci kadınların göç deneyimlerinin değerlendirildiği bu nitel çalışmada, Suriyeli mülteci kadınların sorulara verdiği cevaplara ilişkin görüşlerden ortaya çıkan bulgular ve konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalardan elde edilen referanslarla desteklenerek karşılaştırma yapılmıştır. İçerik analizi ile elde edilen bulgular yedi başlık altında değerlendirilmiştir.

5. 1. Suriyeli Mülteci Kadınların Demografik Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Mülteci kadınların %34,3'ü 18-25 yaş arası kadınlardan oluşmaktadır. En düşük yaş aralığı ise 46-55 yaş aralığıdır. Görüşmelerden de elde edilen bilgilere göre, iş gücüne sahip olmayan yaşlı nüfusun ya sınır bölgelerde kurulan kamplarda ya da kaçarak gelmenin getirdiği tehlikeli ve zor koşulları göze alamadıkları için Suriye'de kaldıkları görülmüştür. Genç nüfus ve ailesi ile göç edenler iş olanaklarından dolayı şehir merkezlerinde yoğunlaşmıştır.

Mülteci kadınların %21'i üniversite, %21'i ise 9. sınıfa kadar eğitim aldığı tespit edilmiştir. Bu oranlara baktığımızda, Suriye'de kadınlarının eğitim alma oranları yüksek ama çalışma oranları düşüktür. Görüşülen mülteci kadınların %75'nin ev hanımı olduğu da bu durumu desteklemektedir. Ev hanımlığı dışında % 9,4'lük kısmı öğretmen diğer meslekler ise terzi, hemşire ve kuaförlük mesleğini yapmaktadır. Görüşme bulgularından çıkan sonuca göre de kadınların daha çok bayanların çalıştıkları kısa mesai saatleri olan, erkeklerle birarada çalışmadıkları yani daha çok geleneksel cinsiyete dayalı mesleklerde çalıştıkları görülmektedir.

Görüşülen kadınların %84,4'ü evli ve eşleri ile birlikte göç etmişlerdir. Eşi vefat etmiş ve boşanmış kadınların oranı %6,3'le düşük bir orana sahiptir ve bu kadınlar da yine aileden erkek kardeş ya da erkek çocukları ile yaşamaktadır. Mülteci kadınların %31,3'ü iki çocuğa sahiptir. Ailede yaşayan kişilerin oranına baktığımızda anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile tipine sahip oldukları görülmektedir. İki yada üç aile birlikte yaşayan kadınların sayısı % 6,3'le düşük bir orana sahiptir. Mülteci kadınların %75'i kaçak yollarla çok zor şartlar altında geldiği ve Türkiye'de kalış sürelerinin 1-5 yıl arasında değiştiği görülmüştür. Kaçak yollarla göç eden aileler sınır

bölgelerinde kurulan kamplarda yaşamadan ilk olarak Sultanbeyli ilçesine yerleşmişlerdir.

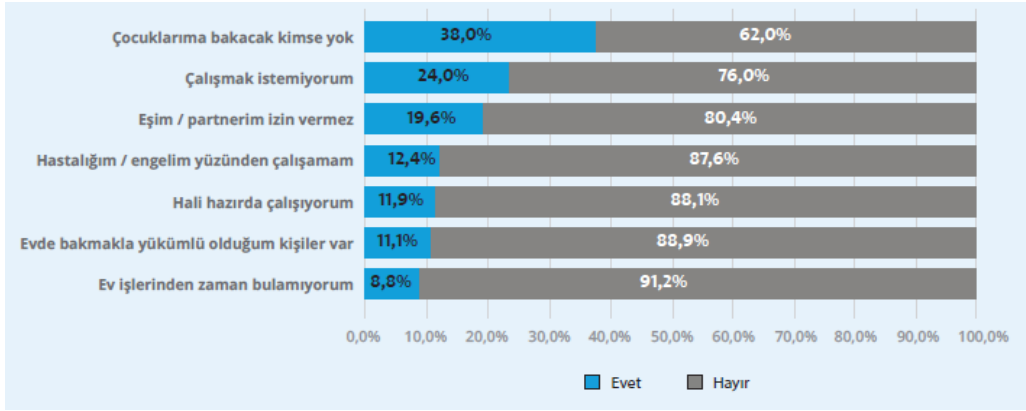
5. 2. Suriyeli Mülteci Kadınların Göç Öncesi ve Göç Sonrası Gündelik Yaşamlarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Elde edilen bulgulara göre; Suriyeli mülteci kadınların çoğunluğunun göç öncesi ve sonrası yaşamları benzerlik göstermektedir. Günlük ev işleri ve çocukların bakımı ile ilgilenen kadınlar göçle birlikte yaşamlarına aynı şekilde devam etmektedirler.

Türkiye'deki Suriyeli kadınların günlük yaşamları Suriye'deki gibi erkeğin geçimini sağladığı ve kadınların ev işleri ve bakıcılık gibi görevlerden sorumlu olduğu geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümüne göre biçimlenmeye devam etmektedir. (UNWOMEN, 2018). Bu çalışma dahilindeki kadınların büyük çoğunluğu Suriye'de de çalışmayan, Türkiye'de de aynı şekilde çalışmayan kadınlardan oluşmaktadır. Şartlar zorlamadıkça ve geçimi sağlayan bir erkek birey var olduğu sürece çalışma eğiliminde bulunmamaktadırlar. Uzun süren mesai saatleri, dil engeli, çoğunluğun göç öncesinde çalışma deneyiminin olmaması, "Suriye'de kadınların birinci vazifesinin ailesi ve çocuklarının bakımı olmalı" şeklindeki yaygın görüş, Türkiye'deki kadınların da sorunu olan çocuklara kimin bakacağı konusu da çalışma durumlarını etkileyen başlıca sebeplerdir.

Birleşmiş Milletler'in "Suriyeli kadın ve kız çocukların ihtiyaç anaizi" adlı çalışma bulgularına göre, kadınların iş aramamalarının en temel sebepleri arasında şunlar bulunmaktadır: Çocuk bakımının olmayışı (%38), çalışmak istememek (%24), eşlerin çalışmalarına müsaade etmemesi (%19,6), hastalık ya da engelli olma durumu (%12,4), evlerinde kendilerine muhtaç olan aile bireylerinin bulunması (%11,1) ve diğer ev işleri (%8,8). (UNWOMEN, 2018).

Tablo 14: İş Aramama Nedenleri

(Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Kadın ve kız çocuklarının İhtiyaç Analizi, 2018)

Suriye'de komşuluk ve akraba ilişkilerinin önemine vurgu yapan kadınlar burda Türk komşuları ile ilişki kurmamaktadır. Bu duruma birçok sebep göstermektedirler. Dil bilmemek, olumsuz önyargılar, farklı bir toplum ve kültüre uyum göstermede zorluk çekme gibi sorunlar onları kendi içinde kapanmaya doğru itmiştir. Suriye'li mülteci kadınlar ve aileleri bu getto tipi yaşamı Suriye'den gelen akraba ve tanıdıklarından oluşan ağlarla sürdürmeyi tercih etmişlerdir.

Göçün maddi boyutu ile birlikte kimsesizlik ve yalnızlık hissi de kadınların dile getirdiği sorunlardandır. Suriye'li mülteci kadınlar, "komşuluk ilişkilerimiz olsaydı bu süreci daha kolay atlattırıldık" şeklinde ifade ederek aslında komşularının maddiyattan çok manevi desteklerine ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir.

Uluslararası karşılaştırmalı çalışmalarda mültecilerin kamp yaşamından memnun olma durumları ile kampın imkanları arasında ciddi bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir. Yaşadıkları kaliteli çadırlardan daha çok toplumla nasıl bir dayanışma ve iletişim halinde olduğu ön plana çıkmaktadır. (Orhan, 2014). Network kuramına göre, önceden bir bölgeye göç edenler göç tecrübelerini kullanarak ayrıldıkları memleketleri ile göç ettikleri yeni mekanı birbirine bağlayan bir ağ oluştururlar. Yeni göç edecek olanlar da bu ağı kullanarak daha kolay göç süreci yaşar ve göç maliyetini ve risklerini de azaltmış olurlar. (Adıgüzel, 2016, s. 31) Araştırmanın yapıldığı Sultanbeyli ilçesi yoğun Suriyeli barındırdığı için göçlerin çoğu daha önce göç eden akrabaların ve komşuların aracılığı ve tavsiyesi ile olmuştur. Kadınların çoğunluğu Suriye'den tanıdıkları ile görüşmektedirler.

Çalışmayan, sosyalleşmeyen ve çoğunlukla evde vakit geçiren Suriyeli kadınların Türkçe kurslarına ve diğer mesleki kurslara katılımı da düşük orandadır. Arapça tecüman eşliğinde yapılan görüşmelerde 32 görüşmenin sadece ikisi Türkçe gerçekleştirilmiştir. Onlardan biri Türkmen’le evli diğeri ise Türkçe kurslarına devam eden kadınlardandır. Mülteciler toplum merkezi bünyesinde ücretsiz olarak verilen Türkçe kursu ve meslek edindirme kurslarından haberdar olan kadınlar, çocuklarına bakacak kimsenin olmayışı, zaten çalışmayacaklarını, birçok hizmet aldıkları mülteciler toplum merkezinde Suriyeli çalışanların olması, tercümanların bulunması ve bazı eşlerin de buna müsaade etmemesi gibi gerekçelerle Türkçe kursuna katılmamaktadır. Dil engelinden dolayı yaşadıkları sorunları her fırsatta dile getirmelerine rağmen bu kurslara hergün gelmek ve çaba sarfetmek sadece evle sorumlu olmaya alışan Suriyeli kadınlar için bir külfet olduğu gözlenmiştir. Toplu görüşme yapılan, Türkçe kursuna düzenli devam eden kadınlar göç öncesinde de çalışan kadınlardan oluşmaktadır.

5. 3 Göçün Aile Hayatı Üzerindeki Değişimlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Göç ailelerin yaşamı üzerinde çok boyutlu değişikliklere sebep olmuştur. Aile içindeki ilişkiler ağı bu çok boyutlu değişimlerden farklı şekillerde etkilenmiş ve birbirlerini etkilemiştir. Ailenin geçimini üstlenen erkekler Suriye’ye göre daha zor şartlar altında çalışmakta ve zorlanmaktadır. Uzun süren ve yorucu geçen mesai saatleri, alınan ücretin azlığı ve ailenin ihtiyaçlarını karşılayamamasının hem kendi hemde ailesinin üzerinde olumsuz etkileri olmaktadır. Erkeğin eve gergin ve yorgun gelmesi hemen uyuması eşi ve çocukları ile ilgilenememesi aile ilişkilerini etkilemektedir. Suriyeli kadınların göç öncesinde eşlerinden aldığı desteği görememesi, tüm dışarı işleri, çocukların sorumluluğu, sosyal desteklerin yokluğu kadın olarak mutsuzluğa itmektedir. Hamile olan bir kadın “ben başka bir ülkedeyim, hamileyim ve eşime ihtiyacım olduğu zaman yanımda bulamıyorum ve gidip savaşın ortasında kalmak istiyorum” şeklinde psikolojik durumunu dile getirmiştir. Tüm bu problemler zor olan yaşamalarını daha da zorlaştırmaktadır. Suriyeli kadınların yalnızlığı ve çaresizliği onları umutsuzluğa itmektedir.

Diğer taraftan eşi vefat eden yada boşanmış kadın da farklı şekilde etkilenmiştir. Dil problemi ve göç öncesi çalışma tecrübesinin olmayışından dolayı iş bulmakta zorlanmakta, kardeşi yada aileden başka birinin eline bakmaktadır. Eşinin rahatsızlığından dolayı çalışmayan kadın ise eşinin statü kaybından yaşadığı duygusal durumu ailesine ve kendisine yansıttığı için problem yaşadıklarını belirtmiştir.

5. 4. Göçün Suriyeli Mülteci Kadınların Rollerini Üzerindeki Değişimlere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamındaki Suriyeli kadınların çoğunluğu göç öncesi yaşamlarında çalışmamaktadırlar. Sadece ev içi işleri ile meşgul olan, evin dışındaki tüm işleri erkeklerin yaptığı göçle birlikte rollerinin değişime uğradığı kadın profili görmekteyiz. Göç sonrasında ise yine çalışmayan ancak dışardaki tüm işleri de yapan bir rol de üstlenmek zorunda kalmışlardır. Bu eklenen sorumluluklar dil engeli ile birlikte kendilerini aşılması ve alışılması zor bir durum içinde bulmuşlardır. Bu şartlar altında hem erkek hem kadın işini yaptıklarını ifade ederek bunu bir çalışma hayatı olarak değerlendirmiş ve erkeklerle eşitlik ölçütü olarak değerlendirdiği görülmüştür. “*Kadın olarak problemleriniz nelerdir?*” sorusunun cevabı olarak en başta yer alan sorumluluklarımız arttı cevabı olmuştur.

Türkiye’de yaşanan ekonomik temelli dış göçlerde de kadınların değişen rollerine ilişkin örnekler görmek mümkün. Almanya göçü 1966’dan sonra düşük ücretle çalışan kadınları istihdam etmeye başlamıştır. Kadınlar eşlerini geride bırakarak Almanya’ya çalışmaya gitmiş ve daha önce hiçbir deneyimi olmayan Türk kadınları endüstri işlerinde çalışmaya başlamıştır. Bu durum ailede rolleri değiştirmiş ve kadın evin reisi konumuna düşürmüştür. Göç, hem aile yaşamına hemde kadının statüsüne etki yapan bağımsız bir etkidir konumundadır (Unat, 2017)

Göç etmeden önce yaşanan yerde üstlenilen roller, göç edilen yere aynı şekilde taşınabileceği gibi üzerine yeni rol ve sorumluluklar da yüklenebilir. Örneğin, erkeklerin iş bulma imkânlarının kısıtlı olduğu durumlarda daha önce çalışmayan kadınlar ve çocuklar çalışmak zorunda kalabilir. Kadın ve erkek toplumsal cinsiyet rolleri göç sürecinde yeniden inşa edilir (Şeker & Uçan, 2016).

Türkiye'ye geldikten sonra evlenmekten başka çaresi olmayan eğitimi yarım kalan kadınlar ise, diğer kadınlar gibi birçok sorumlulukla yüzü yüze kalmışlardır. Durum onlar için biraz daha farklı seyretmektedir. Savaşla birlikte sadece eğitim hayatları yarım kalmamış, göçle birlikte ailesi ile yaşayan bir genç kız durumundan eş ve anne rolünün altında ezilmişlerdir. “*Savaşla birlikte tüm hayallerim yarım kaldı ama evlenmekten başka çarem yoktu*” diyerek içinde bulunduğu duygu durumunu ifade etmişlerdir. Sadece rollerde değişim yaşanmamış, medeni durumda da göçle birlikte değişimler yaşanmıştır.

5. 5 Farklı Bir Ülkede Kadın Olma Deneyimine İlişkin Bulguların Değerlendirmesi

Suriyeli mülteci kadınlar, farklı bir ülkede mülteci olmayı kadın olmaktan daha önce değerlendirmişlerdir. Onlar için ilk başta zor olan isimlerinin başına getirilen mülteci sıfatıdır. Farklı bir ülke ve toplumda kadın olma deneyimini ailedeki erkek bireylerin varlığı ile değerlendirmişlerdir. Eğer yanlarında eşleri varsa herşey onlar için daha kolaydır.

Göç ister ekonomik, ister zorunlu nedenlerle olsun göç edilen mekanla olan etkileşimde erkeklerin ve kadınların cinsiyete dayalı iş bölümü çerçevesinde farklı deneyimleri vardır. Erkekler için yeni mekanlardaki algınan sorunlar daha çok ekonomik sıkıntılar, gerekli kaynaklara sahip olamama iken, aile ve ev içi sorumlulukları üstlenen kadın için sorunlar genellikle aileye ilişkin olaylardan kaynaklanmaktadır (Summerfield 2000, akt. İlkaracan&İlkaracan, 1998).

Araştırma dahilindeki Suriyeli kadınların toplumsal cinsiyet rolleri de göçle birlikte aynen devam etmektedir. Ancak farklılıklar toplumla etkileşimle ve kamusal alana çıktığında belirginleşmektedir. Kamusal alandaki artan sorumluluk tanımı ve göç edilen toplumla iletişimi kadın olma deneyimlerini etkilemektedir.

Suriyeli mülteci kadınlar, kadın olduklarından dolayı kötü muamele görmediklerini, “genel olarak saygılılar” ifadesini erkeklerin bakış açısından değerlendirmişlerdir. Yapılan görüşmelerde hiçbir kadın, kadın olduğundan dolayı sözlü yada davranış olarak kötü muamele görmediklerini söylemişlerdir. Daha çok Türk

kadınlarının imalarından bahsederek, onlara göre Suriyeli kadınların “erkekleri ellerinden alacakları imajı” hep hissettirilmekte ve bu yüzden Türk kadınları iletişim kurmak istemediği tespit edilmiştir. Bu aslında en azından araştırmanın yapıldığı yerde görülmesi de sınır bölgelerde yaşanan olaylara göre genellemeler yapılarak bu dillendirilmektedir. Farklı ülke ve toplumda kadın olmak şartlar ve sorumluluklar bakımından zordur. Türkiye’de Suriye’ye göre daha zor olan hayat şartlarından paylarına düşeni fazlasıyla paylaşmanın zorluğudur.

5. 6 Cinsiyet Bakımından Mülteci Olmanın Zorluk ve Sorumluluklarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Göç literatüründe göçten etkilenen en büyük risk grubu olarak kadınlar gösterilmektedir. Suriyeli mülteci kadınların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere kendi toplumunda kadına yüklenen rolleri ve konumu kabul eden ve normal sayan mülteci kadınlar, göç ettikleri ülkelerdeki zorluk ve sıkıntılardaki değerlendirmeyi daha çok kıyas ederek yapmaktadırlar.

Suriyeli kadınlar için mülteci olmanın zorlukları cinsiyet bakımından farketmemektedir. Ancak onlara göre kadın evde rahat ama erkekler için daha zor olduğu düşüncesindedirler. Suriyeli mülteci kadınlar ülkelerinde kendine yüklenen rolleri kabul ederek yaşamaktadırlar. Görüşme kapsamındaki kadınların çoğunluğu yaşadıkları toplumun yüklediği cinsiyetçi rollerden şikayet etmemektedir. Onlar “kadının yeri evidir, öncelikli işi ailesidir” düşüncesine katılmakta ve hallerinden memnun gözükmemektedir. Bu durumu da dini referans göstererek haklılıklarını kuvvetlendirmektedirler. Onlar için asıl mesele göç ettikleri ülkede hayat şartlarının zorluğu ve eşlerinin yaşadığı zorluklardan kadın olarak dolaylı olarak etkilenme durumudur. Kadınların iş yükünün artması ve dil bilmemenin getirdiği sorunlardır. Aslında yaşanan sorunların hem kadınlar hem erkekler için göç ettikleri ülkenin hayat şartlarının zorluğu ile de alakalıdır. Kadınlar çalışmamak ve ev de olmak isterken erkek de tek başına maddi olarak yetmemektedir. Yerel halkın ülkesini savaşmadan terkettikleri iması da erkekler üzerinde baskı yapmaktadır.

Az sayıda da olsa bazı mülteciler kadın olmanın zorluğundan bahsederek nasıl olsa erkekler bir şekilde yollarını buluyorlar ama biz kadınlar istismara açıldık mülteci olmak bizim için daha zor şekilde ifadeleri de tespit edilmiştir. Bu görüşe sahip

kadınlar daha çok eşinden ayrılmış ve eşi vefat etmiş kadınlardan oluşmaktadır. Sonuç olarak eşiyile birlikte göç eden kadınların tek başına göç eden kadınlara göre daha kolay bir süreç geçirdikleri görülmüştür.

5. 7 Geleceğe Dair Beklenti ve Planlara İlişkin Bulgular

Suriyeli mülteci kadınların çoğunluğu üçüncü bir ülkeye gitmek istememekte ve sebep olarak müslüman olduklarını ve müslüman bir ülkede kalmalarının daha doğru olacağını, dinlerini burda daha rahat yaşacaklarını, daha güvenli olduğu sonucuna varılmıştır. Hem din hem kültürel benzerlikler de onların Türkiye’yi seçme sebepleri arasındadır. Araştırmanın yapıldığı ilçe kültürel ve muhafazakarlık açısından onların tercih sebebi olmuştur. Aşağıda verilen cevaplarda bu tercihi desteklemektedir.

“Sultanbeyli’de yaşamaktan memnunum. Çünkü burdaki halk bizim yaşam tarzımıza benziyor ve kadınların çoğu kapalı kadınlar. Bu açıdan rahatım.”(K6)

Sultanbeyli’de yaşamaktan memnunum. Başka yerlerden daha iyi ve kadınlar genellikle kapalı olduğu için bizi yadırgamıyorlar. (K19)

Burası bize göre. Hem burda çok Suriye’li var hem de bizim gibi kapalıları dini anlamda bize benziyorlar. (K11)

”Sultanbeyli’de yaşam iyi. Bizim yaşam tarzımıza benziyor. Dindar ve kapalı insanlar çok burda o yüzden biz de rahatız.”(K25)

Yapılan araştırmalarda bu doğrultuda sonuçlanmıştır. Müslümanlık, Suriyelilerin Türk toplumu ile ilişkilerinde önemli bir noktadır. Türklerle yapılan görüşmelerde de Suriyelilerle Türklerin kardeşlik ve aynı dinsel-kültürel dünyanın kardeşi olduklarını dile getirmektedirler (Erdoğan, 2015, s.330). Savaşın belirsizliği onları gelecekle ilgili belirsizliğe itmekte ve sadece günü planlamaktadır. Kendi beklentileri ve planları daha çok çocuklarının güvende, sağlıklı olması ve eğitimlerine devam edebilmeleri önceliğini taşımaktadır.

5. 8 Toplu Görüşmede Suriyeli Mülteci Kadınların Sorulara Verdiği Cevaplara İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Toplu yapılan görüşmede, Suriyeli mülteci kadınlar sorunlarını ve beklentilerini daha net bir şekilde ifade ettiği görülmüştür. Daha çok izinler, yasal haklar ve sunulan imkanlar çerçevesinde sorunlarını dile getirmişlerdir. Suriyede iken Türkiye adına beklentilerinin yüksek olduğu gözlemlenen kadınlar buraya geldikten sonra hayal kırıklığı yaşamışlardır. Birebir görüşmelerdeki Suriyeli kadınların birçok sorunu dile getirdikten sonra “*misafiriz ancak Türk halkına teşekkür edebiliriz*” ifadelerine karşılık toplu görüşmedeki Suriyeli kadınlar, yardımların sadaka gibi değil de mültecilik hakları olarak verilmesi gerektiğinin altını çizmişlerdir.

Diploma denkliği veya diplomalarının orda kalmasından dolayı çalışmamakta ya da eğitim aldığı alan dışında daha düşük gelirli, düşük statüde işlerde çalışmaktadırlar. Bu durum onları maddiyatın dışında duygusal olarak da etkilemektedir. Üç dil bilen, öğretmen olan birinin burda tekstil işlerinde çalışması onlar için büyük sorun olarak dillendirilmektedir.

Suriye’de ve Türk toplumunda kadın olmakla alakalı kadının Suriye’deki değerini ifade edip, Türk toplumundaki kadının mağduriyetini ve değer görmediğini dile getirmişlerdir. Diğer görüşmelerdeki Suriyeli kadınla toplu görüşmelerdeki Suriyeli kadın profili farklılaşmaktadır. Eğitim almış, çalışan Suriyeli kadınla, eğitim almamış ev hanımı Suriyeli’ kadının göç deneyimi ve sorunlara bakış açısı da farklılaşmaktadır. Kadınların göç deneyimlerinin alınan eğitim, meslek, farkındalıklarının olmasına bağlı olarak değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 Sonuç

Göçte kadın deneyimini değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışma, göç-kadın ilişkisini irdeleyerek; kadının göç araştırmalarında görünür kılma çabalarına katkı sağlamak fikri ile ortaya çıkmıştır. Nitel araştırma yöntemiyle yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular Suriye'den göç eden kadınların durumlarına genellenemez. Seçilen örneklem belirli bir grubu temsil etmekte ve genel bir değerlendirmeyi içermektedir. Ancak bu çalışmada, kadınlarla alakalı çalışmaların artması ve göçün getirdiği sonuçların kadınların hayatlarında ne gibi değişimlere sebep olduğu hakkında fikir vermesi beklenmektedir.

.Konuyla ilgili yapılan literatür taramalarından yola çıkarak hazırlanan bu değerlendirmede, araştırma sorularından elde edilen bulguların neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında “göçte kadın deneyimi” bütüncül olarak değerlendirildiğinde, kadınlar bu deneyimi erkeklerden farklı ve bağımsız olarak yaşadığı, değişimlerin daha çok roller, sorumluluk ve ilişkilerle alakalı olduğu sonucuna varılmıştır. Zorunlu göçün mülteci kadınlar üzerindeki etkileri; kadınların istismar, sömürü ve şiddete daha açık olması, hizmetlere sınırlı ulaşılması, göçle birlikte rollerdeki değişim, hareket olanaklarının sınırlılığı, psikolojik olarak etkilenmeleri, ekonomik durumun değişimi bağlantılı sorunlar ve mülteci olarak tanımlanmayla ilgili farklılıklardır (Buz, 2006).

Suriye'de iken çalışmayan (ev içi emeğin olan) kadınların günlük yaşamları Türkiye'de ev işleri ve bakıcılık gibi görevlerden sorumlu olduğu geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümüne göre şekillenmeye devam etmektedir. Türkiye'de de günlük yaşamları aynen devam etmekte ancak eşlerinin uzun mesai saatleri kadınların hem rollerini hemde sorumluluk alanlarını değiştirdiği sonucu ortaya çıkmıştır. Kamusal alandaki işlerde tecrübesi olmayan Suriyeli mülteci kadınlar ev içi sorumluluklarının yanında resmi kurumlar, sağlık ihtiyaçları, çocukların okula götürülmesi, alışveriş gibi daha önce erkeklerin yaptığı işleri de yüklenmişlerdir. Burada babanın çocuklarına karşı ilgi ve sorumlulukları da yoğun çalışma saatlerinden dolayı anneye kaldığından, kadınların annelik rollerinin yanında babanın rollerini de üstlendiği görülmüştür. Aile içi ilişkilerde eşin eve geç ve yorgun gelmesiyle birlikte iletişim ve birlikte zaman

geçirme azalmış ya da varolan ilişkilerin bozulduğu görülmüştür. Suriye’de kısa çalışma saatlerinden sonra eşlerin kadınlara verdiği destek de ortadan kalkmış bu sebeple kadınların sorumluluğu artmıştır.

Artan yükümlülüklerinin yanında komşuluk ilişkileri ile gelen destek ağları ve paylaşımlarının da olmayışı kadınları yalnızlığa ittiği görülmektedir. Kadınlar tüm bu sorunlarının temelinde aslında dil problemi de etkili olmuştur. Kamusal alandaki işlerde ve özellikle komşuluk ilişkilerinde dil bilmiyor olmaları işlerini zorlaştırıp sosyalleşmelerini de engellemiştir. Ücretsiz verilen Türkçe ve meslek edindirme kurslarına katılma konusunda çoğunluğu isteksiz olduğu görülmektedir. Bu duruma çocuklarına bakacak kimsenin olmayışını sebep göstermektedirler. Aslında çalışma planları olmadığı, hizmet aldıkları mülteciler derneğinde tercümanların ve Suriyeli çalışanların olması da dil öğrenmek istememeleri konusunda etkilidir.

Farklı bir toplum ve ülkede kadın olmayı o ülkedeki hayat şartlarının zorlaştırdığı bir gerçektir. Suriye’deki hayat şartlarının kadınlar açısından erkeklere göre daha kolay olduğu ve dünyadaki en rahat kadınların Suriyeli kadınlar olduğu vurgusu yapılmıştır. Araştırma kapsamındaki kadınların hiçbiri kadın oldukları için toplumda erkekler tarafından kötü bir tecrübe yaşamadıklarını, genel olarak saygı gördüklerini ifade etmişlerdir. Kadın olmayı süs olarak nitelendiren mülteci kadınlar çalışmanın ve ev dışındaki işleri de yapmanın kadını değersizleştirdiğini, kadının yerinin evi olması gerektiğinin altını çizmişlerdir. Suriye’de çalışan kadınların ise çalışma şartlarının çok rahat olduğunu genel olarak Suriyeli kadınların rahatına düşkün ve tembel oldukları için çalışmadıkları görüşü de hakimdir.

Suriyeli mülteci kadınların birgün savaşın biteceği ve ülkelerine geri döneceği umudunun onları ayakta tuttuğu ve motive ettiği tespit edilmiştir. Çoğunluğu üçüncü bir ülkeye gitmektense burda kalmayı tercih etmektedir. Aynı dini inançlara sahip oldukları ve burda dinlerini daha iyi yaşayacakları düşüncesiyle Türkiye’de kalmayı tercih etmişlerdir.

Araştırma öncesi literatür taramalarında elde edilen genel bilgilerde kadın göçü çalışmalarının genelde toplumsal cinsiyet başlığı altında irdelendiği tespit edilmiştir. Kadın çalışmalarında kullanılan feminist kuramın üzerinde durduğu toplumsal cinsiyet, ataerkillik, kamusal/özel alan ayrımı gibi kavramlar göçte kadın konusunda da ön plandadır ve araştırmalar bu kavramlar üzerinden yapılmıştır.

Bu çalışmada, mülteci kadınların göç deneyimleri sorgulanmadan önce yapılan çalışmalar ışığındaki hakim düşünce, kadınların toplumsal cinsiyet temelli sorunlar yaşadığı doğrultuydu. Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, bazı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Suriyeli mülteci kadınlar doğrudan toplumsal cinsiyet temelli sorunlarla karşılaşmamış ancak göç öncesi yaşadıkları toplumun kadınlara atfettiği rollerin bir yansıması olarak sorunlarla karşılaşmışlardır. Ataerkil aile yapısının kadınların göç deneyimlerini zorlaştırdığı görülmektedir.

Ekonomik temelli göçlerde kadınlar ya ailesi yada bireysel olarak göç etmekte, daha düşük statülü ve ücretli işlerde çalışmaktadır. Elde ettikleri gelirleri geride kalanlara göndererek ailesine bakmaktadır. Bu tarz göçe Türkiye'den de örnek verilebilir. 1960'lardan sonra Türkiye'nin Almanya'ya işçi olarak gönderdiği kadınların Türkiye'de iken çoğunluğunun çalışmadığı ama Almanya'ya göçle birlikte endüstri işlerinde çalıştığı bilinmektedir. Göçle birlikte roller artarak değiştiği, çalışma yaşamıyla birlikte çoğu kadının eski yaşamına göre özgürleştiği ve eşinin yerine ev reisi sıfatını da aldığı görülmüştür. Suriyeli mülteci kadınlar örneğinde farklı bir tablo ortaya çıkmıştır. Ataerkil aile yapısında evde çocuklarına bakan, ev işleri ile ilgilenen ve kamusal alanda görünür olmayan kadın, göçle birlikte rollerini de taşımıştır. Değişmeyen roller, onların farklı bir ülkede yaşadığı zorluklarla bile aynı kalmış, kadınlar toplumsal cinsiyetin katılımını göçle birlikte korumuştur. Araştırmaya dahil olan kadınlar ekonomik sebepler dışında savaş sebebiyle göçte mecbur olmalarına rağmen Suriyedeki varolan ataerkil aile yapısına göre yaşamlarına devam etmektedirler.

6.2 Öneriler

- a. Göçte kadın deneyiminin değerlendirildiği bu çalışmada, bulgulardan elde edilen sonuçlara göre Türkiye'nin göç sürecini yönetme ve çözüm yolları konusunda özellikle göçün dezavantajlı grubu olan kadınlarla alakalı çalışmaların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Kadınlar aile içinde anahtar bir rol üstlenmektedir. Bu yüzden geliştirilecek programlarda, mülteci ailelerin göç ettikleri mekanla uyum sağlamalarında kadınların oynayacağı rolün farkına varılması ve kadınların potansiyellerinin ortaya çıkarılması, desteklenmesi, göçün beraberinde getirdiği sorunların çözümünde çok önemlidir. İç savaşlar nedeniyle zorla yerinden edilen mültecilerle ilgili sorunlar birçok meslek dalının çalışma alanına girmektedir.
- b. Bu mesleki gruplardan biri de sosyal çalışmadır. Sağlık, güvenlik, barınma, iş bulma olanakları gibi sorunlar yaşayan mültecilerle makro, mezo ve mikro çalışmalar yürütülmektedir. Sosyal çalışma disiplinin dezavantajlı gruplarla çalışırken kullandığı birçok yöntem vardır. Güçlendirme yaklaşımı bu yöntemlerden biridir.
- c. Suriyeli mülteci kadınlarla güçlendirme çalışması yapılarak sorunlara çözüm üretmede katkı sağlanabilir. Çünkü ülkelerine ne zaman döneceği belli olmayan mültecilerin artık sadece temel ihtiyaçlarının karşılanması dışında çalışmalar yapılması gerekmektedir. Sosyal hizmet müdahalelerinde çözüm tek bir yöntemle sağlanmamakta birçok yöntem birarada kullanılmaktadır. Güçlendirme yaklaşımı ekolojik yaklaşım ve feminist yaklaşım ile birlikte kullanılması mülteci kadının güçlendirilmesinde etkili rol oynayabilir.
- d. Türkiye'de göçle ilgili sosyal hizmet merkezleri bulunmamaktadır. Göçle ilgili resmi kurumlar Suriye göçü sonrası kurulmuştur. Geçici koruma kanunu da Suriyeli mülteci krizi ile karşı karşıya kalındıktan sonra çıkmıştır. Çalışmaların çoğunluğu kamp bölgelerinde yaşayan mülteciler için düzenlenmiş, şehir merkezinde yaşayan kent mültecileri için toplum merkezlerinin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü mültecilerin kentteki uyum sürecinde sadece yerel yönetimler ve stk'ların yaptığı ayni ve nakdi yardımlar sorunları çözmeye yetmemektedir. Türkiye ilk başlarda Suriyelilere geçici koruma ile hak ve yükümlülüklerden ziyade misafirlerine iyi davranan ev sahibi mantığı ile yaklaşmıştır. Ancak savaşın belirsizliği ve giderek artan Suriyeli nüfusu

misafirperverlikten daha fazlasını gerektirmektedir. Bundan sonraki süreçte asimile olmadan topluma nasıl entegre olacakları konusu önümüze çıkmaktadır. Herzaman göçe maruz kalan Türkiye’de göçle ilgili kurumların eksikliği, göç yönetimini de güçleştirmektedir. Mülteciler Derneği gibi profesyonel meslek elemanlarının etkin rol aldığı, mültecilerin tüm hizmetlerinin tek merkezden yönetildiği Toplum Merkezlerinin sayısının artması önemlidir. Ayrıca Sosyal çalışma alanı şartlar değiştikçe çeşitlenmektedir. Türkiye’nin Doğu bölgelerinden kent merkezlerine yoğun göçlerin olduğu bir gerçektir. Bu sebeple bu bölgelerden gelenlerle sosyal çalışma yapma zorunluluğumuz, sosyal çalışmacıların dil konusunda da donanımlı olmasını gerekli kılmaktadır. Mültecilerle sosyal çalışma başlığı altında uzmanlaşmış meslek elemanlarının yetişmesi sorunların aşılması için gerekli hale gelmiştir.

- e. Yerel halkın mültecilerin uyum sürecine dahil edilmeden başarılı bir uyum gerçekleştirilmesi de olanaksız gözükmemektedir. Araştırma kapsamındaki mülteci kadınların Türk komşuları ile hiçbir iletişiminin olmaması üzerinde durulması gereken konulardandır. Suriyeli mülteci kadınlarla Türk kadınlarını biraraya getiren programlar düzenlenmeli, her iki kadın grubunu sorunları, şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi kadınların hakları ile alakalı ortak çalışmalar yapılabilir. Kadın meclisleri adı altında kadınlar biraraya getirilerek hem kaynaşmayı hemde birbirlerine önyargısız yaklaşımları sağlanabilir. Ayrıca dil öğrenme konusunda isteksiz olan mülteci kadınların dil öğrenimine de imkan sağlanmış olur. Bu tür çalışmaların devlet tarafından kurulan toplum merkezlerinde yapılması ve bu işle ilgili daha çok profesyonel meslek elemanı çalıştırılması gerekmektedir. Dil öğrenmeleri hem istihdam hemde uyum sağlamaları açısından önemlidir.
- f. Göç, hem göç eden toplumu hem de göç edilen toplumu etkilemektedir. İki toplumun uyum sürecinde oluşan önyargıların sebebi, Suriyelilerin sahip olduğu hukuki statü ve haklar hakkında yanlış bilgi ve eksik bilgidir kaynaklanmaktadır. Bu konuda yayınlar, reklamlar ve kamu spotları yapılabilir.

- g. Suriye’de kadınların geleneksel cinsiyete dayalı mesleklerde daha yoğun çalıştıkları için Türkiye’deki stk ve derneklerde verilen mesleki eğitimlerde aynı yönde devam etmektedir. Bunun sebebi evlerinde hem çocuklarına bakıp hemde gelir elde etmiş olmalarıdır. Araştırmanın yapıldığı mülteciler toplum merkezinde de dikiş kursu, yemek atölyesi, kuaförlük kursları verilmektedir. Farklı yönde mesleki eğitim verilmesi onların Suriyedeki geleneksek cinsiyet kalıplarından çıkıp farklı alanlara yönelmesini, sosyalleşmelerini ve uyum sürecine daha iyi adapte olması açısından önemlidir.
- h. Bu çalışma esnasında yapılan literatür taramalarına göre, akademik çalışmaların genel sorunlara değindiğini, özelde kadınlara yönelik çalışmaların eksikliği de tespit edilmiştir. Dünya çapında uluslararası göçmenler içinde yarısının kadınlardan oluştuğu verilerinden hareketle göçte kadın konusuna daha çok eğilinmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

7. KAYNAKLAR

- ADIGÜZEL, Y (2016). *Göç Sosyolojisi* (1. Baskı). Ankara, Nobel Yayınları.
- AKALIN, A (2016). Açık, Döner, Mühürlü kapılar: 20. Yüzyılda Batı/Doğu Ekseninde Emek göçünün Seyri. *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar İçinde* (derl.) Gülfer İhlamur Öner& Aslı Şirin Öner, (s.91). İstanbul, İletişim Yayınları.
- AKŞİT, B. (1998). *İçgöçlerin Nesnel ve Özel Toplumsal Tarihi üzerine Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış*". İstanbul, Türk Tarih Vakfı Yayınları.
- ATAN, M, ATAN, S., & ARSLANTÜRK, Y (2012). *Lisansüstü Araştırmalarda İstatistik Uygulamaları (SPSS Uygulamalı)* (1. Baskı). İstanbul, Dama Kitap.
- ATAMAN, E(2018). Sosyal Çalışmada Sosyolojik Bakış Açısının Değerlendirilmesi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.) Üsküdar Üniversitesi / Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- BANDİTA S (2015). Women's Labour Migration From Asia And The Pacific: Opportunities And Challenges. *Migration Policy Institute*(12), s.1-16.
- BAŞKURT, İ (2009). Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Kimlik Poblemleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*(2), s.81-94.
- BAŞBAKANLIK AİLE ARAŞTIRMA KURUMU (1991). Göçmen Aileleri ve Göç Olayı Paneli 1991, Eğitim Serisi: 7, Konferans 5, Ankara. <https://ailetoplum.aile.gov.tr/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/13-gocmen-aileleri-ve-goc-olayi.pdf> Erişim Tarihi: 20.09.2018
- BMMYK (2005). Göç ve İltica Mevzuatı. Ankara. http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf Erişim Tarihi: 10.10.2018
- BODUR, M, Z (2018). Birleşmiş Milletler "Uluslararası Göç Raporu üzerine bair Değerlendirme". *Psiko-sosyal-Kültürel Araştırmalar Merkezi*. İstanbul. <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/politik-sosyal-kulturel-arastirmalar-mer> Erişim Tarihi:7.09.2018
- BUZ, S (2006). Kadın ve Göç İlişkisi: Sığınan ve Sığınmacı Kadınlar Örneği (Yayımlanmış Doktor Tezi) Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- CASTLES, S., & J.MİLLER, M. (2008). *Göçler Çağı : Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (B. U. Bal, & İ. Akbulut, Çev.) İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI (2014). İşgücü Anlaşmaları. <https://www.csgb.gov.tr/media/2075/isgucuanlasmalari.pdf> Erişim Tarihi: 10 .09.2018
- ÇAĞLAYAN, S (2006). Göçmen, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*(17), s.67-91.

- ÇAKIR, S (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(24), s.135.
- ÇİÇEKLİ, B (2009). *Uluslararası Hukukta Mültecilerin ve Sığınmacılar* (1. Baskı). İstanbul, Seçkin Yayıncılık.
- ÇİÇEKSÖĞÜT, A (2017). Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinden Yerinden Edilmiş Suriyelilerin Türkiye'deki Statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), s.10-11
- ÇUBUKÇU, S, U (2013). Küreselleşme, Göç ve Kadın Üzerine. *Kadın Araştırmaları Dergisi*(12), s.215-226.
- DANIŞ, D (2013). Küreselleşme Çağında uluslararası Göç ve Ulus-Devlet. *üreselleşme ve Demokrasi: Küreselleşmenin Farklı Yüzler İçinde*(derl.) Ö. Adadağ, & M. Sarı, (S. 275-303).
- ERDOĞAN, M (2014). *Türkiyedeki Suriyeliler: Toplumsal Uyum ve Kabul Araştırması*. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- ERDOĞAN, M (2015). Türkiye'ye Kitleli Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler. *İçinde Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (derl.) M. Erdoğan, & A. Kaya, (1.Baskı, S. 330). İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ERDOĞAN, M (2017a). *6. Yılında Türkiye'deki Suriyeliler: Sultanbeyli Örneği*. İstanbul, Mülteciler Derneği, Welhungerhilfe, Aksoy Araştırma.
- ERDOĞAN, M. (2017b). *Kopuştan Uyuma Knet Mültecileri "Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği"*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- ERDOĞAN, M (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum* (Genişletilmiş 2. Baskı). İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- FAİST, T (2003). *Uluslararası Göç ve Uluslararası Toplumsal Alanlar* (1.Baskı). (A. Z. Gündoğan, & Nacar Can, Çev.) İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- FONTANA A, & FREY, J. H (2000). The Interview : From Structured Questions to Negotiated. In Norman K. Denzin, & Y. S. Lincoln, *Handbook of Qualitative Research* (S. 645-672). London: Sage Publications.
- GENÇ, Y (2009). Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları. *Kamuda Sosyal Hizmet uygulamaları Dergisi*, 3(9), s.60-68.
- GEORGE, P (1970). Types of migration of the Population According to the Professional and Social Composition of Migrants. In C. J. Jansen, *Readings in the Sociology of Migration* (S. 39). Toronto: Pergamon Press Ltd.
- GİGM (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Mad.61. Ankara. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf Erişim Tarihi: 10.10.2018
- GİGM (2014). Göç ve Türkiye. Ankara. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasar%C4%B1m_icler.pdf Erişim Tarihi: 9.10.2018
- GİGM (2015). İkinci Koruma. http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikincil-koruma_409_546_551 Erişim Tarihi: 7.08.2018
- GİGM (2014). Geçici Koruma Yönetmeliği (mad.7). http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf Erişim Tarihi:9.08.2018

- GÖKBAYRAK, Ş. (2006). Uluslararası Göçler ve Kadın Emeği. *Çalışma Ortamı Dergisi*(86).
- GÖRER, N. T (2014). Hayalet Göç: Yaşam Kalitesi Arayışında Türkiye Kıyı Yerleşmelerine Yönelen Avrupalı Emekliler İçinde *İdeal Kent*(derl.) F.Güllüpinar, *Kent Araştırmaları Dergisi*, (1), s.207.
- GÜLLÜPINAR, F. (2012). Göç Olgusunun ekonomik Politigi ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4).
- İÇDUYU A, & SİRKEÇİ, İ (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiyesinde Göç Hareketleri. İçinde 75. *Yılda Köyden Şehirlere* (derl.) M. Celal, (S. 249-268). İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları.
- İÇDUYU, A., ERDER, S., & GENÇKAYA, Ö. F (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-ötesi Dönüşümlere*. İstanbul, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.
- İLKKARACAN P, İLKKARACAN İ (1998). 1990'lar Türkiyesin'de Kadın ve Göç. İçinde 75 *Yılda Köylerden Şehirlere* (derl.) M.Celal, (S. 305-322). İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları.
- IOM (2017). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Hakkında Sıkça Sorulan Sorular*.
- IOM, U. G (2009). Uluslararası Göç Terimleri Sözlüğü. (B. Çiçekli, edit.) İsviçre. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf Erişim Tarihi: 12.9.2018
- İŞİK O, Pınarcıoğlu, M. M (2015). *Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği* (10. Baskı) İstanbul, İletişim Yayınları.
- KAYA İ, Yılmaz, E. E (2014). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*. İstanbul, SETA Yayınları.
- KAYA, M (2017). *Türkiyede'ki Suriyeliler* (1. Baskı). İstanbul, Hiper Yayın.
- KAYALI, N., & WOODS, A. (2017). *Suriyeli Topluluklarda Etkileşim: İstanbul'daki Yerel Yönetimlerin Rolü*. İstanbul, Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi.
- KELEŞ, R (1998). *Kent Bilimleri Sözlüğü* (1. Baskı). Ankara, İmge Kitabevi.
- KİRİŞÇİ K, Karaca, S (2015). Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye Yönelen Kitlemel Mülteci Akımları. İçinde *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (derl.) M. Erdoğan, A. Kaya, (1. Baskı). İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- KÖKSAL, S. E (1993). Uluslararası Göç Sürecinde Kadının Gündeme Gelişi ve Gettodaki Kadın. *Kadın Araştırmaları Dergisi*(1), s.111-112.
- KRYSIK J, Finn, J (2015). *Etkili Uygulama için Sosyal Hizmet Araştırması* (1. Baskı). (E. Erbay, Çev.) Ankara.
- LUTZ, H (2010). Gender in the Migratory Process. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), s.1647-1663.
- MOROKVASİC, M (2014). Gendering Migration. *Institut Des Sciences Sociales Du Politique*(3), s.355-375.
- OMELANIUK, I (2015). Gender, Poverty Reduction and Migration. *Allen Enstitute*, 2-18.
- ORHAN, O (2014). *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler*. Ankara, ORSAM.

- ÖZBEK Ç, Köşk, U (2018). Yeniden Üretim Döngüsü içinde Kadın Göçmenler. *Akdeniz Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*(1), s.39-58.
- ÖZDEMİR, E (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Algıları. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 16(1), s.115-136.
- ÖZKAN, I (2017). *Göç, İltica ve Sığınma Hukuku* (Güncellenmiş 2. Baskı). Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- PURKİS, S (2008). Türkiye'den Kuzey Kıbrıs'a Son Göçlerde Kadın İşgücünün Göçmenlik Halleri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 6(23), s.8-37.
- SELİM, S (2017). Türkiye'de Göç Kadınlaşıyor mu?: Ekonometrik Bir Analiz. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(3), s.43-63.
- SULTANBEYLİ BELEDİYESİ (2015). *Coğrafi Konum*.
<http://www.sultanbeyli.istanbul/sultanbeyli/cografi-durum-ve-nufus> Erişim Tarihi: 12. 09. 2018
- SULTANBEYLİ BELEDİYESİ (2015). *2015-2019 dönemi Sultanbeyli Belediyesi Stratejik Planı* .
İstanbul: Sultanbeyli Belediyesi.
- ŞEKER D, Uçan, G (2016). Göç Sürecinde Kadın. *Cela Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), s.206.
- ŞEKER, A (2012). Sosyal Hizmete Giriş. (1. Baskı),(edt.) İlhan Tomonbay, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları,
- ŞEN A. B, Vural C (2014). Suriye İç Savaşında Göç ve Kadın. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 9(17), s.29-40.
- TEKELİ, İ (2008). *Göç ve Ötesi* (1. Baskı). İstanbul, Türk Tarih Vakfı Yayınları.
- TOKSÖZ, G (2006). *Uluslararası Emek Göçü* (1. Baskı). İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- TUĞAL, C (2014). *Pasif Devrim* (3. Baskı). İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- ULUTAŞ Ç. Ü, KALFA A (2009). Göçün Kadımlaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri. *FE Dergi*, s.13-28.
- UNAT, A (2017). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (Genişletilmiş ve gözden geçirilmiş 3. Baskı). İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- UNWOMEN (2018). *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Kadın ve Kız Çocuklarının İhtiyaç Analizi*. Ankara, UNWOMEN.
- W.CRESWELL, J (2017). *Eğitim Araştırmaları: Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi* (1. Baskı). (H. Ekşi, Çev.) İstanbul, EDAM Yayın.
- YALÇIN, C (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara, Anı Yayıncılık.

EKLER

EK1: VERİ TOPLAMA ARACI

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma Suriye'den göç eden kadınların, nasıl bir göç süreci deneyimlediklerini araştırmak amacıyla planlanmıştır. Elde edilen veriler, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans tez çalışması için kullanılacak, kişisel bilgiler bu çalışma dışında kesinlikle kullanılmayacaktır. Araştırmanın geçerli ve güvenilirliği açısından soruların eksiksiz ve doğru yanıtlanması önemlidir.

Katılımlarınız için teşekkür ederim.

Arzu BALIM
Sosyal Hizmet Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

ARAŞTIRMA SORULARI

I. Demografik Bilgiler

1. Yaş
2. Eğitim Durumunuz?
3. Meslek
4. Medeni Durum?
5. Çocuk Sayısı? (Yaşları ve okula devam durumları)
6. Ailede kaç kişi yaşıyorsunuz?
7. Gelir durumunuz? (Ailede kimler çalışıyor? Herhangi bir yardım alıyor musunuz; ev kirası vs.)
8. Türkiye'ye ne zaman geldiniz? Ne kadar süredir buradasınız?

II. Göç Deneyimi ile ilgili Sorular

1. Suriye’de bir gününüz nasıl geçirdi? (Gündelik yaşam, komşuluk ilişkileri, ev işleri, okul vs.)
2. Türkiye’de bir gününüz nasıl geçiyor? (Suriye’den tanıdık olup olmadığı, Türk komşuları ile olan ilişkileri, çalışma durumu, herhangi bir kurs, dernekte atölye çalışmaları)
3. Türkiye’ye geliş sürecinizi kısaca anlatır mısınız? (Nasıl karar verdiği, yolculuk sürecinde neler yaşadığı, kaçak yada resmi yoldan mı geldiği)
4. Göçle birlikte yaşamınızda neler değişti? (Mekan, gündelik yaşam, aile içi ilişkiler, sağlık durumu, statü, eş ve çocuklarla ilişkiler)
5. Göçle birlikte kadın olarak rollerinizde bir değişim yaşadınız mı? (Anne olma, eş ve birey olma bakımından)
6. Farklı bir ülke ve toplumda, kadın olarak yaşamak nasıl bir deneyim” ve “Türk toplumunun bir kadın olarak sana yaklaşımını nasıl değerlendirirsiniz?”
7. Sorumluluklar ve zorluklar bakımından mülteci olmayı cinsiyet(erkek ve kadın olmak) açısından nasıl değerlendirirsin?(sizce eşiniz yada ailenizdeki diğer erkekler sorumluluklar ve zorlukları daha fazla mı yaşıyor.)?
8. Gelecekle ilgili hayalleriniz ve beklentileriniz nelerdir? (Türkiye’de mi kalmak istiyorsunuz? Veya 3. Bir ülke gitmek yada ülkenize dönme umudunuz?)

EK 2: ETİK KURUL BELGESİ

Altunizade Mah. Haluk Türksoy Sk. No:14, 34662 Üsküdar / İstanbul / Türkiye
Tel: +90 216 400 22 22 Faks: +90 216 474 12 56

info@uskudar.edu.tr

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

SAYI: B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06 /2018/387

23/02/2018

Doç.Dr. İsmail BARIŞ
(Arzu BALIM)

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulunun 23/02/2018 tarihinde yapılan 02 No.lu toplantısında “**Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Suriyeli Mülteci Kadınların durumlarının Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği**” adlı araştırma projenizin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Doç. Dr. Cumhuriyet TAŞ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik
Kurulu Başkanı

EK 3: ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Arzu BALIM

Doğum Yeri ve Tarihi: 20. 11. 1981

Yabancı Dili: İngilizce

İletişim : arzuserpim@gmail.com

Eğitim Durumu

Lise: Sivas imam Hatip Lisesi, 1998

Lisans: Alfred University Psychology, 2012

Lisans: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, 2016

Yüksek Lisans: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Hizmet, 2018

Çalıştığı Kurumlar

09.2014 - 09.2016	Müdür & Psikolojik Danışman Bağlarbaşı Konukevi Mavera Sağlık ve Eğitim Vakfı, İstanbul - Türkiye Üniversite Öğrencileri Yurt Müdür lüğü, İdare, Yurt Yönetimi, Bireysel Öğrenci Psikolojik Danışmanlığı, Eğitim ve Sosyal Faaliyetler.
04.2012 - 09.2014	Müdür Yardımcısı & Psikolojik Danışman Türkiye Gençlik ve Eğitim Hizmet Vakfı, İstanbul - Türkiye İdare, Muhasebe ve Yurt Yönetimi, Eğitim Komisyonu Üyesi, Bireysel Öğrenci Psikolojik Danışmanlığı
02.2012 - 06.2012	Ücretli Anaokulu Öğretmenliği Başakşehir Nurettin Topçu İlkokulu, İstanbul-Türkiye